

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Το φαινόμενο της εμπορίας προσώπων, η νομοθετική και νομολογική αντιμετώπιση του στο πλαίσιο της διεθνούς και εθνικής έννομης τάξης».

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Γεωργία Στυλιανού

Επιβλέπων Καθηγητής : Δρ. Κώστας Παρασκευά

Αριθμός Λέξεων: 17.238

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2023

Copyright © [Στυλιανού Γεωργία, 2023] Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ευχαριστίες

Καθώς ολοκληρώνεται ο κύκλος των μεταπτυχιακών μου σπουδών, θέλω να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που πίστεψαν σε αυτή μου την προσπάθεια και με στήριξαν καθ' όλη την πορεία μου.

Πρωτίστως θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του τομέα Ευρωπαϊκού Δημοσίου Δικαίου που με τη διδασκαλία και την μεταδοτικότητα τους με βοήθησαν να αποκτήσω πληθώρα γνώσεων στο πεδίο του Ευρωπαϊκού Δημοσίου Δικαίου.

Ειδικότερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Κώστα Παρασκευά, για τη πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση του καθ' όλη την διάρκεια της διπλωματικής εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, για την υποστήριξη που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες	7
Περίληψη	8
Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο Πρώτο: Το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων	10
1. Ορισμός της εμπορίας ανθρώπων	10
2. Οι εκφάνσεις που λαμβάνει το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων	12
3. Τα αίτια του φαινομένου	13
Κεφάλαιο Δεύτερο: Το διεθνές νομικό πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων.....	14
1. Η Σύμβαση του 1949 για την εμπορία ανθρώπων	14
2. Η Σύμβαση του Παλέρμο.....	16
3. Το Πρωτόκολλο του Παλέρμο	17
4. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας.....	19
5. Δικαστική αντιμετώπιση	20
Κεφάλαιο Τρίτο: Η νομοθετική αντιμετώπιση του εγκλήματος στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης	23
1. Τα αρχικά βήματα της ΕΕ	23
2. Ψηφίσματα και Οδηγίες των Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	24
3. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	26
4. Οι μορφές του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ	27
4.1. Δουλεία.....	28
4.2. Ειλωτεία.....	28
4.3. Αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.....	29
5. Το Συμβούλιο της Ευρώπης.....	30
Κεφάλαιο Τέταρτο: Η Νομολογία του ΕΔΑΔ	31
1. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της εμπορίας ανθρώπων από το ΕΔΑΔ	31
2. Υπόθεση Rantsev v. Κύπρου και Ρωσίας	33
3. Υπόθεση Chowdury κ.α. v. Ελλάδας	37

4. Υπόθεση T.I. και λοιποί v. Ελλάδας	41
5. Υπόθεση C.N. v. Ηνωμένου Βασιλείου	43
6. Υπόθεση L.E. v. Ελλάδας	46
7. Υπόθεση Zoletic κ.ά. v. Αζερμπαϊτζάν	48
Κεφάλαιο Πέμπτο: Το φαινόμενο σε εθνικό επίπεδο	49
1. Το αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων στην Κύπρο	49
2. Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων 2019 - 2021	51
3. Εμπορία ανθρώπων με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση	52
4. Εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση στην εργασία	53
5. Αποφάσεις Εθνικού Δικαστηρίου	55
Κεφάλαιο Έκτο: Βέλτιστες πρακτικές στην πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου ..	57
1. Οι αδυναμίες του κυπριακού θεσμικού πλαισίου με βάση την GRETA	57
2. Προστασία και υποστήριξη των θυμάτων στην κυπριακή έννομη τάξη	60
3. Συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση του φαινομένου	62
4. Προτάσεις καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων	63
Συμπέρασμα	64
Πηγές	67
Βιβλιογραφία	67
Ελληνική	67
Ξενόγλωσση	68
Αρθρογραφία	68
Ελληνική	68
Ξενόγλωσση	68
Νομοθεσία	70
Άλλου είδους πηγές	71
Κατάλογος αποφάσεων	71
ΕΔΑΔ	71

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)	72
Εθνικά δικαστήρια.....	72

Συντομογραφίες

ΔΟΕ (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας)

ΔΟΜ (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης)

ΕΔΑΔ (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)

ΕΕ (Ευρωπαϊκή Ένωση)

ΕΣΔ (Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων 2019 – 2021)

ΕΣΔ (Εθνικό Σχέδιο Δράσης)

ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)

ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικός Οργανισμός)

ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών)

Παρ. (Παράγραφος)

ΠΣΟ (Πολυθεματική Συντονιστική Ομάδα)

Σελ. (Σελίδα)

Σκ. (Σκέψη)

GRETA (Groups of Experts against Trafficking in Human Beings)

HRC (Human Rights Committee)

UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund)

ICTY (International Criminal Tribunal for Yugoslavia)

ILO (International Labor Organization)

INTERPOL (International Criminal Police Organization)

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων, ως σύγχρονη μορφή δουλείας. Πρόκειται για ένα διαχρονικό έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, το οποίο διαπράττεται συχνά στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος και συνιστά κατάφωρη παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Αρχικά θα επιχειρηθεί η παρουσίαση της έννοιας του όρου της εμπορίας ανθρώπων, οι εκφάνσεις που λαμβάνει το φαινόμενο της εμπορίας, τα αίτια και οι διαστάσεις που αυτό έχει λάβει, εξετάζοντας το ισχύον διεθνές, ευρωπαϊκό, ενωσιακό και εθνικό κανονιστικό πλαίσιο για την αντιμετώπισή του φαινομένου. Η εργασία επικεντρώνεται στο μεγαλύτερο τμήμα της στην νομολογία του ΕΔΑΔ, συγκεκριμένα αναφέρεται στην συστηματική παραβίαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ από τα συμβαλλόμενα κράτη. Η νομολογία του Δικαστηρίου αποτέλεσε φάρο έμπνευσης για την νομοθεσία πολλών κρατών. Περαιτέρω, συνέβαλε στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού δικαίου για την καταπολέμηση του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων. Ακόμη, αναπτύσσεται η κριτική μου άποψη για την νομολογία του ΕΔΑΔ και επιχειρείται μία αξιολόγηση του ισχύοντος εθνικού πλαισίου για την εμπορία ανθρώπων. Τέλος, αναφέρονται μία σειρά πρακτικών και προτάσεων για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων.

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων, αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά και εξελισσόμενα διαρκώς εγκλήματα λαμβάνοντας διεθνώς ανησυχητικές διαστάσεις, παραβιάζοντας κατάφωρα τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η εμπορία προσώπων αποτελεί μια ευμετάβλητη και δύσκολα ελεγχόμενη μορφή διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος. Κρίνεται ως μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες πράξεις του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος¹ που διακρίνεται για το διασυνοριακό χαρακτήρα του. Τα τελευταία χρόνια αποτελεί μάλιστα κατά της ανθρωπότητας, με εκτεταμένες επιπτώσεις τόσο στον κοινωνικό τομέα όσο και στον οικονομικό τομέα. Επομένως, η ανάγκη αντιμετώπισης του φαινομένου έχει αναγνωριστεί από τις πλείστες θεσμικές, διεθνείς και εθνικές υπηρεσίες.

Στην ουσία πρόκειται για «γυμνούς ανθρώπους», «παραπανίσιους» ή «homo sacer», όπως τους αποκαλεί ο Giorgio Agamben², οι οποίοι στερούνται οποιαδήποτε νομική προστασία. Αν και η δουλεία με την ψήφιση της 13^{ης} τροπολογίας στο Αμερικανικό Σύνταγμα έχει καταργηθεί ή ίσως πίστεψαν ότι έκλεινε δια παντός αυτό το φαινόμενο, ωστόσο δυστυχώς δεν εφαρμόστηκε ποτέ στην πράξη.

Η εμπορία προσώπων συνιστά μία νέα μορφή δουλείας διαφορετική από την παραδοσιακή δουλεία, η οποία αφορά κυρίως την παράνομη διακίνηση προσώπων, την αναγκαστική εργασία, τη σεξουαλική εκμετάλλευση, την εξαναγκαστική πορνεία³. Μείζον ρόλο της αυξημένης τάσης του φαινομένου αποτελεί το χαμηλό κόστος αγοραπωλησίας ανθρώπων. Η εύκολη εκμετάλλευση και αγορά «σκλάβων», καθώς και τα υψηλά κέρδη για τον έμπορο, οδήγησαν στην ανάδυση του φαινομένου.

Η νομολογία του ΕΔΑΔ αποτέλεσε την αιτία ανάληψης πρωτοβουλιών τόσο σε συνταγματικό όσο και σε νομοθετικό επίπεδο στην Κύπρο θεσπίζοντας μια σειρά ρυθμίσεων. Με την ΕΣΔΑ, ενισχύεται η εξέταση των υποθέσεων από ένα αμερόληπτο και ανεξάρτητο δικαστήριο, στοχεύοντας στην συνεργασία για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Εν κατακλείδι, ο εθνικός δικαστής υποχρεούται να ερμηνεύει και να εφαρμόζει την ΕΣΔΑ, καθώς οφείλει να παρακολουθεί και να ακολουθεί την νομολογία του ΕΔΑΔ.

Στη παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί να σκιαγραφηθεί το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων, να αποτυπωθούν οι σύγχρονες εκφάνσεις και τα αίτια του φαινομένου και να

¹ Louise Shelley, *Human Trafficking: A Global Perspective*, Cambridge University Press, 2010, σελ.2

² Giorgio Agamben, *Homo Sacer, Sovereign Power and Bare life California*, Stanford University Press, 1998

³ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery*, Oxford University Press, 2008, σελ. 3-4

προβούμε σε μία κριτική επισκόπηση της αντιμετώπισης της εμπορίας ανθρώπων τόσο στον διεθνές και ευρωπαϊκό κόσμο όσο και στο εθνικό επίπεδο. Συνεπώς θα εστιάσουμε κυρίως στη νομολογία του ΕΔΑΔ, το οποίο κατέχει εξέχουσα θέση στη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων⁴. Η εμπορία προσώπων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 4, χωρίς να είναι απαραίτητη η ένταξη της, σε μία από τις κατηγορίες του Άρθρου 4, που θα αναλυθούν πιο κάτω⁵.

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η εννοιολογική προσέγγιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων μέσω της καταγραφής του υφιστάμενου διεθνούς, ευρωπαϊκού και εθνικού πλάνου. Αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας θα αναλύσουμε τον ορισμό, τις μορφές και τα αίτια που λαμβάνει το φαινόμενο. Ακολούθως, στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναπτυχθεί το νομοθετικό πλαίσιο που έχει θεσπιστεί σε διεθνές επίπεδο.

Μετέπειτα, στο τρίτο κεφάλαιο θα μελετηθεί το ενωσιακό δίκαιο, αναλύοντας κυρίως τις μορφές που λαμβάνει το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ καθώς και τα αρχικά βήματα που πραγματοποίησε η ΕΕ, μέχρι σήμερα. Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα αναλυθεί η νομολογία του ΕΔΑΔ, αναδεικνύοντας παράλληλα τη διάσταση που επικρατεί μεταξύ νόμου και εφαρμογής στη πράξη.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε την κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο στην άνθιση του οργανωμένου εγκλήματος, διαμέσου των δικαστικών αποφάσεων και της κατάσταση που επικρατεί στην σεξουαλική και εργασιακή εκμετάλλευση. Ακόμη θα αναφερθούν οι αδυναμίες που αντιμετωπίζει η χώρα μας στο να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της, οι πρόσφατες εκθέσεις αξιολόγησης της GRETA και οι συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Τέλος, θα παρουσιαστούν μία σειρά πρακτικών στο τομέα της καταπολέμησης του φαινομένου, αλλά και προστασίας των θυμάτων.

Κεφάλαιο Πρώτο: Το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων

1. Ορισμός της εμπορίας ανθρώπων

Μέχρι πρότινος ο όρος της εμπορίας ανθρώπων δεν είχε προσδιοριστεί σε κάποιο νομοθετικό κείμενο. Η εν λόγω μακροχρόνια αποτυχία να διαμορφωθεί ένας διεθνής ορισμός

⁴ Πέτρος Στάγκος, *Η Δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Κοινωνική έννομη τάξη*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004, σελ. 30-31

⁵ Κώστας Παρασκευά, *Κυπριακό Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ. 125

της εμπορίας ανθρώπων γεννούσε διάφορες απόψεις σχετικά με τη φύση του αδικήματος, τις επιμέρους πράξεις που το στοιχειοθετούν και τη σημασία τους.

Ο πληρέστερος ορισμός της εμπορίας ανθρώπων έχει οριστεί από το Πρωτόκολλο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών, κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος. Το Πρωτόκολλο, προσδιόρισε εννοιολογικά την εμπορία ανθρώπων εντάσσοντας το στο διεθνές οργανωμένο έγκλημα αποκτώντας έτσι, διασυνοριακό χαρακτήρα.

Συγκεκριμένα, στο άρθρο 6 του Πρωτοκόλλου⁶ ορίζεται ως *εμπορία ανθρώπων η στρατολόγηση, μεταφορά, απόκρυψη ή αποδοχή προσώπων με τη χρήση απειλής, βίας ή άλλων μέσων εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης, κατάχρησης εξουσίας, εκμετάλλευσης της εύρωτης θέσης του θύματος, καθώς και με παροχή ή λήψη αμοιβής ώστε να επιτευχθεί η συναίνεση προσώπου που έχει εξουσία πάνω σε άλλο, με σκοπό την εκμετάλλευση του ατόμου. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει τουλάχιστον την εκμετάλλευση της πορνείας ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης άλλου, την αναγκαστική εργασία ή υποχρεωτική παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία και παρόμοιες με αυτήν πρακτικές ή την αφαίρεση οργάνων του σώματος.*

Στον ως άνω ορισμό συμπεριλαμβάνονται τόσο η σεξουαλική εκμετάλλευση όσο και άλλες σύγχρονες εκφάνσεις του φαινομένου, όπως την αναγκαστική εργασία, τη δουλεία, την αφαίρεση οργάνων. Ο ορισμός υιοθετήθηκε σε διεθνές επίπεδο, περιφερειακό επίπεδο, αλλά και στις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών⁷.

Διαπιστώνεται πως ο ορισμός της εμπορίας είναι εξαιρετικά ευρύς και εντάσσει όλα τα άτομα ανεξαιρέτως, επεκτείνοντας σε κάθε μορφή εκμετάλλευσης. Ακόμη, αναγνωρίζει ως αξιόποινη πράξη τόσο τη συμμετοχή όσο και τη συναυτουργία.

Αξιοσημείωτο καθίσταται πως τα θύματα προστατεύονται ακόμα και όταν βρίσκονται υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών ή ψυχοφαρμάκων όπου δίνεται η εντύπωση πως το πράττουν με τη θέλησή τους⁸. Τέλος, δεν αποτελεί αναγκαία την μετακίνηση του θύματος από μια χώρα σε μία άλλη, αναγνωρίζοντας έτσι και την εσωτερική εμπορία ανθρώπων.

⁶ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, Διαθέσιμο: <https://www.osce.org/odihr/19223?download=true>

⁷ Τένια Κυριαζή, *Εμπορία ανθρώπων - Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ.3

⁸ *Supra*. n. 6, Άρθρο 3(β)

2. Οι εκφάνσεις που λαμβάνει το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων

Οι διάφορες μορφές που δύναται να λάβει το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων είναι πολυάριθμες και διαφέρουν κυρίως με βάση την ηλικία και το φύλο του θύματος⁹.

Υπάρχει η θεωρία πως η εμπορία ανθρώπων διαπράττεται κυρίως για την σεξουαλική εκμετάλλευση του θύματος. Παρόλα αυτά, η σεξουαλική εκμετάλλευση αποτελεί μια μορφή εκμετάλλευσης στην οποία εκτίθενται τα θύματα εμπορίας. Η συγκεκριμένη μορφή εκμετάλλευσης δε γνωρίζει διακρίσεις, συνεπώς τα θύματα είναι τόσο ανήλικοι όσο και ενήλικοι. Παρά ταύτα, θύματα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης είναι κυρίως ανήλικα κορίτσια ή ενήλικες γυναίκες, χωρίς να σημαίνει πως θύματα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης δεν μπορεί να είναι και άντρες. Σημειώνεται πως περιβάλλοντα δε υψηλού κινδύνου συνιστούν οι οίκοι ανοχής, η παροχή υπηρεσιών συνοδείας, το μασάζ και τα μπαρ.

Πλέον, η σεξουαλική εκμετάλλευση αποτελεί την βασικότερη μορφή που μπορεί να λάβει το έγκλημα, καθώς αποφέρει τα περισσότερα κέρδη. Η εξάπλωση του φαινομένου οφείλεται στην ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, στην χρήση του διαδικτύου από τα παιδιά, με την παιδική πορνογραφία να αποτελούν παρακλάδια του φαινομένου.

Τη τελευταία δεκαετία ωστόσο καταγράφεται και η αύξηση της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση. Η εργασιακή εκμετάλλευση στοιχειοθετείται όταν παρέχεται χωρίς τη βούληση του ατόμου, ακόμα και αν η εργασία είναι έμμισθη. Ακόμη, εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις όπου το θύμα αρχικά είχε επιλέξει οικειοθελώς να εργαστεί στην εν λόγω δουλειά, αλλά στη συνέχεια η εργασία έλαβε επαχθή χαρακτήρα.

Περαιτέρω, η καταναγκαστική εργασία δύναται, πέραν της άμεσης παροχής εργασίας στους εμπόρους, να παρέχεται εργασία σε τρίτους εργοδότες και την είσπραξη της αμοιβής να την λαμβάνει ο έμπορος¹⁰. Το εν λόγω φαινόμενο είναι αναπτυγμένο κυρίως στις χώρες όπου τα εργατικά δικαιώματα είναι ανύπαρκτα, οι μισθοί μηδαμινοί και απεριόριστες ώρες εργασίας.

Η εργασιακή εκμετάλλευση επηρεάζει κατά κύριο λόγο τους άνδρες, αν και σε ορισμένους τομείς, επηρεάζει κυρίως τις γυναίκες, ιδίως στις οικιακές εργασίες. Αξιοσημείωτο δε, καθίσταται, πως οι δράστες χρησιμοποιούν κυρίως άτομα νεαρής ηλικίας.

Συχνό φαινόμενο επίσης, αποτελεί η εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη στρατολόγηση και συμμετοχή τους σε ένοπλες συρράξεις. Οι διακινητές συνήθως στοχεύουν σε ευάλωτες ομάδες

⁹ *Supra*. n. 3, σελ 22

¹⁰ ECtHR, *C.N. v. Ηνωμένο Βασίλειο*, Applicant no. 4239/08, 13/11/2012

ανθρώπων. Οι έμποροι εκπαιδεύουν κυρίως παιδιά να σκοτώνουν ανθρώπους, να κατασκευάζουν εκρηκτικούς μηχανισμούς διαμέσου ψυχολογικής πίεσης κάνοντας τους να πιστεύουν πως ο πόλεμος είναι ηθικά ανώτερος από την ίδια τους την ψυχή.

Τέλος, η εμπορία βρεφών διαμέσου της παράνομης υιοθεσίας αποφέρει τεράστια κέρδη στους διακινητές. Η εμπορία βρεφών πραγματοποιείται με δύο τρόπους είτε αγοράζονται από τους γονείς του, είτε τα απαγάγουν από τις οικογένειές τους και τα πωλούν σε υποψήφιες οικογένειες.

Τα παιδιά και οι γυναίκες αποτελούν ευκολότερο στόχο εξαιτίας της ανικανότητας τους να προστατέψουν τους εαυτούς τους, μην μπορώντας να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Τα παιδιά ενδέχεται να αναγκαστούν να εργάζονται περισσότερες ώρες με λιγότερο φαγητό και κακή διαμονή, έχοντας ως σκοπό του ο εργοδότης να αποκτήσει μεγαλύτερο κέρδος εις βάρος των παιδιών. Η συνεχιζόμενη αύξηση των παιδιών μεταξύ των θυμάτων εμπορίας σε διεθνές επίπεδο είναι ανησυχητική.

3. Τα αίτια του φαινομένου

Κατά την διάρκεια των χρόνων η βασικότερη αίτια της εμπορίας ανθρώπων αποτελεί η οικονομική ανισότητα που επικρατεί στα κράτη και στις κοινωνικές ομάδες. Οι παράγοντες που τροφοδοτούν το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων είναι αρκετοί, σύνθετοι και αποτελούν συνδυασμό των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών¹¹. Η οικονομική εξαθλίωση, οι συνθήκες της παγκοσμιοποίησης, οι άνισες διεθνείς οικονομικές σχέσεις, η ανεργία, οι περιοριστικές μεταναστευτικές πολιτικές, συνέβαλλαν στην εξάπλωση του φαινομένου της παράνομης διακίνησης ανθρώπων.

Περαιτέρω, στην εξάπλωση του φαινομένου συνδράμει η ελλιπή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών του κράτους δικαίου, η ανισότητα των φύλων, η βία κατά των γυναικών, οι φυσικές καταστροφές στις χώρες προέλευσης των θυμάτων, η έλλειψη ευκαιριών και απασχόλησης, η έλλειψη πρόσβασης στην εκπαίδευση και η παιδική εργασία.

Ακόμη, ένα σοβαρό αίτιο αποτελεί η άγνοια που επικρατεί παγκοσμίως για την ισότητα των δυο φύλων. Στις μέρες μας παρατηρείται, εξαιρετικά μεγάλη ροή μεταναστών, όπου σε συνδυασμό με τους ανεπαρκείς, μηχανισμούς ελέγχου στις αναπτυγμένες χώρες συνδράμουν στην ανεξέλεγκτη εμπορία ανθρώπων.

¹¹ Michele Anne Clark, *Trafficking in Persons: An issue of human security*, Journal of Human Development, 2003, σελ. 247 Διαθέσιμο: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1464988032000087578>

Στις ανεπτυγμένες χώρες προορισμού, συνέδραμε στην εξάπλωση του φαινομένου η ανάπτυξη της καπιταλιστικής οικονομίας και η ανάγκη για πρόσβαση στην αγορά φθηνού και αδήλωτου εργατικού δυναμικού. Κατά την άποψη μου κύρια αίτια του φαινομένου αποτελεί η ελπίδα των θυμάτων να ζήσουν σε ένα ασφαλές περιβάλλον, που θα γίνονται σεβαστά τα θεμελιώδη δικαιώματά τους, διαφεύγοντας από μέρη τα οποία ο σεβασμός της αξιοπρέπειας του ανθρώπου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκλείπει.

Κεφάλαιο Δεύτερο: Το διεθνές νομικό πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων

1. Η Σύμβαση του 1949 για την εμπορία ανθρώπων

Η Σύμβαση του 1949, πρόκειται για την πρώτη διεθνή συνθήκη που υπογράφηκε στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων. Οι διάφορες συνθήκες, ανεξαρτήτως απήχησης που αφορούσαν την εμπορία λευκής σαρκός και εμπορία ανθρώπων, ενοποιήθηκαν σε μία ολοκληρωμένη πράξη. Η εν λόγω Σύμβαση, υπογράφηκε στα πλαίσια του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών το 1949, με σκοπό την Καταστολή της Εμπορίας Ανθρώπων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων¹².

Ουσιαστικά αποτελεί την πρώτη Σύμβαση που αντιμετωπίζει την εμπορία ανθρώπων σφαιρικά χωρίς να υφίσταται διάκριση δυνάμει του φύλου, της ηλικίας ή κάποιου άλλου χαρακτηριστικού της ταυτότητας του θύματος. Συνεπώς, αποτελεί την πρώτη Σύμβαση που αντιμετωπίζει το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων ως διεθνές πρόβλημα και όχι ως εθνικό πρόβλημα. Επιπλέον, αναγνώρισε την πορνεία και την εξαναγκαστική πορνεία ως θέματα για το διεθνή κανονισμό.

Στο προοίμιο της η εμπορία ανθρώπων χαρακτηρίζεται ως «κακό παρεπόμενο της πορνείας», το οποίο δεν συνάδει με την ανθρωπίνη αξιοπρέπεια και την ανθρωπίνη τιμή. Στο άρθρο 1, η Σύμβαση καλεί τα συμβαλλόμενα κράτη να τιμωρήσουν τη διακίνηση με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση, ακόμη και όταν το θύμα παρέχει την συγκατάθεση του. Συγκεκριμένα, τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να τιμωρήσουν, οποιοδήποτε άτομο που, για να ικανοποιήσει τα πάθη ενός άλλου, προμηθεύει, ή δέχεται ή οδηγεί, για σκοπούς πορνείας, ένα άλλο άτομο, ακόμα και με τη συγκατάθεση του ή που εκμεταλλεύεται την πορνεία ενός άλλου ατόμου, ακόμα και με τη συγκατάθεση του τελευταίου¹³.

¹² *International Convention on the Suppression of the Traffic in Person and of the Exploitation of the Prostitution of Others*, 96 UNTS 271 (1949), adopted 2 December 1949, entered into force 25 July 1951

¹³ *Ibid.*, Άρθρο 1

Ακόμη, υποχρεούνται να τιμωρήσουν εκείνους που εμπλέκονται στη διατήρηση, διαχείριση, ή τη χρηματοδότηση των οίκων ανοχής ή εν γνώσει τους παραχωρούν ή νοικιάζουν κάποιο κτίριο ή οποιοδήποτε άλλο μέρος με σκοπό την εκπόρνευση άλλων¹⁴.

Η προσέγγισή που επιδίδει η Σύμβαση κρίνεται ως ξεπερασμένη για πληθώρα λόγων. Αν και αποτελεί την πρώτη ουσιαστική Διεθνή Σύμβαση για την καταπολέμηση του φαινομένου, ωστόσο, δεν περιέχει κάποια διάταξη που να επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεώσεις για την προστασία των θυμάτων¹⁵. Αντίθετα, προβλέπουν μόνο την υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών για την ποινικοποίηση του συγκεκριμένου αδικήματος.

Καίτοι, η Σύμβαση επιχείρησε να ενοποιήσει τα προηγούμενα διεθνή κείμενα, απέτυχε όμως να εισάγει τον ορισμό της εμπορίας ανθρώπων. Τα αδικήματα που ποινικοποιούνται, αφορούν κυρίως τη διακίνηση προσώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση και τη μαστροπεία. Συνεπώς, το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης περιορίζεται μόνο στην σεξουαλική εκμετάλλευση και δεν καλύπτει τις υπόλοιπες εκφάνσεις της εμπορίας ανθρώπων, όπως αναγνωρίζονται σήμερα. Εμμέσως πλην σαφώς ταύτισε την εμπορία ανθρώπων με την πορνεία.

Επιπλέον, θύματα του αδικήματος θεωρούνται και τα δύο φύλα¹⁶. Παρά ταύτα, από τη συνολική εκτίμηση του κειμένου, προκύπτει ότι δίδεται έμφαση στο γυναικείο φύλο. Παρατηρείται επιπλέον, η απουσία διατάξεων που να ρυθμίζουν με ειδικό τρόπο την εμπορία ευάλωτων ομάδων όπως τους ανήλικους. Κυρίως λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός, πως στις μέρες μας, μεγάλο μέρος της εμπορίας ανθρώπων αποτελεί η διακίνηση ανηλικών προσώπων καθώς, αποτελούν τα πιο «εύκολα» θύματα λόγω της ευαίσθητης και ευάλωτης θέσης τους.

Ακόμη, η Σύμβαση δεν είχε προβλέψει κάποιο μηχανισμό ελέγχου τήρησης του διεθνούς κανονιστικού πλαισίου. Αντίθετα, περιοριζόταν μόνο σε εκθέσεις συμμόρφωσης του ρυθμιστικού πλαισίου από τα συμβαλλόμενα κράτη¹⁷.

Τέλος, η Σύμβαση αναγνωρίζει την ποινικοποίηση τόσο της ηθελημένης όσο και της εξαναγκαστικής πορνείας, γεγονός που βρίσκεται σε αντίθεση με τις σύγχρονες νομοθεσίες των πλείστων κρατών. Επομένως, ένεκα του περιορισμένου πεδίου εφαρμογής καθώς και της

¹⁴ *Ibid.*, Άρθρο 2

¹⁵ *Supra.* n. 7, σελ. 28

¹⁶ *Supra.* n. 6, Άρθρο 17

¹⁷ Stefanie Farrior, *The international law on trafficking in women and children for prostitution: making it live up to its potential*, Harvard Human Rights Journal, Vol. 10, 1997, σελ. 221 - 223 Διαθέσιμο: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=886444

απουσίας ορισμού της εμπορίας ανθρώπων, η Σύμβαση δεν μπορεί να ανταποκριθεί στην πολυπλοκότητα των σημερινών μορφών του φαινομένου και στις σημερινές διαστάσεις που λαμβάνει το φαινόμενο. Σημειώνεται, πως το εν λόγω κείμενο φαίνεται αρκετά παρωχημένο για την εποχή του.

2. Η Σύμβαση του Παλέρμιο

Το Δεκέμβριου του 1998 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών¹⁸, όρισε μία διακυβερνητική ειδική Επιτροπή για την κατάρτιση ενός διεθνούς δεσμευτικού νομικού κειμένου με σκοπό την καταπολέμηση του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Έπειτα από τις πολυάριθμες διαβουλεύσεις που διήρκησαν έως τον Οκτώβριο του 2000, οδήγησε στην ολοκλήρωση της Διεθνούς Σύμβασης του Ο.Η.Ε. κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος καθώς και των τριών συμπληρωματικών Πρωτοκόλλων της Σύμβασης.

Το Πρωτόκολλο κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών από την ξηρά, τη θάλασσα και τον αέρα, το Πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ιδιαίτερα των γυναικών και των παιδιών και τέλος το Πρωτόκολλο κατά της παρανόμου κατασκευής και διακίνησης πυροβόλων όπλων, τμημάτων και συστατικών τους και πυρομαχικών.

Με την έναρξη της ισχύος της Σύμβασης για πρώτη φορά τα κράτη θέσπισαν ένα εμπειριστατωμένο κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος¹⁹. Εύλογα μπορούμε να διαπιστώσουμε στην Σύμβαση, την ύπαρξη διατάξεων ουσιαστικού ποινικού δικαίου, ποινικής δικονομίας, αλλά και διατάξεις που αναφέρονται στις μορφές διεθνούς συνεργασίας.

Στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, εμπίπτουν τα «σοβαρά αδικήματα», με άλλα λόγια οι εγκληματικές πράξεις που τιμωρούνται με μέγιστη ποινή την στέρηση της ελευθερίας τους τουλάχιστον τέσσερα έτη²⁰, τα οποία τελούνται από «κύκλωμα οργανωμένου εγκλήματος», δηλαδή από δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων, που υφίσταται για κάποιο χρονικό διάστημα και δρα με το σκοπό να διαπράξει ένα ή περισσότερα αδικήματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, με σκοπό να αποκομίσουν, άμεσα ή έμμεσα, χρηματικό ή άλλο υλικό όφελος²¹ και χαρακτηρίζονται με «υπερεθνικό χαρακτήρα».

¹⁸ *UN G.A. Resolution 53/111*, 9 Δεκεμβρίου 1998

¹⁹ *Supra.* n. 7, σελ. 31

²⁰ *Supra.* n. 6, Άρθρο 2(B)

²¹ *Ibid.*, Άρθρο 2(A)

Σύμφωνα με τη Σύμβαση, υπερεθνικό χαρακτήρα έχουν τα αδικήματα που, είτε τελούνται σε περισσότερα από ένα κράτος, ή τελούνται σε ένα κράτος αλλά ένα ουσιαστικό μέρος του σχεδιασμού, προετοιμασίας, διαχείρισης ή ελέγχου τους λαμβάνει χώρα σε άλλο κράτος, ή τελούνται σε ένα κράτος αλλά από κύκλωμα οργανωμένου εγκλήματος που δραστηριοποιείται σε άλλο κράτος, ή τελούνται σε ένα κράτος αλλά έχουν ουσιαστικές επιπτώσεις σε άλλο κράτος.

Άξιο αναφοράς αποτελεί πως στο άρθρο 37 της Σύμβασης τονίζεται πως προκειμένου ένα κράτος ή ένας Διεθνής Οργανισμός Οικονομικής Ολοκλήρωσης για να έχει την δυνατότητα συμμετοχής σε ένα Πρωτόκολλο, θα πρέπει να είναι μέρος της Σύμβαση.

Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ο συμπληρωματικός χαρακτήρας του Πρωτοκόλλου ως προς το ζήτημα της παράνομης εμπορίας ανθρώπων. Τέλος, οι διατάξεις του Πρωτοκόλλου πρέπει να ερμηνεύονται σε συνδυασμό με τις διατάξεις της Σύμβασης²², ώστε να επιτυγχάνεται ο επιθυμητός σκοπός.

3. Το Πρωτόκολλο του Παλέρμιο

Η υιοθέτηση του Πρόσθετου Πρωτόκολλο του Ο.Η.Ε. για την «Πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της παράνομης εμπορίας ανθρώπων, ιδίως παιδιών και γυναικών» αποτελεί την βασικότερη νομοθετική κίνηση για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Αρχικά το πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου περιοριζόταν στην εμπορία γυναικών και παιδιών. Ωστόσο τα συμβαλλόμενα κράτη αποφάσισαν την επέκταση του πεδίου εφαρμογής σε όλα τα άτομα ανεξαρτήτως, αν και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εμπορία γυναικών και παιδιών.

Στο άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου, διατυπώνεται ο πρώτος επιτυχημένος προσδιορισμός του ορισμού της εμπορίας ανθρώπων, που αφορά κάθε είδος διακίνησης με σκοπό την εκμετάλλευση του θύματος μέσω της χρήσης καταναγκαστικών μέσων. Αναλύοντας τον ορισμό που παρέχει στο εν λόγω άρθρο, εντοπίζουμε πως το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων περιλαμβάνει τρία στοιχεία, την ενέργεια, το μέσο και τον σκοπό ήτοι, την εκμετάλλευση.

Όσον αφορά την εκμετάλλευση, προκειμένου να μην περιοριστεί το πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου, δεν πραγματοποιείτε ρητή απαρίθμηση των μορφών εκμετάλλευσης. Επομένως, δίδεται ένα ευρύ περιθώριο να ενταχθούν και άλλες μορφές εγκληματικής συμπεριφοράς που τείνουν προς την εμπορευματοποίηση των ανθρώπων.

²² *Ibid.*, Άρθρο 1§1

Τα συμβαλλόμενα κράτη διαμέσου του άρθρου 5²³ αναλαμβάνουν να υιοθετήσουν κάποιες υποχρεώσεις. Αρχικά, αναλαμβάνουν την ποινικοποίηση του εγκλήματος τόσο σε επίπεδο αντικειμενικής όσο και σε επίπεδο υποκειμενικής υπόστασης²⁴, την απόπειρα τέλεσης του εγκλήματος²⁵, την ποινικοποίηση της συμμετοχής, της ηθικής αυτουργίας²⁶, την υλοποίηση προγραμμάτων πρόληψης, την λήψη μέτρων για την εξάλειψη των παραγόντων που συμβάλλουν στην εξάπλωση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων²⁷.

Ακόμη, υπέχουν υποχρέωση να προβαίνουν σε πλήρη ενημέρωσή των θυμάτων για όλα τα δικονομικά βοηθήματα που έχουν δυνατότητα να ασκήσουν κατά των δραστών²⁸. Ειδικότερα, όσο αφορά την προστασία του απορρήτου των θυμάτων, την πληροφόρησή τους κατά την ποινική διαδικασία και το δικαίωμα προς αποζημίωση.

Περαιτέρω αφήνει στην διακριτική ευχέρεια των κρατών την επιλογή των κατάλληλων μέτρων για τη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική στήριξη, για την προστασία των θυμάτων, λαμβάνοντας υπόψη και τις ιδιαίτερες ανάγκες των ανηλίκων θυμάτων²⁹.

Έκαστο κράτος πρέπει να εξασφαλίσει τον επαναπατρισμό του θύματος στη χώρα καταγωγής του ή στον τόπο διαμονής του³⁰. Ο επαναπατρισμός πρέπει να πραγματοποιείται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και με την απαιτούμενη ασφάλεια του θύματος. Ακόμη, το Πρωτόκολλο υποχρεώνει τα κράτη να αναπτύξουν διεθνή συνεργασία³¹. Τέλος, το πρωτόκολλο επιδιώκει την πρόληψη της εμπορίας προσώπων επιβάλλοντας αυστηρά μέτρα που αποσκοπούν στο να δυσχεράνουν τη δράση των διακινητών και την είσοδο τους σε άλλο κράτος, διαμέσου εντατικών ελέγχων των συνόρων³² και τον πλήρη έλεγχο των ταξιδιωτικών εγγράφων³³.

Συμπερασματικά, αποτελεί ένα πλήρες νομοθετικό έργο, καλύπτοντας όλες τις πτυχές της διακίνησης προσώπων η οποία συντελείται στο πλαίσιο μιας εγκληματικής οργάνωσης. Αποτελεί σταθμό στην νομοθετική ιστορία της εμπορίας ανθρώπων, καθότι για πρώτη φορά

²³ *Ibid.*, Άρθρο 5§2

²⁴ *Legislative Guide for the implementation of the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons*, New York, 2004, σελ. 268 Διαθέσιμο:

https://www.unodc.org/pdf/crime/legislative_guides/Legislative%20guides_Full%20version.pdf

²⁵ *Ibid.*, σελ.271-272

²⁶ *Supra*. n. 6, Άρθρο 9§1

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*, Άρθρο 6

²⁹ *Ibid.*, Άρθρο 6§5

³⁰ *Ibid.*, Άρθρο 8

³¹ *Ibid.*, Άρθρο 10

³² *Ibid.*, Άρθρο 11§1-4

³³ *Ibid.*, Άρθρο 12

καλούνται τα συμβαλλόμενα κράτη να ποινικοποιήσουν την εμπορία ως ένα αυτοτελές έγκλημα.

Παρά ταύτα, θεωρώ πως η απουσία αυστηρών υποχρεώσεων προς τα συμβαλλόμενα κράτη για το προστατευτικό πλαίσιο των θυμάτων, μειώνει την αποτελεσματικότητα των διατάξεων του κειμένου. Ακόμη, υποστηρίζεται πως το Πρωτόκολλο δεν θα έπρεπε να αποτελεί συμπληρωματικό νομοθετικό κείμενο προς τη Σύμβαση. Τέλος, η Σύμβαση σε συνδυασμό με το Πρωτόκολλο αποτελούν την πυξίδα για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων σε διεθνές επίπεδο.

4. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας ιδρύθηκε το 1919³⁴ με σκοπό την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης, διαμέσου της αναγνώρισης και της ρύθμισης των ανθρώπινων και εργασιακών δικαιωμάτων³⁵. Από το 1946³⁶ αποτελεί τον πρώτο εξειδικευμένο φορέα του ΟΗΕ, όπου με τη νομοθετική του δράση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διεθνή σκηνή.

Η ΔΟΕ έχει συνάψει πληθώρα συμβάσεων που ρυθμίζουν θέματα της εμπορίας ανθρώπων όπως η καταναγκαστική εργασία, η παιδική εργασία και η εκμετάλλευση μεταναστών. Σημειωτέων δε, καθίσταται, πως οι συμβάσεις και οι συστάσεις της ΔΟΕ παρέχουν την ελάχιστη δυνατή προστασία που οφείλουν να εφαρμόζουν τα συμβαλλόμενα κράτη³⁷.

Άξιο αναφοράς αποτελεί η νομοθετική δράση του οργανισμού για την καταπολέμηση του φαινομένου. Αρχικά από το 1930 απαγορεύει ρητά την καταναγκαστική εργασία, με την υιοθέτηση της υπ' αριθμό 29 Σύμβαση το 1930³⁸. Μετέπειτα το 1957 ψηφίστηκε η υπ' αριθμό 105 Σύμβαση³⁹, η οποία αναλύει τις πρακτικές και τις μορφές που λαμβάνει η καταναγκαστική εργασία. Ο ΔΟΕ προχώρησε στην σύναψη δύο συμβάσεων που καταδικάζουν την παιδική εργασία, με την υπ' αριθμό 138 Σύμβαση για την Μικρότερη Επιτρεπόμενη Ηλικία για Εργασία⁴⁰ και την υπ' αριθμό 182 Σύμβαση για την Απαγόρευση των Χειρότερων Μορφών

³⁴ *International Labour Organization, History of the ILO*, Διαθέσιμο: <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.html>

³⁵ Συνθήκη των Βερσαλλιών του 1919 (part xiii) Διαθέσιμο: https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/1920/20B09_18_engl.pdf

³⁶ *Ibid.*, σελ. 110

³⁷ *Supra*. n. 3, σελ. 128

³⁸ *Convention concerning Forced or Compulsory Labour*, adopted 28 June 1930, entered into force 1 May 1932, 39 UNTS 55

³⁹ *ILO Convention No 105 Concerning Abolition of Forced Labour Convention*, adopted 25 June 1957, entered into force 17 January 1959, 320 UNTS 291

⁴⁰ *ILO Convention No 138 Concerning Minimum Age for Admission to Employment*, adopted 26 June 1973, entered into force 19 June 1976, 1015 UNTS 297

Εργασίας των Παιδιών και την Άμεση Δράση με σκοπό την Εξάλειψή τους⁴¹. Τέλος, σημαντικές εξίσου καθίσταται και οι Συμβάσεις που αναφέρονται στην προστασία των μεταναστών, στην καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης και στην παράνομη απασχόληση μεταναστών⁴².

Η ΔΟΕ, για να εξασφαλίσει την πλήρη εφαρμογή των Συμβάσεων θέσπισε σύστημα ελέγχου για την συμμόρφωση των συμβαλλομένων μερών με τις απορρέουσες συμβατικές τους υποχρεώσεις⁴³. Μάλιστα, παρέχει τη δυνατότητα σε έκαστο εργαζόμενο να προσφύγει ενάντια σε συμβαλλόμενο μέρος που δεν τηρεί τις συμβατικές του υποχρεώσεις⁴⁴. Τέλος, παρέχει την δυνατότητα στα θύματα να προσφύγουν κατά κρατών τα οποία δεν προστατεύουν τα δικαιώματα τους που απορρέουν από τις προαναφερόμενες Συμβάσεις.

5. Δικαστική αντιμετώπιση

Μια εκ των σημαντικότερων αποφάσεων για το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων αποτελεί η απόφαση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Πρώην Γιουγκοσλαβία. Στην υπόθεση *Kunarac et al*⁴⁵, για πρώτη φορά το Δικαστήριο έκανε λόγο για «εξανδραποδισμό», κρίνοντας την εμπορία ανθρώπων ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας.

Συγκεκριμένα στην ως άνω υπόθεση, οι κατηγορούμενοι εξετάστηκαν μεταξύ άλλων για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και για εγκλήματα πολέμου, και καταδικάστηκαν από το Δικαστήριο ως ένοχοι. Τα γεγονότα που οδήγησαν στην υπόθεση έλαβαν χώρα στην περιοχή *Foča* της Βοσνίας τον Απρίλιο του 1992 μεταξύ Σέρβων και Μουσουλμάνων⁴⁶. Αρκετός άμαχος πληθυσμός βασανίστηκε, σφαγιάστηκε και βιάστηκε. Αυτά τα συμβάντα είχαν ως αποτέλεσμα την έναρξη ένοπλης σύρραξης. Ο Σερβοβόσνιος Στρατός έβαλε στο στόχαστρο τον μη Σερβικό άμαχο πληθυσμό με στόχο την «κάθαρση» της περιοχής.

Ο στρατός χάρισε τους μουσουλμάνους άνδρες από τις γυναίκες και τα παιδιά τους, μεταφέροντας τους άνδρες σε φυλακές⁴⁷ και τις γυναίκες με τα παιδιά σε σημεία συλλογής⁴⁸.

⁴¹ *ILO Convention No182 Concerning the Prohibition and the Immediate Action for the Elimination of the Worst Form of Child Labour*, adopted 17 June 1999, entered into force 19 November 2000, 2133 UNTS

⁴² *ILO No 143 Migrant Workers Convention*, adopted 24 June 1975, entered into force 9 December 1978, 1120 UNTS 323

⁴³ Άρθρα 22-23 του Καταστατικού Χάρτη της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας

Διαθέσιμο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/telex/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4d02280a>

⁴⁴ *Supra*, n. 40, Άρθρο 26

⁴⁵ *Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radimir Kovac and Zoran Vukovic*, IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, 22/11/2001

⁴⁶ *Ibid.*, παρ. 258

⁴⁷ *Ibid.*, παρ. 26

⁴⁸ *Ibid.*, παρ. 28 - 32

Τα εν λόγω κέντρα βρίσκονταν σε άθλιες και ανθυγιεινές συνθήκες, τα άτομα εκεί υποβάλλονταν σε κακοποιήσεις και σε βασανιστήρια. Οι κατηγορούμενοι, για αρκετούς μήνες κρατούσαν σε ένα σπίτι κορίτσια τα οποία ανάγκαζαν να κάνουν όλες τις δουλειές⁴⁹. Ταυτόχρονα, τις κακοποιούσαν τόσο σωματικά όσο και ψυχικά, τόσο οι ίδιοι, όσο και άλλοι στρατιώτες της περιοχής.

Το Δικαστήριο αναφέρθηκε στον όρο «enslavement», ο οποίος, είναι ευρύτερος από την έννοια της δουλείας, του εμπορίου δούλων και της καταναγκαστικής εργασίας. Το Δικαστήριο καθοδηγήθηκε από το Σχέδιο Κώδικα Εγκλημάτων κατά της Ειρήνης και Ασφάλειας της Ανθρωπότητας της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, όπου όρισε ως «enslavement», τη θέση ή τη διατήρηση σε κατάσταση δουλείας, σκλαβιάς ή καταναγκαστικής εργασίας⁵⁰. Συνεπώς, ο περιορισμός της αυτοδιάθεσης, της ελευθερίας επιλογής και της βούλησης ενός ατόμου, υποδεικνύει κατάσταση σκλαβιάς.

Επομένως, σύμφωνα με το άρθρο 5 περ. γ του Καταστατικού του Δικαστηρίου, ενδεικτικά απαριθμούνται εγκλήματα που όταν τελούνται κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων, είτε διεθνών είτε εσωτερικού χαρακτήρα, κατά του άμαχου πληθυσμού αποτελούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Για παράδειγμα, οι δολοφονίες, οι εξοντώσεις, η δουλεία, η εκτόπισή του, οι φυλακίσεις, ο βασανισμός, ο βιασμός, ο διωγμός με βάση πολιτικά, φυλετικά ή θρησκευτικά κριτήρια, και άλλες απάνθρωπες πράξεις⁵¹. Το Δικαστήριο ανέφερε πως το ανθρωπιστικό δίκαιο εφαρμόζεται ακόμη και όταν η πραγματική μάχη δε συντελείται. Με άλλα λόγια αρκεί οι πράξεις να σχετίζονται στενά με τις εχθροπραξίες.

Επιπλέον, στην απόφαση, δεν πραγματοποιείται ρητή αναφοράς για την εμπορία ανθρώπων. Παρόλα αυτά, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ο ορισμός της δουλείας, όπως έχει δοθεί από το 1926 έχει εξελιχθεί και περιλαμβάνει ποικίλες μορφές, αρκεί να περιορίζεται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης⁵².

Το Δικαστήριο έκρινε ένοχο τον Kupačac για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (βασανιστήρια, βιασμός, υποδούλωση) και εγκλήματα πολέμου (βασανιστήρια και βιασμό)⁵³. Ο Konač κρίθηκε ένοχος για τα εγκλήματα της θέσης σε καθεστώς δουλείας των θυμάτων, για βιασμό, υποδούλωση και για προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας⁵⁴. Τέλος, ο Vuković

⁴⁹ *Ibid.*, παρ. 40 - 42

⁵⁰ *Ibid.*, παρ. 537

⁵¹ *Ibid.*, παρ. 592

⁵² *Ibid.*, παρ. 519 - 520

⁵³ *Ibid.*, παρ. 593

⁵⁴ *Ibid.*, παρ. 746

κρίθηκε ένοχος για βασανιστήρια και βιασμό τόσο για εγκλήματα πολέμου όσο και για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας⁵⁵. Οι ποινές που τους επιβλήθηκαν ήταν 28, 20 και 12 χρόνια κάθειρξης αντίστοιχα.

Η απόφαση αυτή αποτελεί μια εκ των σημαντικότερων διεθνών αποφάσεων, καθώς με την ανάλυση της γίνεται αντιληπτό πως δεν είναι απαραίτητο να υπάρχουν εγκληματικές ομάδες που συνεργάζονται μεταξύ τους. Αντίθετα, αρκεί η ύπαρξη μεμονωμένων ατόμων που εκμεταλλεύονται συγκεκριμένη κατάσταση. Τέλος, αποτέλεσε σημείο αναφοράς του ΕΔΑΔ η απόφαση στην *Siliadin* κατά Γαλλίας⁵⁶.

Ακόμα μια αξιόλογη απόφαση αποτελεί η *MP* κατά *Secretary of State for the Home Department*. Συγκεκριμένα, ο *MP* ήταν υπήκοος της Σρι Λάνκα, ο οποίος αφίχθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο προκειμένου να τελέσει τις σπουδές του. Ο προσφεύγων, υπέβαλε αίτηση ασύλου με την οποία προέβαλε ότι είχε κρατηθεί και βασανισθεί από τις δυνάμεις ασφαλείας της Σρι Λάνκα και ότι, σε περίπτωση τυχόν επιστροφής του πίσω στην χώρα καταγωγής του, θα διέτρεχε περαιτέρω κίνδυνο⁵⁷.

Οι βρετανικές αρχές απέρριψαν την αίτηση ασύλου του *MP*, χωρίς να του παράσχουν επικουρική προστασία με την αιτιολογία πως δεν είχε αποδειχθεί ότι θα κινδύνευε να υποστεί εκ νέου κακομεταχείριση σε περίπτωση επιστροφής του. Ο προσφεύγων προσέβαλε την απόφαση των βρετανικών αρχών ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου προσκομίζοντας ιατρικές αποδείξεις από τις οποίες προέκυπτε ότι υπέφερε από τις συνέπειες βασανιστηρίων τα οποία είχε υποστεί στη χώρα καταγωγής του. Το Δικαστήριο επικύρωσε την απόφαση περί απορρίψεως του αιτήματος για επικουρική προστασία, εντούτοις έκρινε ότι τυχόν απέλαση του *MP* θα αντέβαινε στην ΕΣΔΑ.

Το Δικαστήριο έκρινε, πως το θύμα παρελθόντων βασανιστηρίων στη χώρα καταγωγής του έχει δικαίωμα επικουρικής προστασίας, στην περίπτωση που εάν διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να μην του παρασχεθεί στη χώρα καταγωγής του η κατάλληλη περίθαλψη τόσο για την σωματική όσο και για την ψυχική του υγεία.

Επομένως, στην συγκεκριμένη υπόθεση παρατηρούμε ότι το Δικαστήριο προσπαθεί να αποτρέψει την επανάληψη τέτοιου είδους πρακτικών αλλά και να προστατεύσει την ψυχική υγεία του θύματος. Στην συγκεκριμένη περίπτωση το Δικαστήριο μερίμνησε για τον αιτητή

⁵⁵ *Ibid.*, παρ. 783

⁵⁶ ECtHR, *Siliadin v. French*, Application No. 73316/01, 26/07/2005

⁵⁷ C-353/16, *MP v Secretary of State for the Home Department*, 24/04/2018, ECLI:EU:C:2018:276

παρέχοντας του την δυνατότητα να έχει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και την δυνατότητα διαμονής σε ένα ασφαλές χώρο.

Αν και το ΔΕΕ δεν ασχολείται με υποθέσεις ανθρώπινης εκμετάλλευσης, ωστόσο οι αποφάσεις που εκδίδει έχουν την δυνατότητα να λειτουργούν προληπτικά ή κατασταλτικά όσον αφορά περιπτώσεις ανθρώπινης εκμετάλλευσης.

Κεφάλαιο Τρίτο: Η νομοθετική αντιμετώπιση του εγκλήματος στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Τα αρχικά βήματα της ΕΕ

Εντός της ΕΕ, συντελείτε ελεύθερη διακίνηση αγαθών, κεφαλαίων και προσώπων έχοντας σαν αποτέλεσμα στην συνδρομή της εξάπλωσης του οργανωμένου διασυνοριακού εγκλήματος. Συνεπώς, κατέστη επιτακτική ανάγκη υιοθέτησης αποτελεσματικών μέτρων για την αντιμετώπιση του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων.

Η ΕΕ χάραξε τις κατάλληλες νομοθετικές γραμμές για την καλύτερη αλλά και την πλήρη πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων. Η νομοθεσία που εφαρμόζεται στα πλαίσια της ΕΕ αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση για έκαστο κράτος είτε αυτό είναι μέλος της είτε δεν είναι μέλος της.

Η ΕΕ με σκοπό την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου, προέβη στην έκδοση ψηφισμάτων. Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι το πρώτο όργανο της ΕΕ που επιχείρησε να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της εκμετάλλευσης προσώπων με μια σειρά ψηφισμάτων. Το πρώτο ψήφισμα του Ευρωκοινοβουλίου αφορούσε την εκμετάλλευση της πορνείας και το δουλεμπόριο⁵⁸.

Στην συνέχεια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την πρώτη ανακοίνωση για την εμπορία ανθρώπων⁵⁹. Μετέπειτα το Συμβούλιο επέκτεινε τις αρμοδιότητες της Europol όπως αυτές διατυπώνονται από την Σύμβαση για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας του 1995, εντάσσοντας την εμπορία ανθρώπων στο άρθρο 2§2 της Σύμβασης⁶⁰.

Η ώθηση για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων οδήγησε στην υιοθέτηση και επικύρωση της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την τροποποιητική της, Συνθήκη

⁵⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Ψήφισμα για την εκμετάλλευση της πορνείας και το σωματεμπόριο* (Επίσημη Εφημερίδα, αριθ. C120, 1989), σελ. 352

⁵⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τη σωματεμπορία γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση* (COM, 1996, 567 τελικό)

⁶⁰ Γεώργιος Χλούπης, *Διασυνοριακό και Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 162

του Άμστερνταμ. Συγκεκριμένα στο άρθρο 29 της Συνθήκης του Άμστερνταμ αναφέρετε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να αναπτύξουν κοινή δράση τόσο στον αστυνομικό όσο και στον δικαστικό τομέα, ώστε να πραγματοποιήσουν δράσεις πρόληψης της ξеноφοβίας, του ρατσισμού, καθώς και πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων και των εγκλημάτων σε βάρος ανηλίκων⁶¹.

Περαιτέρω, στα άρθρα 61 - 69, πραγματοποιείται αναφορά στις πολιτικές μετανάστευσης και μετακίνησης ανθρώπων εντός της ΕΕ. Επομένως, επιτυγχάνεται μια στοχευμένη πρόληψη όσων αφορά την διακίνηση ανθρώπων τόσο για σεξουαλική, εργασιακή εκμετάλλευση όσο και για εμπορία οργάνων. Η Συνθήκη συνιστά τη νομική βάση όλων των κανονιστικών κειμένων της ΕΕ που στηρίζονται για την πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων⁶².

Επιπλέον, αναγνωρίστηκε η νομική δεσμευτικότητα του Χάρτη όπου τυποποίησε για πρώτη φορά σε επίπεδο κανονιστικής ισχύος την ρητή απαγόρευση της εμπορίας ανθρώπων. Στο άρθρο 5§3 του Χάρτη η εμπορία ανθρώπων κηρύσσεται απαγορευμένη, ως έκφανση της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Ακόμη, ο Χάρτης εξαιρεί το άρθρο 5 από τους περιορισμούς που προβλέπετε στο άρθρο 52 του Χάρτη⁶³.

Τέλος, δυνάμει του άρθρου του άρθρου 83§1 του ΣΛΕΕ τα κράτη μέλη εκτός από την δέσμευση που υπέχουν για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, δεσμεύονται και ως προς τα μέσα, τα οποία οφείλουν να χρησιμοποιήσουν οι εθνικοί νομοθέτες για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων.

2. Ψηφίσματα και Οδηγίες των Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημαντικές εξίσου είναι και οι Αποφάσεις - Πλαίσιο που αφορούν την ανθρώπινη εκμετάλλευση. Αρχικά, η Απόφαση- Πλαίσιο του 2002 για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων⁶⁴ η οποία επιβάλλει στα κράτη την ποινικοποίηση των πράξεων⁶⁵, ορίζει τις

⁶¹ Treaty on the European Union, 97/340/02, Άρθρο 29 (ex-Article K.1): «Without prejudice to the powers of the European Community, the Union's objective shall be to provide citizens with a high level of safety within an area of freedom, security and justice by developing common action among the Member States in the fields of police and judicial cooperation in criminal matters and by preventing and combating racism and xenophobia. That objective shall be achieved by preventing and combating crime, organised or otherwise, in particular terrorism, trafficking in persons and offences against children, illicit drug trafficking and illicit arms trafficking, corruption and fraud...»

⁶² *Supra*. n. 7, σελ. 39

⁶³ Ιωσήφ Κτενίδης, *Τα Ελληνικά Δικαστήρια και το δίκαιο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, Αρμενόπουλος Τεύχος 9, 1441-1469, 2020, σελ. 1455

⁶⁴ 2002/629/ΔΕΥ: Απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου, της 19ης Ιουλίου 2002, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων

⁶⁵ *Ibid.*, Άρθρα 1 – 2

επιβαλλόμενες ποινές⁶⁶, ακόμη προβλέπει τη θέσπιση αστικής και ποινικής ευθύνης για τα νομικά πρόσωπα⁶⁷.

Παρόλα αυτά, η ως άνω απόφαση πλαίσιο αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2011 για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων και για την Προστασία των Θυμάτων της⁶⁸. Η ανάγκη αντικατάστασης της αρχικής απόφασης-πλαίσιο, επήλθε από το γεγονός ότι η προγενέστερη οδηγία δεν επέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα στον περιορισμό του φαινομένου. Οι αριθμοί των θυμάτων διογκώνονταν και εμφανίστηκαν νέες μορφές εκμετάλλευσης⁶⁹.

Με την καινούργια οδηγία, οροθετήθηκε σαφέστερα το κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία των θυμάτων. Σκοπός της οδηγίας είναι η μη περαιτέρω θυματοποίηση των παθόντων, η αποτελεσματική τους στήριξη και η ενθάρρυνση της συνεργασίας με τις αρχές. Η βασικότερη αλλαγή της Οδηγίας ήταν η θέσπιση ειδικών προστατευτικών μέτρων για τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων, ώστε αυτά να απολαμβάνουν κατά τρόπο αποτελεσματικό τα δικαιώματά τους.

Περαιτέρω, η οδηγία διεύρυνε την εκμετάλλευση, συμπεριλαμβάνοντας στη τυποποίηση της εμπορίας πρόσθετες μορφές. Ακόμη, υιοθέτησε αυστηρότερες ποινικές κυρώσεις, κυρίως στις περιπτώσεις που τα αδικήματα διαπράττονται εις βάρος ιδιαίτερα ευάλωτων θυμάτων. Για να αξιολογηθεί η ευαλωτότητα του θύματος, λαμβάνονται υπόψη παράγοντες όπως το φύλο, η εγκυμοσύνη, η κατάσταση της υγείας και τυχόν αναπηρία του θύματος.

Η οδηγία προβλέπει την ενίσχυση των μηχανισμών δίωξης της εμπορίας ανθρώπων. Η αυτεπάγγελτη διερεύνηση και δίωξη των αδικημάτων από τις αρμόδιες αρχές είναι υποχρεωτική και δεν εξαρτάται από την κατάθεση ή την έγκληση. Η στήριξη προς τα θύματα πρέπει να παρέχεται μόλις υπάρξουν βάσιμες υπόνοιες ότι πιθανό να είναι θύμα εμπορίας, ανεξάρτητα αν θέλει να καταθέσει. Τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την ενίσχυση των εθνικών διωκτικών αρχών.

Σύμφωνα με το προοίμιο της οδηγίας, όταν το θύμα έχει εισέλθει παρανόμως στην επικράτεια του κράτους, οι αρχές δεν πρέπει να τα απομακρινού και πρέπει να παρέχουν

⁶⁶ *Ibid.*, Άρθρο 3

⁶⁷ *Ibid.*, Άρθρο 4

⁶⁸ *Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Και Του Συμβουλίου*, 5ης Απριλίου 2011

⁶⁹ Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου, *Η Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων: Θεμελιώδεις επιλογές και προβλήματα εφαρμογής*, στο Τιμητικός Τόμος Νικολάου Κ. Κλαμαρή, Τόμ.1, Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, 2016, σελ. 1145

βοήθεια άνευ όρων⁷⁰. Τέλος, προβλέπονται για πρώτη φορά μέτρα πρόληψης του φαινομένου που τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν⁷¹.

Η εν λόγω οδηγία υιοθέτησε μία πιο ανθρωποκεντρική προσέγγιση βάζοντας ως στόχο της, την λήψη μέτρων για την αναγνώριση και υποστήριξη των θυμάτων. Ακόμη, αποσκοπεί στην πρόληψη του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων και τέλος εστιάζει στην ανάγκη προστασίας των ανηλίκων ατόμων.

Ακόμα μία σημαντική οδηγία αποτελεί, η Οδηγία του 2004, η οποία αφορά τους υπηκόους τρίτων χωρών για την χορήγηση τίτλου παραμονής οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές⁷². Αποτελεί ένα εκ των σημαντικότερων νομοθετικών κείμενων, καθότι θέσπισε μέτρα προστασίας για τα θύματα εμπορίας τα οποία δεν είναι πολίτες της ΕΕ.

Με βάση την ως άνω οδηγία χορηγείται στα θύματα προθεσμία περίσκεψης προκειμένου να συνέλθουν και να τους χορηγηθεί η κατάλληλη περίθαλψη. Στην συνέχεια εκδίδεται ή ανανεώνεται η άδεια παραμονής στα θύματα που συνεργάζονται με τις αρχές. Τέλος, τα κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίσουν την επαγγελματική κατάρτιση των θυμάτων αλλά και την εκπαίδευσή τους.

Εύλογα γίνεται αντιληπτό πως η ανθρωποκεντρική προσέγγιση παρέμεινε απλώς στα χαρτιά. Δυστυχώς η παροχή υποστήριξης στα θύματα προσφέρεται δύσκολα έπειτα από αρκετή ταλαιπωρία και γραφειοκρατία. Τα θύματα ταλαιπωρούνται με δυσκίνητες ποινικές διαδικασίες για να αξιώσουν τα δικαιώματά τους.

3. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Η νομική φύση της ΕΣΔΑ είναι υβριδική, πρόκειται για μια πολυμερή διεθνή σύμβαση, περιφερειακού και υπερεθνικού χαρακτήρα, που δημιουργεί υποχρεώσεις και δικαιώματα στα κράτη μέλη, τόσο από πλευράς ουσιαστικού, όσο και από πλευράς δικονομικού δικαίου⁷³.

Η ΕΣΔΑ αποτελεί το σημαντικότερο κείμενο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συνεπώς, με το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ⁷⁴ εξασφαλίζεται η προστασία των θυμάτων

⁷⁰ Αιτιολογική σκέψη 18 προοιμίου και Άρθρο 11 της Οδηγίας 2011/36/ΕΕ

⁷¹ *Ibid.*, Άρθρο 18

⁷² Οδηγία 2004/81/ΕΚ Του Συμβουλίου, 29ης Απριλίου 2004

⁷³ Αθήνα Κομοτηνή, Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα 50 χρόνια Εφαρμογής, 2004, σελ. 24

⁷⁴ Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ: «1. Ουδείς δύναται να κρατηθή εις δουλείαν ή ειλωτείαν. 2. Ουδείς δύναται να υποχρεωθή εις αναγκαστικήν ή υποχρεωτικήν εργασίαν. 3. Δεν θεωρείται ως "αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία" υπό την έννοια του παρόντος άρθρου: α) πάσα εργασία ζητούμενη παρά προσώπου κρατουμένου συμφώνως προς τας διατάξεις του άρθρου 5 της παρούσης Συμβάσεως ή κατά την διάρκειαν της υπό όρους απολύσεώς του. β) πάσα υπηρεσία στρατιωτικής φύσεως ή, εις την περίπτωσιν των εχόντων αντιρρήσεις συ-νειδήσεως εις τας χώρας όπου

της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και οι υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη για την καταστολή του φαινομένου. Ακόμη δικλίδα ασφαλείας αποτελεί και το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, που ορίζει πως κανείς δεν επιτρέπεται να υποβληθεί σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Περαιτέρω, το άρθρο 4§1 της Σύμβασης δεν προβλέπει εξαιρέσεις και ουδεμία παρέκκλιση από αυτήν δεν επιτρέπεται σύμφωνα με το άρθρο 15§2 της Σύμβασης, ακόμη κι αν προκύπτει για δημόσια έκτακτη ανάγκη που απειλεί τη ζωή του έθνους⁷⁵. Η ΕΣΔΑ είναι μια συνθήκη, που αποσκοπεί στην αποτελεσματική προστασία των ατομικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επομένως ενδείκνυται να διαβάζεται στο σύνολό της και να ερμηνεύεται με τέτοιο τρόπο ώστε να προάγει την εσωτερική συνοχή μεταξύ των διαφόρων διατάξεών της.

Το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ δεν πραγματοποιεί αναφορά στην εμπορία ανθρώπων, παρά μόνο στη δουλεία, στην ειλωτεία και στην αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία. Το Δικαστήριο, προέβη για πρώτη φορά σε διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 4, διαμέσου της υπόθεσης *Rantsev v. Κύπρου και Ρωσίας*⁷⁶. Το ΕΔΑΔ έκρινε ότι οι πράξεις της εμπορίας ανθρώπων απαγορεύονται από το άρθρο 4§1 και §2 της Σύμβασης.

4. Οι μορφές του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ

Παρά το γεγονός ότι το άρθρο 4 αναφέρεται σε ένα απόλυτο δικαίωμα, που δεν χωρούν εξαιρέσεις ωστόσο το ΕΔΑΔ έχει ασχοληθεί με ελάχιστες υποθέσεις που το αφορούν⁷⁷. Καίτοι, το άρθρο 4 δεν τελεί καμία αναφορά στην εμπορία προσώπων, παρά μόνο στη δουλεία, στην ειλωτεία και στην αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία⁷⁸.

Με δύο υποθέσεις ορόσημο το ΕΔΑΔ επέκτεινε την εφαρμογή του άρθρου 4. Αρχικά μέσω της υπόθεσης *Siliadin*, καλύπτει την κατάσταση οικιακής δουλείας. Μετέπειτα, με την απόφαση *Rantsev*, παρέχεται η δυνατότητα προσφυγής για το φαινόμενο της σωματεμπορίας και οποιασδήποτε μορφής σεξουαλικής εκμετάλλευσης⁷⁹. Πιο κάτω θα αναλυθούν εκτενώς οι μορφές που δύναται να λάβει η εμπορία ανθρώπων.

τούτο αναγνωρίζεται ως νόμιμον, πάσα άλλη υπηρεσία εις αντικα- τάστασιν της υποχρεωτικής στρατιωτικής υπηρεσίας. γ) πάσα υπηρεσία ζητούμενη εις περίπτωσιν κρίσεων ή θεομηνιών, αι οποίαι απειλούν την ζωήν ή την ευδαιμονίαν του συνόλου. δ) πάσα εργασία ή υπηρεσία απαρτίζουσα μέρος των τακτικών υποχρεώσεων του πολίτου.»

⁷⁵ *Supra. n. 4*, παρ. 65 & ECtHR, *Stummer v. Austria*, Application no. 37452/02, 07/07/2011, παρ. 116

⁷⁶ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, Application no. 25965/04, 07/01/2010

⁷⁷ David Harris, *Michael O' Boyle και Colin Warbrick*, Law of the European Convention on Human Rights, 3η έκδοση, Oxford University Press, 2014, σελ. 278

⁷⁸ *Supra. n. 76*, παρ. 272

⁷⁹ *Ibid.*, παρ. 284 - 286

4.1. Δουλεία

Το Δικαστήριο υιοθέτησε για πρώτη φορά τον ορισμό της δουλείας στην απόφαση Siliadin υιοθετώντας τον από την Σύμβαση περί δουλείας του 1926. Δυνάμει του ορισμού που παρέχει η Σύμβαση, δουλεία νοείται η «κατάσταση ατόμου υποκειμένου εις τας περί δικαίου της ιδιοκτησίας αρχάς ή τίνας εξ αυτών»⁸⁰. Το ΕΔΑΔ, ερμήνευσε στενά τον ορισμό επισημαίνοντας πως δουλεία συνίσταται η άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας επί ενός ατόμου, η οποία οδηγεί στη μείωση του ατόμου σε αντικείμενο⁸¹, με άλλα λόγια οδηγεί στην άρση της νομικής προσωπικότητας του ατόμου⁸².

Ένεκα της διαφοροποίησης που εμφανίζεται στις σύγχρονες μορφές δουλείας, το ΕΔΑΔ είχε υιοθετήσει τον ορισμό που δόθηκε στις υποθέσεις του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για τη Γιουγκοσλαβία, το οποίο αναφερόταν στην νέα αντίληψη για τις μορφές δουλείας⁸³. Ο ορισμός που δίδεται από το ΔΠΔ, συμπεριλαμβάνει πάλι την άσκηση εξουσιών επί του θύματος, όμως προσθέτει τον περιορισμό της ελευθερίας των προσώπων.

Συμπερασματικά, το ΕΔΑΔ έκρινε ότι το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων βασίζεται στην άσκηση εξουσιών άμεσα συνυφασμένων με το δικαίωμα στην κυριότητα επάνω στο θύμα⁸⁴. Με την διαβάθμιση που εφαρμόζεται στο Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ, παρατηρούμε πως η δουλεία αποτελεί την πιο έντονη και πιο συχνή μορφή εκμετάλλευσης που επικρατεί στις μέρες μας.

4.2. Είλωται

Η είλωται συνιστά την υποχρέωση ενός ατόμου να παρέχει τις υπηρεσίες του σε άλλο, συμπεριλαμβανόμενη και την υποχρέωση του να διαμένει στην ιδιοκτησία εκείνου, στον οποίο παρέχει τις υπηρεσίες του⁸⁵. Ακόμη, η είλωται αποτελεί επιβαρυνμένη παραλλαγή της καταναγκαστικής εργασίας, η διαφορά μεταξύ τους έγκειται στο αίσθημα ότι η είλωτα αφορά μια κατάστασή η οποία είναι οριστική και αμετάλλακτη και δεν υφίσταται πιθανότητα

⁸⁰ Άρθρο 2 της Συμβάσεως περί Δουλείας

⁸¹ *Supra*. n. 56 παρ. 122.

⁸² Μ. Καραβίας σε Λ.-Α. Σισιλιάνος, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ερμηνεία κατ' άρθρο*, 2017, σελ. 153

⁸³ Αντόνης Μαγγανάς, Χαράλαμπος Χρυσανθάκης, Δημήτρης Βανδώρος και Λίλα Καρατζά (επιμ.) *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Νομολογία & Ερμηνευτικά Σχόλια*, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 70

⁸⁴ *Supra*. n. 76, παρ. 281

⁸⁵ *Supra*. n. 56 παρ. 48

ανατροπής της⁸⁶. Πρόκειται για συνεχείς καταστάσεις που αναφέρονται στην προσωπική κατάσταση ενός ανθρώπου.

Η διαφορά ακόμη, έγκειται στο βαθμό άσκησης εξουσιών στο θύμα, με την ειλωτεία να αποτελεί μια κατάσταση κατά την οποία, απαιτείται η προσφορά υπηρεσιών από ένα πρόσωπο που εξαναγκάζεται να υπακούει στερώντας την ελευθερία του⁸⁷.

Με την απόφαση *Siliadin*, το Δικαστήριο όταν διαπίστωσε ότι η προσφεύγουσα ήταν θύμα καταναγκαστικής εργασίας, εξέτασε κατά πόσο συνέτρεχαν επιβαρυντικές περιστάσεις, οι οποίες να είχαν καταστήσει το θύμα ως είλωτα. Η προσφεύγουσα ταξίδεψε από το Τόγκο στη Γαλλία, με την βοήθεια μιας γυναίκας με σκοπό να εργαστεί ως οικιακή βοηθός της, μέχρις ότου καλύψει το κόστος του εισιτηρίου. Η γυναίκα κατάσχεσε τα ταξιδιωτικά έγγραφα της προσφεύγουσας και την ανάγκασε να δουλεύει με εξαντλητικά ωράρια σε διάφορα σπίτια χωρίς να λαμβάνει οποιαδήποτε αποζημίωση.

Το ΕΔΑΔ, τελικά καταδίκασε τη Γαλλία για παραβίαση του Άρθρου 4, αποφάσισε ότι η κατάσταση που βρισκόταν η νεαρή κοπέλα δε συνιστούσε δουλεία, αλλά είχε λάβει τη μορφή της ειλωτείας και αναγκαστικής εργασίας⁸⁸. Το ΕΔΑΔ, οδηγήθηκε στην καταδίκη της Γαλλίας βασιζόμενη στην άποψη πως η προσφεύγουσα ήταν ανήλικη, στερήθηκε παράνομα τα ταξιδιωτικά της έγγραφα, στερήθηκε τα χρήματα και την πρόσβαση στην εκπαίδευση, με αποτέλεσμα η προσφεύγουσα να ήταν πλήρως εξαρτημένη από την εν λόγω γυναίκα.

4.3. Αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία

Το ΕΔΑΔ υιοθετεί τον ορισμό που περιλαμβάνεται στη Διεθνή Σύμβαση Εργασίας, σύμφωνα με τον οποίο ως αναγκαστική εργασία λογίζεται οποιαδήποτε εργασία ή υπηρεσία που παρέχετε από άτομο υπό απειλές για την επιβολή του σε οποιαδήποτε ποινή και το θύμα την παρέχει χωρίς την βούληση του⁸⁹.

Στην υπόθεση *Van der Musselle v. Βελγίου*⁹⁰, το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφασίσει αν η υποχρέωση παροχής δωρεάν νομικής βοήθειας σε άπορους κατηγορούμενους από ασκούμενο δικηγόρο, αποτελούσε αναγκαστική εργασία. Συγκεκριμένα, λέχθηκε ότι η αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία, καλύπτει την εκτέλεση όλων των ειδών εργασίας και όχι μόνο τις

⁸⁶ *Supra*. n. 4, παρ. 91

⁸⁷ Robin G.A. White και Clare Overy (επιμ.) *The European Convention on Human Rights*, 5η έκδοση, Oxford University Press, 2010, σελ. 196-197

⁸⁸ *Supra*. n. 56 παρ. 122

⁸⁹ ECtHR, *Van Der Musselle v Belgium*, Application no. 8919/80, 23/11/1983

⁹⁰ *Ibid*.

χειρωνακτικές εργασίες⁹¹. Το Δικαστήριο κατέληξε στα συστατικά στοιχεία της αναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας, τονίζοντας πως το ουσιαστικότερο συστατικό είναι η διενέργεια εργασίας υπό καθεστώς υποβολής απειλών προς τους εργαζόμενους. Τέλος, αποφασίστηκε ότι η προσφορά κοινωνικού έργου δε μπορεί να χαρακτηριστεί ως δυσανάλογη, δαπανηρή ή χρονοβόρα⁹².

Στην υπόθεση Χίτος⁹³, αφορά την υποχρέωση των αξιωματικών του στρατού να υπηρετήσουν για ορισμένο χρονικό διάστημα μετά την εκπαίδευσή τους. Αν τυχόν διακόψει την παροχή υπηρεσιών του, το κράτος μπορεί να αξιώσει την απόδοση της επένδυσης που πραγματώνει κατά την διάρκεια της εκπαίδευσής τους. Συγκεκριμένα, η αρμόδια Δ.Ο.Υ. απαίτησε από τον προσφεύγοντα να καταβάλει το ποσό αποζημίωσης το οποίο είχε καθορίσει το ΓΕΣ.

Το ΕΔΑΔ έκρινε την παραβίαση του άρθρου 4§2 της Σύμβασης από το Ελληνικό κράτος, βασιζόμενο στον τρόπο εξαγοράς της υπολειπόμενης υπηρεσίας, η οποία επηρέασε την ισορροπία μεταξύ του ατομικού συμφέροντος του προσφεύγοντα και του συνολικού συμφέροντος⁹⁴. Το ΕΔΑΔ κατέληξε ότι ο προσφεύγων υποχρεώθηκε να διενεργήσει υπό συνθήκες καταναγκασμού.

Η παραδοσιακή έννοια των τριών μορφών που αναλύσαμε πιο πάνω, είχαν σε μεγάλο βαθμό εκλείψει. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ανάδυση νέων μορφών δουλείας, με αποτέλεσμα να καθιστά αναγκαία η διασταλτική ερμηνεία και η επαναπροσέγγιση του περιεχομένου του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, όπου και το έπραξε δεόντως το ΕΔΑΔ.

5. Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, είναι ένας Διεθνής Οργανισμός που έχει ως σκοπό την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, προωθώντας τη διακρατική συνεργασία των μελών του ώστε να ρυθμίσουν τις νομοθεσίες τους. Στο πλαίσιο αυτό ψηφίστηκε η Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων⁹⁵ η οποία στοχεύει στην πρόληψη της

⁹¹ *Ibid.*, παρ. 32

⁹² Karen Reid, *A practitioner's guide to the European convention on human rights*, 5η έκδοση, Sweet & Maxell, 2015, σελ. 569

⁹³ ECtHR, *Chitos v Greece*, Application no. 51637/12, 19/10/2015

⁹⁴ *Ibid.*, παρ. 109

⁹⁵ European Convention on Action Against Trafficking in Human Beings (adopted 16 May 2005, entered into force 1 February 2008) CETS 197 Διαθέσιμο: <https://rm.coe.int/168008371d>

εμπορίας ανθρώπων, στην προστασία των θυμάτων, στη δίωξη των διακινητών και στην πρόωξη του συντονισμού των εθνικών δράσεων και της διεθνούς συνεργασίας⁹⁶.

Η Σύμβαση ορίζει συγκεκριμένα ότι η εμπορία αποτελεί έγκλημα που παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Περαιτέρω, προβλέπει ειδικά δικαιώματα στα παιδιά θύματα⁹⁷. Στα άρθρα 5 - 9 καταγράφονται τα μέτρα πρόληψης, καθώς και τα μέτρα που οφείλουν να λάβουν τα κράτη.

Τα κράτη προέλευσης και τα κράτη υποδοχής πρέπει να εφαρμόζουν συντονισμένη συνεργασία ώστε να διασφαλίζεται η ασφάλεια των θυμάτων κατά την επιστροφή τους, αλλά και την επανένταξη τους στην κοινωνία⁹⁸.

Τέλος, με το άρθρο 36 της Σύμβασης δημιουργήθηκε μια ομάδα εμπειρογνομόνων, η λεγόμενη GRETA η οποία παρακολουθεί την εφαρμογή της σύμβασης. Τα μέλη της GRETA είναι ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες με εξειδίκευση στο πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων και έργο τους είναι η κατάρτιση έκθεσης και συμπερασμάτων για την εφαρμογή της σύμβασης σε κάθε συμβαλλόμενο κράτος μέλος⁹⁹.

Κεφάλαιο Τέταρτο: Η Νομολογία του ΕΔΑΔ

1. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της εμπορίας ανθρώπων από το ΕΔΑΔ

Το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ δεν προβαίνει σε αναφορά στην εμπορία ανθρώπων, παρά μόνο στη δουλειά, στην ειλωτεία και στην αναγκαστική και υποχρεωτική εργασία. Το Δικαστήριο ξεκίνησε να παρατηρεί πως το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων είναι διαχρονικό και τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε σημαντικά η αύξηση των θυμάτων. Με αποτέλεσμα το φαινόμενο να λάβει ανησυχητικές διαστάσεις στον ευρωπαϊκό κόσμο. Το ΕΔΑΔ, επομένως, άρχισε να νομολογεί σχετικά με την εμπορία προσώπων τη πρώτη δεκαετία του 2000.

Το ΕΔΑΔ στην προσπάθειά του να διαμορφώσει τον ορισμό της έννοιας της εμπορίας προσώπων, προέβη για πρώτη φορά στην υπόθεση Rantsev, σε διασταλτική ερμηνεία του

⁹⁶ *Ibid.*, Άρθρο 1

⁹⁷ *Ibid.*, Άρθρο 39

⁹⁸ Βασίλειος Κούρτης, *Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005 για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων* σε Ζ. Παπασιώπη-Πασιά, Το νομικό καθεστώς για τις αλλοδαπές γυναίκες- θύματα εκμετάλλευσης και παράνομης διεθνούς διακίνησης, Τόμος III. «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Προσπάθειες», ΕΠΕΑΕΚ Πυθαγόρας II, Φύλο-Ισότητα, Τμήμα Νομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Επιτροπή Ερευνών, Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 75 - 116

⁹⁹ Rules of procedure for evaluating implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the parties (adopted on 17 June 2009 and amended on 21 November 2014) Διαθέσιμο:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a983c>

άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, όπου έκρινε πως η εμπορία ανθρώπων απαγορεύεται από το άρθρο 4§1 και §2 της ΕΣΔΑ. Συγκεκριμένα, όπως και η δουλεία, έτσι και η εμπορία ανθρώπων, αποσκοπεί στην εκμετάλλευση προσώπων, βασιζόμενη στην άσκηση εξουσιών και στην χρήση των θυμάτων σαν ιδιοκτησία των εμπόρων καταπαύοντας κατάφωρα τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το Δικαστήριο ερμηνεύοντας τη Σύμβαση, υιοθετεί τον ορισμό της εννοίας του άρθρου 3(α) του πρωτοκόλλου του Πατέρμου και του άρθρου 4(α) της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων. Τέλος, αναγνωρίζει ότι οι πράξεις της εμπορίας εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ¹⁰⁰.

Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί στις υποθέσεις *Siliadin* και *Rantse* για την ουσία των όρων της «δουλείας», της «ειλωτείας» και της «καταναγκαστικής εργασίας» και την μεταξύ τους διάκριση. Αναλυτικά, δουλεία νοείται η κατάσταση κατά την οποία ασκείται εις βάρος του θύματος το δικαίωμα νόμιμης ιδιοκτησίας με επακόλουθο να υποβιβάζεται σε αντικείμενο¹⁰¹. Η ειλωτεία χαρακτηρίζεται η ιδιαίτερα σοβαρή μορφή άρνησης της ελευθερίας, με υποχρέωση παροχής υπηρεσιών σε τρίτους, να είναι ιδιοκτησία του θύτη ή τρίτου και η αδυναμία του θύματος να αλλάξει την κατάστασή του¹⁰². Αντίθετα, η καταναγκαστική εργασία εμφανίζεται περιστασιακά ή προσωρινά σε βάρος του θύματος, όπως στη περίπτωση της εποχιακής εργασίας¹⁰³.

Οι εξελίξεις στην καταπολέμηση του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων, εξανάγκασαν το ΕΔΑΔ διαμέσου της απόφασης *Rantsev* να μεταβάλει τη στάση του απέναντι στην εμπορία ανθρώπων, την οποία χαρακτήριζε ως μαύρη και αδήλωτη εργασία.

Για τον εννοιολογικό προσδιορισμό της εμπορίας ανθρώπων είναι σημαντικό να ανατρέξουμε στην νομολογία του ΕΔΑΔ. Κατ' έμνενα η νομολογία του Δικαστηρίου δια φωτίζει πλήρως τον ορισμό και την εφαρμογή του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων. Το Δικαστήριο με την σειρά του προχώρησε στην έκδοση αξιόλογων αποφάσεων αναφορικά με την εμπορία. Πιο κάτω θα αναλυθούν μερικές εκ των σημαντικότερων αποφάσεων του ΕΔΑΔ.

¹⁰⁰ ECtHR, *M. and Others v. Italy and Bulgaria*, Application no. 40020/03, 31/07/2012, παρ.151

¹⁰¹ *Supra* n. 56, παρ. 122

¹⁰² *Supra*. n. 89

¹⁰³ Π. Νάσκου-Περράκη, *Οι Ματωμένες Φράουλες της Μανωλάδας*, Δικαιώματα του Ανθρώπου – Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία, 2η Έκδοση, 2019, σελ. 462 - 466

2. Υπόθεση Rantsev v. Κύπρου και Ρωσίας

Η συγκεκριμένη απόφαση, πρόκειται για την πρώτη υπόθεση εναντίον της Κύπρου ενώπιον ενός διεθνούς δικαστικού οργάνου σχετικά με την εμπορία ανθρώπων. Επομένως, είναι ιδιαίτερα σημαντική τόσο για την κυπριακή έννομη τάξη όσο και για την μετέπειτα νομολογία του ΕΔΑΔ¹⁰⁴. Η εν θέματι απόφαση συνιστά νομολογιακό ορόσημο, διότι αφενός προσδίδει μια διασταλτική ερμηνεία στο άρθρο 4 της ΕΣΔΑ εντάσσοντας το έγκλημα στις απαγορεύσεις του άρθρου 4 και αφετέρου βασίζεται στο ύψιστο θεμέλιο του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ήτοι στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Ο προσφεύγων είναι ο πατέρας μίας 20χρονης Ρωσίδας υπηκόου, η οποία ονομάζεται Oxana Rantseva, η οποία σκοτώθηκε στην Κύπρο προσπαθώντας να δραπετεύσει από το μπαλκόνι ενός διαμερίσματος στην Λεμεσό την οποία κρατούσαν εκεί. Συγκεκριμένα, η υπόθεση αφορά το θάνατο της Rantseva, η οποία μόλις λίγες εβδομάδες μετά την άφιξή στην Κύπρο, εξασφάλισε βίζα καλλιτέχνιδας και άρχισε να εργάζεται ως «καλλιτέχνιδα καμπαρέ»¹⁰⁵. Ο ιδιοκτήτης του νυχτερινού κέντρου πληροφορήθηκε από τις συγκατοίκους της κοπέλας, πως αποχώρησε από το διαμέρισμα αφήνοντας του σημείωμα πως θα επιστρέψει πίσω στην Ρωσία.

Ακολούθως, μετά από λίγες μέρες εντοπίστηκε σε δυσκοθήκη από μια συνάδελφο της, η οποία ενημέρωσε τον ιδιοκτήτη για το που βρίσκεται η κοπέλα. Ο ιδιοκτήτης την παρέλαβε από τον χώρο στον οποίο εργαζόταν και την οδήγησε στο αστυνομικό τμήμα, ζητώντας την απέλαση της, ισχυρίζονται πως βρίσκεται παράνομα στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Οι κυπριακές αστυνομικές αρχές, διεξήγαγαν έρευνα σχετικά με το καθεστώς που βρισκόταν η νεαρή κοπέλα. Αφού διαπίστωσαν πως δε συντρέχει λόγος σύλληψης ή απέλασής της, την παρέδωσαν στον «εργοδότη» της. Το ίδιο βράδυ η Rantseva, στην προσπάθειά της να δραπετεύσει, έπεσε από το μπαλκόνι του διαμερίσματος και σκοτώθηκε. Μετέπειτα από την ολοκλήρωση της αστυνομικής και δικαστικής ανάκρισης διαπιστώθηκε ότι ο θάνατος της Rantseva επήλθε εκ συνεπείας της πτώσης της. Εν αντίθεση οι αρμόδιες αρχές δήλωσαν πως δεν συντελέστηκε οποιαδήποτε εγκληματική ενέργεια προς αυτή.

Ο προσφεύγων – πατέρας της Rantseva επικαλέστηκε παραβίαση των άρθρων 2, 3, 4, 5 και 8 της ΕΣΔΑ, διατεινόμενος έλλειψη ανεπαρκούς έρευνας ως προς τα αίτια θανάτου της κόρης

¹⁰⁴ Ιωάννης Π. Τζιβάρας, *‘Το έγκλημα της σωματεμπορίας στην Κυπριακή Δημοκρατία’*, Τεύχος 10 Ποινική Δικαιοσύνη, 2016, σελ. 878

¹⁰⁵ *Supra* n. 76, παρ. 15 - 17

του. Ακόμη, για την απουσία επαρκούς προστασίας από την αστυνομία προς την κόρη του ενώ αυτή βρισκόταν ακόμα εν ζωή και τέλος, την παράλειψη των κυπριακών αρχών να λάβουν μέτρα για την τιμωρία των υπευθύνων για το θάνατο της κόρης του¹⁰⁶.

Τέλος, ισχυρίστηκε πως η Ρωσία καταπάτησε τα άρθρα 2 και 4 της ΕΣΔΑ, καθώς οι ρωσικές αρχές δεν διερεύνησα επαρκώς την διάπραξη του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων. Περεταίρω, οι ρωσικές αρχές δεν έλαβαν τα απαιτούμενα μέτρα για την προστασία της κοπέλας από το ενδεχόμενο κίνδυνο παράνομης διακίνησης εις βάρος της¹⁰⁷.

Άξιο αναφοράς καθίσταται, πως πολλές από τις γυναίκες που καταφθάνουν στην Κύπρο συνήθως από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, με σκοπό την «καλλιτεχνική» απασχόληση, καταλήγουν να εργάζονται σε νυχτερινά κέντρα που προωθούν την πορνεία¹⁰⁸. Παρατηρείται πως το νομοθετικό και κανονιστικό καθεστώς της Κύπρου, ευνοεί την εμπορία ανθρώπων και την σεξουαλική εκμετάλλευση¹⁰⁹.

Η Επιτρόπου Διοικήσεως με αφορμή τον θάνατο της Οχαρα κατόπιν έρευνας που διενήργησε, ανέφερε σε έκθεση της πως ελάχιστες από τις γυναίκες που εργάζονται ως καλλιτέχνιδες στην Κύπρο είναι πραγματικά καλλιτέχνιδες.

Το ΕΔΑΔ αναγνώρισε πως η νομολογία αναφορικά με την ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 4 της Σύμβασης όσον αφορά τις υποθέσεις στην εμπορία ανθρώπων είναι ελλιπής. Το Δικαστήριο αρχικά, έκρινε πως δεν υπάρχει ουσιαστικός λόγος να εξετάσει εάν η μεταχείριση της κοπέλας εμπίπτει σε κάποια από τις τρεις μορφές του άρθρου 4 όπως πραγματοποιήθηκε στον συλλογισμό της υπόθεσης *Siliadin*¹¹⁰.

Επομένως, σκοπός του ΕΔΑΔ ήταν η άμεση συμπερίληψη της εμπορίας ανθρώπων στο άρθρο 4, χωρίς να είναι απαραίτητη η συγκεκριμενοποίηση της εμπορίας σε μια εκ των τριών κατηγοριών που περιγράφονται στο εν λόγω άρθρο.

Περαιτέρω το Δικαστήριο, ανάτρεξε στις αποφάσεις του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία, το οποίο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παραδοσιακή έννοια

¹⁰⁶ *Ibid.*, παρ. 224 - 226

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Julietta Hua, *Trafficking Women's Human Rights*, 2011, σελ. 83 - 84

¹⁰⁹ Stephani Fariior, *Human Trafficking violates anti-slavery provision: Introductory note to Rantsev v. Cyprus and Russia European Court of Human Rights Judgment of 7 January 2010*, Vermont Law School Legal Studies Research Papers Series, Research Paper No. 10-36, 2010, σελ. 4

¹¹⁰ Vladislava Stoyanova, *Irregular Migrants and the Prohibition of Slavery, Servitude, Forced Labour & Human Trafficking under Article 4 of the ECHR*, 26/04/2017 Διαθέσιμο: <https://www.ejiltalk.org/irregular-migrants-and-the-prohibition-of-slavery-servitude-forced-labour-human-trafficking-under-article-4-of-the-echr/>

της δουλείας έχει διευρυνθεί σε βαθμό που καλύπτει διάφορες μορφές σύγχρονης δουλείας, οι οποίες βασίζονται στην άσκηση εξουσιών με το δικαίωμα της ιδιοκτησίας¹¹¹.

Αν και το ΕΔΑΔ ερμήνευσε την εμπορία ως κάτι πανομοιότυπο με τη δουλεία, ωστόσο τοποθέτησε την εμπορία ανθρώπων ως τελεολογικά στο άρθρο χωρίς να διασαφηνίζει ποια μορφή εκλαμβάνει εκ των τριών που αναφέρονται στο άρθρο¹¹².

Αφού διερεύνησε ερμηνευτικά το άρθρο 4 της Σύμβασης, ώστε να καλύπτει και την εμπορία ανθρώπων, αναγνωρίζει και διευρύνει τις θετικές υποχρεώσεις των κρατών. Όπως ειπώθηκε στην υπόθεση *Siliadin* το κράτος οφείλει να απέχει από πράξει οι οποίες συνιστούν παραβίαση του άρθρου 4, αντίθετα φέρει την ευθύνη για την ύπαρξη κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου το οποίο θα τιμωρούνται οι πράξεις που αντιβαίνουν στο άρθρο 4¹¹³.

Το ΕΔΑΔ τονίζει τις θετικές υποχρεώσεις που πρέπει να αναλαμβάνουν τα κράτη για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Οι υποχρεώσεις, που έθεσε το ΕΔΑΔ δεν περιορίζονται σε μέτρα ποινικής δίωξης και λοιπά μέτρα καταστολής αλλά αφενός παρέχει μέτρα αποτροπής της διακίνησης και αφετέρου μέτρα προστασίας των θυμάτων από την πρώτη επαφή με τις κρατικές αρχές¹¹⁴.

Συνεπώς, ένα κράτος πρέπει να διαθέτει το κατάλληλο νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο ώστε να αποτρέπει την εμπορία ανθρώπων, την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των θυμάτων και, την ποινική δίωξη και τιμωρία των δραστών¹¹⁵. Ακόμη, θα πρέπει να αποδειχθεί πως οι εκάστοτε κρατικές αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν τις συνθήκες που δημιουργούσαν μία αξιόπιστη υποψία πως ένα συγκεκριμένο πρόσωπο υπήρξε θύμα ή βρισκόταν σε πραγματικό και άμεσο κίνδυνο εμπορίας. Στην περίπτωση που αποδειχθεί το ως άνω, τότε συντρέχει παραβίαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, καθόσον το κράτος άποτυχε να λάβει τα δέοντα μέτρα για την προστασία και την προάσπιση των δικαιωμάτων του θύματος¹¹⁶.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε πως υπήρξε παραβίαση εκ μέρους της Κύπρου των θετικών υποχρεώσεών της που απορρέουν από το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ. Αφενός απέτυχε να υιοθετήσει κατάλληλο νομικό και διοικητικό πλαίσιο για την καταπολέμηση του φαινομένου ως

¹¹¹ *Supra* n. 76, παρ. 281 - 282

¹¹² Jean Allain, *Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery*, 2010, Volume 10 Issue 3 Human Rights Law Review, σελ. 550

¹¹³ *Ibid.*, παρ. 112

¹¹⁴ *Ibid.*, παρ. 285

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ *Ibid.*, παρ. 286

αποτελέσματος του ισχύοντος καθεστώτος των “artiste visas” και αφετέρου λόγω της αποτυχίας της αστυνομίας να λάβει δραστικά μέτρα για την προστασία της Rantseva.

Επιπλέον, έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση εκ μέρους της Κύπρου του άρθρου 2, καθώς οι κυπριακές αρχές διερεύνησαν ανεπαρκώς το θάνατο της κόρης του προσφεύγοντος. Το ΕΔΑΔ έκρινε πως η Κυπριακή Δημοκρατία είχε την υποχρέωση να διεκπεραιώσει έρευνα σχετικά με την διαφθορά που επικρατεί στις αστυνομικές δυνάμεις, για τον τρόπο χειρισμού της υπόθεσης¹¹⁷. Τέλος, όσον αφορά την Ρωσία, έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ ένεκα της αποτυχίας της να διερευνήσει τις συνθήκες υπό τις οποίες προσλήφθηκε η Rantseva.

Όσον αφορά το σύστημα βίζας καλλιτεχνών, γίνεται αντιληπτό πως διαμέσου της έκδοσης βίζας, ενισχύεται η εκμετάλλευση γυναικών αναγκάζοντας τες να εργάζονται κάτω από εξευτελιστικούς όρους και συνθήκες. Το ΕΔΑΔ έκρινε ότι το σύστημα παροχής βίζας σε «καλλιτέχνιδες», έπρεπε να σταματήσει. Παρόλα αυτά δεν παρείχε μια επαρκή εξήγηση με ποιον τρόπο, η παύση θα συνιστούσε καταλυτικός παράγοντας για την εξάλειψη του φαινομένου της εκμετάλλευσης των καλλιτεχνίδων¹¹⁸.

Καταρχήν, παρατηρούμε πως παρά την απουσία ρητής αναφοράς της απαγόρευσης της εμπορίας, η προστασία του άρθρου 4 επεκτείνεται και σε αυτή, παρέχοντας τη δυνατότητα στα θύματα να διεκδικήσουν προστασία βασιζόμενα στην Σύμβαση. Παρά ταύτα, το ΕΔΑΔ δεν παρέχει επαρκή αιτιολογία για τον λόγο που εντάσσει την εμπορία ανθρώπων κάτω από την ομπρέλα προστασίας του άρθρου 4. Επιπλέον, το Δικαστήριο δε διευκρίνισε το λόγο που δεν εξέτασε την εφαρμογή των περιστατικών σε μία εκ των τριών υπάρχοντων μορφών του άρθρου. Η ερμηνεία που δόθηκε από το ΕΔΑΔ για την εμπορία ανθρώπων, κρίθηκε από ορισμένους ακαδημαϊκούς ως νομικά ανακριβή και ανεπαρκή¹¹⁹.

Τέλος, με την υπόθεση Rantsev εξειδικεύτηκαν οι θετικές υποχρεώσεις των κρατών, οι οποίες απορρέουν από το άρθρο 4 της Σύμβασης. Επομένως, διαμορφώνοντας ένα ευρύ πλέγμα προστασίας των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων.

¹¹⁷ *Supra* n.76, παρ. 248

¹¹⁸ Vladislava Stoyanova, *Dancing on the Borders of Article 4: Human Trafficking and the European Court of Human Rights in the Rantsev Case*, 20/04/2017, σελ. 160, Διαθέσιμο:

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/016934411203000203>

¹¹⁹ *Ibid.*, σελ. 163 – 164

3. Υπόθεση Chowdury κ.α. v. Ελλάδας

Ακόμα μια μορφή που μπορεί να εκλάβει η εμπορία ανθρώπων είναι η εργασιακή εκμετάλλευση μέσω εργασίας σε διάφορους τομείς, εργασία σε παράνομες δραστηριότητες, η οικιακή δουλειά και πολλά άλλα.

Η παγκόσμια προσφυγική κρίση των τελευταίων ετών έχουν αναγάγει την Ελλάδα σε χώρα αθρόας προσέλευσης μεταναστών. Παρά τις εκτεταμένες προσπάθειες για ανθρωποκεντρική ένταξη των προσφύγων και μεταναστών, επικρατεί το φαινόμενο της ξενοφοβίας και της ρατσιστικής συμπεριφοράς. Η υπόθεση Chowdury κ.α. κατά Ελλάδας¹²⁰, όπως είναι ευρέως γνωστή ως υπόθεση της Μανωλάδας, εύλογα μπορεί κανείς να διακρίνει την αδράνεια της Ελλάδας στην σύγχρονη μορφή της εργασιακής δουλειάς.

Συγκεκριμένα, το ιστορικό της απόφασης αφορά σαράντα δύο μετανάστες από το Μπανγκλαντές και το Πακιστάν οι οποίοι προσέφυγαν στο ΕΔΑΔ κατά της Ελληνικής Κυβέρνησης, επικαλούμενη πως η εργασία τους στην καλλιέργεια φράουλας συνιστούσε αναγκαστική εργασία κατ' επέκταση εμπορία ανθρώπων, και δη την παραβίαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ.

Οι προσφεύγοντες προσλήφθηκαν τον Οκτώβριο του 2012 έως και το Φεβρουάριο του 2013 και διέμεναν στην Ελλάδα χωρίς άδεια εργασίας, προκειμένου να εργαστούν στην μεγαλύτερη επιχείρηση καλλιέργειας φράουλας της περιοχής στην Μανωλάδα¹²¹. Μάλιστα, οι προσφεύγοντες εργάζονταν υπό σκληρές συνθήκες στα θερμοκήπια για δώδεκα ώρες καθημερινώς, υπό τον έλεγχο ενόπλων φυλάκων¹²². Οι συνθήκες διαβίωσης τους ήταν άθλιες, καθώς διέμεναν σε πρόχειρα παραπήγματα φτιαγμένα από χαρτόνι, νάilon και καλάμια, χωρίς τουαλέτες και τρεχούμενο νερό¹²³. Οι εργοδότες υποσχέθηκαν στους εργάτες ημερομίσθιο 22 ευρώ για επτά ώρες εργασίας.

Κατά το 2013, σε τρεις περιπτώσεις οι εργάτες κατέβηκαν σε απεργία ζητώντας να τους καταβληθούν όλοι οι απλήρωτοι μισθοί τους, παρόλα αυτά το αίτημα τους απέτυχε¹²⁴. Περίπου εκατό με εκατό πενήντα εργάτες, φοβούμενοι πως οι εργοδότες δε θα πλήρωναν τους οφειλόμενους μισθούς τους, κατευθύνθηκαν προς τους δύο εργοδότες που ήταν παρόντες και ζήτησαν την καταβολή των οφειλόμενων ημερομίσθιων τους¹²⁵. Τότε, ένας εκ των ένοπλων

¹²⁰ ECtHR, *Chowdury and others v. Greece*, Application no. 21884/15, 30/03/2017

¹²¹ *Ibid.*, παρ. 5

¹²² *Ibid.*, παρ. 7

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ *Ibid.*, παρ. 8

¹²⁵ *Ibid.*

φρουρών άνοιξε πυρ κατά των εργατών τραυματίζοντας σοβαρά τριάντα άτομα, μεταξύ των οποίων και είκοσι έναν από τους προσφεύγοντες¹²⁶.

Στην συνέχεια, η Αστυνομία συνέλαβε τους εργοδότες της παραγωγικής μονάδας, το φύλακα που είχε πυροβολήσει και ακόμα ένα άλλον ένοπλο επιστάτη. Μετέπειτα, ο εισαγγελέας άσκησε δίωξη κατά των τεσσάρων κατηγορούμενων για απόπειρα ανθρωποκτονίας αλλά και για εμπορία ανθρώπων στην βάση του άρθρου 323Α του ΠΚ¹²⁷.

Το Μάιο του 2013, οι λοιποί εργάτες που δεν είχαν τραυματιστεί, ζήτησαν από τον εισαγγελέα να καταδικάσει τους τέσσερις ύποπτους, για την κατηγορία της ανθρωποκτονίας και για την κατηγορία της εμπορίας προσώπων. Οι εργάτες βάσισαν τους ισχυρισμούς τους στο γεγονός πως εργάζονταν κάτω υπό συνθήκες εμπορίας προσώπων και εξαναγκαστικής εργασίας και εκμετάλλευσης. Εν τούτοις, ο εισαγγελέας απέρριψε το αίτημα των εργατών κρίνοντας πως στόχος των εργατών, ήταν να αποκτήσουν το δικαίωμα λήψης άδειας παραμονής στην Ελλάδα.

Η κατηγορία της απόπειρας ανθρωποκτονίας μετατράπηκε σε κατηγορία για σοβαρές σωματικές βλάβες. Εντέλει, το Κακουργιοδικείο αθώωσε τους τέσσερις κατηγορούμενους από την κατηγορία της εμπορίας ανθρώπων, βασιζόμενο στην λογική πως η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος δεν είχε αποδειχθεί. Συνεπώς, καταδίκασε μόνο δύο εκ των κατηγορούμενων για σοβαρή σωματική βλάβη και παράνομη οπλοχρησία¹²⁸.

Οι δικηγόροι των αιτητών άσκησαν το ένδικο βοήθημα της αναίρεσης, υποστηρίζοντας πως το αδίκημα της εμπορίας δεν εξετάστηκε επαρκώς από το Δικαστήριο. Ο εισαγγελέας αρνήθηκε την αναίρεση, με αποτέλεσμα η απόφαση που αφορά την εμπορία ανθρώπων να χαρακτηριστεί ως αμετάκλητη¹²⁹.

Οι προσφεύγοντες, ενώπιον του ΕΔΑΔ υποστήριξαν πως ήταν θύματα αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας και πως το Κακουργιοδικείο πρόβηκε σε στενή ερμηνεία του ορισμού της εμπορίας ανθρώπων¹³⁰. Επομένως, η Ελλάδα δεν εκπλήρωσε τις θετικές υποχρεώσεις της που πηγάζουν από το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ, για την πρόληψη περιστατικών εμπορίας ανθρώπων. Ακόμη, προέβαλαν τον ισχυρισμό πως το κράτος δεν ενήργησε δεόντως ώστε να αποτρέψει την έκθεση τους, ούτε έλαβε προληπτικά μέτρα καθώς οι αστυνομικοί γνώριζαν τις συνθήκες

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ *Ibid.*, παρ.10

¹²⁸ *Ibid.*, παρ.22

¹²⁹ *Ibid.*, παρ.30 -31

¹³⁰ *Ibid.*, παρ. 70

που επικρατούν¹³¹. Αντίθετα, η Ελληνική Κυβέρνηση με την σειρά της αρνήθηκε τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων, ισχυρίζοντας πως οι εργάτες είχαν την δυνατότητα να διαπραγματευτούν τους όρους εργασίας ή την δυνατότητα να αποχωρήσουν¹³². Ακόμη, η Ελληνική Κυβέρνηση, δε έκανε δεκτούς τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων για αθέτηση των θετικών υποχρεώσεων τους, τονίζοντας ακόμη πως δεν είχε προκύψει πως οι αρμόδιες αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν για τις συνθήκες που επικρατούσαν.

Εν τέλει, το Δικαστήριο καταδίκασε την Ελλάδα για παραβίαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, βασιζόμενο πως οι συνθήκες φανερώνουν αναγκαστική εργασία και εμπορία προσώπων. Επιπλέον, αποφάνθηκε πως η εκμετάλλευση εργασίας συνιστά μία εκ των όψεων της εμπορίας ανθρώπων¹³³. Με βάση την ερμηνεία που παραχώρησε το Δικαστήριο, καταδεικνύετε η σύμφυτη σχέση μεταξύ της αναγκαστικής εργασίας και της εμπορίας ανθρώπων¹³⁴. Περαιτέρω, επικεντρώθηκε στις σκληρές συνθήκες εργασίας και συνθήκες διαμονής που επικρατούσαν¹³⁵.

Οι εργοδότες εκμεταλλεύτηκαν την ευαλωτότητα των εργατών, λόγω της απουσίας των ταξιδιωτικών εγγράφων και της αναγκαστικής οικειοθελούς αποδοχής της εργασίας υπό τους συγκεκριμένους όρους¹³⁶. Το Δικαστήριο έκρινε, πως η αρχική συναίνεση των εργατών προς του όρους εργασίας δεν σημαίνει ότι δόθηκε με την βούληση τους, οπότε συνιστά αναγκαστική εργασία¹³⁷. Το ΕΔΑΔ, τόνισε ότι τα ελληνικά δικαστήρια ερμήνευσαν και εφάρμοσαν στενά την έννοια της εμπορίας ανθρώπων ταυτίζοντάς την με την ειλωτεία και συμπέρανε ότι η κατάσταση των εργατών ενέπιπτε στο άρθρο 4 § 2 της ΕΣΔΑ¹³⁸.

Τέλος, αποφάσισε πως η Ελληνική Κυβέρνηση δεν ανταποκρίθηκε στις θετικές της υποχρεώσεις. Αρχικά, δε διεξάγαγε επαρκείς έρευνα, παρέλειψε να λάβει λειτουργικά μέτρα για την αποτροπή της επίδικης κατάστασης της εμπορίας ανθρώπων και δεν τιμώρησε τους υπαίτιους εργοδότες, παρότι οι αστυνομικές αρχές ήταν ενήμεροι για τις συνθήκες που επικρατούσαν¹³⁹.

¹³¹ *Ibid.*, παρ.71

¹³² *Ibid.*, παρ.73

¹³³ *Ibid.*, παρ.93

¹³⁴ *Εισηγητικής Έκθεσης της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της εμπορίας ανθρώπων*, σελ. 85 - 89

¹³⁵ *Supra*. n. 120, παρ. 94

¹³⁶ *Ibid.*, παρ. 95 -98

¹³⁷ Τένια Κυριαζή, *Εμπορία ανθρώπων – Υπόθεση «Μανωλάδα»*. *ΕΔΔΑ προσφ. αρ. 21884/15 αποφ. της 30.03.2017 υποθ. Chowdury κλπ κατά Ελλάδας*, 2017 Τεύχος 5 Θεωρία και Πράξη του Διοικητικού Δικαίου, σελ. 493 - 494

¹³⁸ *Supra*. n. 103, σελ. 468

¹³⁹ *Supra*. n. 120, παρ. 74

Η υπόθεση επικεντρώνεται στην εκμετάλλευση εργαζόμενων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, συνεπώς λόγω της κατάστασης τους μπορούν πιο εύκολα να αποτελέσουν θύματα εκμετάλλευσης. Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι εργοδότες γνώριζαν πως οι εργάτες ήταν παράτυποι μετανάστες, οι οποίοι δεν ήταν κάτοχοι άδειας εργασίας.

Στην έκθεση της, η ΔΟΕ¹⁴⁰ ανέφερε πως η παρακράτηση μισθών, αποτελεί εξαναγκασμό εργασίας, με τον οποίο υποχρεώνεται ο εργαζόμενος να παραμείνει στην εργασία του φοβούμενος ότι με τυχόν αποχώρηση του θα χάσει το δικαίωμα του για την καταβολή προς αυτόν των προηγούμενων δεδουλευμένων τους.

Η απειλή είχε λάβει τη μορφή ψυχολογικής βίας, καθώς οι εργάτες είχαν εξαναγκαστεί να εργάζονται στην Μανωλάδα. Οι εργάτες δεν είχαν άλλη επιλογή αότου δεν είχαν τα απαραίτητα έγγραφα και εάν εγκατέλειπαν την εργασία τους κινδύνευαν με σύλληψη τους και μετέπειτα με απέλαση τους, και συγχρόνως την πιθανή μη καταβολή των δεδουλευμένων τους. Επομένως, οι εργάτες παρείχαν τις υπηρεσίες τους χωρίς να συναινούν στις άθλιες συνθήκες και στην μη καταβολή των ημερομισθίων τους.

Αναφορικά με την έλλειψη συναίνεσης, το ΕΔΑΔ αναφέρθηκε στην υπόθεση Van der Mussele v. Βελγίου¹⁴¹ και συγκεκριμένα κατά πόσο δίνεται η δυνατότητα ακύρωσης της αρχικής συμφωνίας κατά την οποία οι συμβαλλόμενοι είχαν συνάψει ελεύθερα και μετέπειτα η συναίνεση τους μεταβλήθηκε. Επομένως, το ΕΔΑΔ έφερε εκ νέου στο προσκήνιο πως η αρχική συναίνεση δύναται σε κάποιες περιπτώσεις να συνιστά αναγκαστική εργασία¹⁴².

Η εν λόγω υπόθεση, αποτελεί μία από τις ουσιαστικότερες αποφάσεις μετά την Rantsev, καθόσον διεύρυνε την ερμηνεία της εμπορίας ανθρώπων συμπεριλαμβάνοντας την καταναγκαστική εργασία του άρθρου 4 και συνέλαβε στην πλήρωση ερμηνευτικών κενών που είχαν πρόκυψη από την απόφαση Rantsev¹⁴³.

Ακόμη, αποσαφήνισε εννοιολογικά την διαφορά μεταξύ ειλωτείας και καταναγκαστικής εργασίας. Ειδικότερα, στην πρώτη περίπτωση το θύμα αισθάνεται ότι βιώνει μια αμετάβλητη και μόνιμη κατάσταση, πράγμα που δεν ισχύει στην καταναγκαστική εργασία.

¹⁴⁰ *Survey guidelines to estimate forced labour of adults and children*, 2012, Διεθνής Οργανισμός Εμπορίας, σελ. 25, παρ. 14

¹⁴¹ *Supra*. n. 89

¹⁴² *Supra*. n. 137, σελ. 494

¹⁴³ *Supra*. n. 110

Πρόκειται για μια απόφαση ορόσημο, καθώς για πρώτη φορά το Δικαστήριο κρίνει την εκμετάλλευση των παράτυπων μεταναστών σε θέματα εργασίας ως μορφή αναγκαστικής εργασίας και εμπορίας ανθρώπων. Έτσι διαμόρφωσε, ένα τοίχος προστασίας έναντι στην εκμετάλλευση των ευάλωτων ομάδων. Ακόμη, αποτελεί εχέγγυα μελλοντικής προστασίας, αφότου είναι πιθανόν να αναγκάσει κυβερνήσεις να παρέχουν δραστική προστασία κατά της εκμετάλλευσης των μεταναστών.

4. Υπόθεση T.I. και λοιποί v. Ελλάδα

Μια εκ των πρόσφατων αποφάσεων του ΕΔΑΔ αποτελεί η υπόθεση T.I. κ.ά. κατά Ελλάδα¹⁴⁴. Η εν λόγω υπόθεση, αφορούσε τρεις προσφεύγουσες οι οποίες κατάγονταν από τη Ρωσία και είχαν καταγγείλει πως έπεσαν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κατ' επέκταση εμπορίας προσώπων. Εν προκειμένω, το 2003 οι προσφεύγουσες έλαβαν βίζα από το Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στη Μόσχα, για να εισέλθουν στην Ελλάδα¹⁴⁵. Οι προσφεύγουσες, ισχυρίστηκαν πως οι υπάλληλοι του προξενείου, είχαν χρηματιστεί από Ρώσους διακινητές, ώστε να εκδώσουν την βίζα τους με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση τους στην Ελλάδα¹⁴⁶.

Έπειτα, οι προσφεύγουσες αναγνωρίστηκαν από τις ελληνικές αρχές ως «θύματα εμπορίας προσώπων» δυνάμει του άρθρου 12 του Νόμου 3064/2002. Με αποτέλεσμα οι αρχές να κινήσουν διαδικασίες κατά των υπόπτων διακινητών σχετικά με τη χορήγηση βίζας για την σεξουαλική εκμετάλλευση των γυναικών¹⁴⁷. Παράλληλα κινήθηκαν δύο ποινικές διαδικασίες κατά των ατόμων που εκμεταλλεύτηκαν σεξουαλικά τις προσφεύγουσες.

Πριν την αναγνώριση των προσφευγουσών ως «θύματα εμπορίας προσώπων», η τρίτη προσφεύγουσα συνελήφθη και καταδικάστηκε για πορνεία κατά παραβίαση της εθνικής νομοθεσίας. Όταν η προσφεύγουσα οδηγήθηκε στο Αστυνομικό τμήμα της Θεσσαλονίκης κατονόμασε τρία πρόσωπα που την εξανάγκασαν να εκδίδετε¹⁴⁸. Προς τούτο, οι αρχές κίνησαν ποινική δίωξη έναντι των τριών προσώπων που κατονομάστηκαν από την προσφεύγουσα για τα αδικήματα της σωματεμπορίας, μαστροπείας και εγκληματικής οργάνωσης¹⁴⁹. Σημειώνεται ότι η ελληνική κυβέρνηση ισχυρίστηκε πως οι αρμόδιες αρχές αναγνώρισαν την προσφεύγουσα ως «θύμα εμπορίας ανθρώπων» και ταυτόχρονα την έθεσαν υπό καθεστώς προστασίας.

¹⁴⁴ ECtHR, *T.I. & others v. Greece*, Application no. 40311/10, 18/07/2019

¹⁴⁵ *Ibid.*, παρ. 7

¹⁴⁶ *Ibid.*, παρ. 8

¹⁴⁷ *Ibid.*, παρ. 10

¹⁴⁸ *Ibid.*, παρ. 13

¹⁴⁹ *Ibid.*, παρ. 16

Δύο χρόνια αργότερα, καταδικάστηκαν και τα τρία πρόσωπα για σεξουαλική εκμετάλλευση της προσφεύγουσας¹⁵⁰. Παρά ταύτα, οι καταδικασθέντες άσκησαν έφεση, έχοντας σαν αποτέλεσμα τα δύο πρόσωπα εκ των τριών να καταδικασθούν μόνο για ορισμένα αδικήματα¹⁵¹. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τον πρώτο και δεύτερο εφεσείοντα, αθωώθηκαν από το Εφετείο για το οργανωμένο έγκλημα και την εμπορία προσώπων και καταδικάστηκαν μόνο για πλαστογραφία, χρήση πλαστών εγγράφων και πιστοποιητικών¹⁵². Ο τρίτος εφεσείοντας, αθωώθηκε για την κατηγορία του παράνομου εγκλεισμού και της σωματεμπορίας¹⁵³.

Η πρώτη και δεύτερη προσφεύγουσα, ισχυρίστηκαν ενώπιον του ΕΔΑΔ, ότι υποχρεώθηκαν να επιδίδονται σε ιδιωτικούς χώρους¹⁵⁴. Εκ συνέπειας αυτού, οι προσφεύγουσες προέβησαν σε καταγγελία προς τις ελληνικές αρχές, χωρίς να λάβουν όμως κάποια ψυχολογική και νομική υποστήριξη¹⁵⁵. Κατήγγειλαν επίσης ανεπάρκειες και ελλείψεις στην έρευνα και στη δικαστική διαδικασία.

Το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας, έπειτα από καταγγελία των προσφευγουσών ότι στα έγγραφα που χρησιμοποιήθηκαν για χορήγηση βίζας υπήρχαν ψευδείς πληροφορίες διενέργησε ένορκη διοικητική εξέταση για να εξακριβωθεί η διάπραξη αδικημάτων από τους υπαλλήλους του προξενείου¹⁵⁶. Έπειτα από την ολοκλήρωση των ερευνών, δεν διαπιστώθηκε οποιαδήποτε ευθύνη για τους υπαλλήλους. Μετά από ένα χρόνο ο εισαγγελέας, διαπίστωσε σοβαρές ενδείξεις για διάπραξη του αδικήματος της σωματεμπορίας και άσκησε ποινική δίωξη στα υπεύθυνα πρόσωπα¹⁵⁷. Όμως, μετά από έξι χρόνια, για ορισμένους κατηγορούμενους σταμάτησαν την έρευνα με την δικαιολογία της παραγραφής του αδικήματος της σωματεμπορίας. Για τους υπόλοιπους δεν διαπιστώθηκε η στοιχειοθέτηση οποιουδήποτε αδικήματος¹⁵⁸.

Το ΕΔΑΔ αποφάνθηκε, πως με την αναγνώριση των προσφευγουσών ως «θύματα εμπορίας προσώπων» και την παύση των διαδικασιών απέλασης τους, η Ελλάδα έλαβα επαρκώς επιχειρησιακά μέτρα¹⁵⁹. Επομένως, στην συγκεκριμένη πτυχή δεν παραβιάζονταν οι θετικές υποχρεώσεις του κράτους. Ωστόσο, το ΕΔΑΔ έκρινε πως το εθνικό δίκαιο δεν είναι επαρκής

¹⁵⁰ *Ibid.*, παρ. 25

¹⁵¹ *Ibid.*, παρ. 26 - 27

¹⁵² *Ibid.*, παρ. 25 - 28

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ *Ibid.*, παρ. 31

¹⁵⁵ *Ibid.*, παρ. 32

¹⁵⁶ *Ibid.*, παρ. 68

¹⁵⁷ *Ibid.*, παρ. 80

¹⁵⁸ *Ibid.*, παρ. 88

¹⁵⁹ *Ibid.*, παρ. 151 -152

για την ικανοποιητική καταδίκη των δραστών, αλλά ούτε και για την πλήρη πάταξη της σωματεμπορίας¹⁶⁰.

Η κατάταξη του αδικήματος εξαναγκασμού σε πορνεία στην κατηγορία των πλημμελημάτων οδήγησε στην παραγραφή του αδικήματος και κατ' επέκταση στην αθώωση των κατηγορουμένων. Το ΕΔΑΔ έκρινε πως η Ελλάδα δε συμμορφώθηκε στην υποχρέωση της, ώστε να εντάξει την σωματεμπορία σεξουαλικής εκμετάλλευσης που διενεργείται στο πλαίσιο της εμπορίας προσώπων σε μια αρμόζουσα νομοθετική διάταξη.

Ακόμη, οι αστυνομικές αρχές όφειλαν να εξετάσουν δεόντως τους ισχυρισμούς και να διερευνήσουν την εγκυρότητα τους¹⁶¹. Περαιτέρω, οι προσφεύγουσες ανέμεναν την απόφαση του δικαστηρίου σχεδόν οκτώ έτη, με άλλα λόγια υπήρξε αδικαιολόγητη καθυστέρηση εκ μέρους της δικαιοσύνης.

Το ΕΔΑΔ ερευνώντας για τις διαδικασίες χορήγησης βίζας συμπέρανε πως οι αρχές για ακόμη μια φορά δεν εκπλήρωσα τα καθήκοντα τους δεόντως, καθώς το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την καταγγελία μέχρι την ποινική δίωξη των υπαλλήλων ήταν τεράστιο¹⁶². Συνεπώς, κατ' εμένα, το μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε για την έναρξη των ποινικών διαδικασιών κόστισε στο αποτέλεσμα των ερευνών, καθώς το αδίκημα του εξαναγκασμού σε πορνεία παραγράφηκε.

Τέλος, το Δικαστήριο έκρινε πως η αδυναμία των αρχών να εντοπίσει τις προσφεύγουσες στις δηλωμένες διευθύνσεις τους, ώστε να τις καλέσει σαν μάρτυρες παραβίαση την υποχρέωση του για εμπλοκή των θυμάτων στις διαδικασίες διερεύνησης¹⁶³. Επομένως, η ελληνική κυβέρνηση παραβίαση κατάφωρα τις θετικής υποχρέωσης της για την θέσπιση ενός επαρκούς εθνικού νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των θυμάτων σωματεμπορίας.

5. Υπόθεση C.N. v. Ηνωμένου Βασιλείου

Η υπόθεση¹⁶⁴ αφορούσε μια γυναίκα από την Ουγκάντα, η οποία, κατήγγειλε ότι υπήρξε θύμα οικιακής ειλωτείας στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθότι αναγκάστηκε να εργαστεί ως εσωτερική φροντίστρια. Συγκεκριμένα, με τη βοήθεια ενός συγγενικού της προσώπου ταξίδεψε από την Ουγκάντα στο Ηνωμένο Βασίλειο, με πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα¹⁶⁵

¹⁶⁰ *Ibid.*, παρ. 141

¹⁶¹ *Ibid.*, παρ. 156 - 157

¹⁶² *Ibid.*, παρ. 156

¹⁶³ *Ibid.*, παρ. 160 - 162

¹⁶⁴ *Supra*. n. 4

¹⁶⁵ *Ibid.*, παρ. 6

προκειμένου να ξεφύγει από την σεξουαλική και σωματική βία την οποία βίωνε κατ' επανάληψη στην πατρίδα της¹⁶⁶.

Με την άφιξη της κοπέλας, ο ξάδερφός της και ένας φίλος του ο «Μ», της αφαίρεσαν τα ταξιδιωτικά της έγγραφα και την εκμεταλλεύθηκαν εξαναγκάζοντάς την να εργάζεται στο σπίτι ενός ηλικιωμένου ζεύγους τους οποίους φρόντιζε¹⁶⁷. Τα ωράρια εργασίας της κοπέλας ήταν εξαντλητικά και απάνθρωπα, καθώς εργαζόταν μέρα νύχτα όλες τις μέρες της εβδομάδας, κατ' εξαίρεση μία Κυριακή τον μήνα που λάμβανε άδεια, την οποία όμως την περνούσε στο σπίτι του ξαδέρφου της υπό την εποπτεία του¹⁶⁸. Ο μισθός της προσφεύγουσας στέλλονταν στον Μ, ο οποίος στη συνέχεια μετέφερε ένα ποσοστό στον ξάδελφο της. Η προσφεύγουσα λάμβανε μόνο περιστασιακά ένα μικρό χρηματικό ποσό¹⁶⁹.

Μετά από 3 χρόνια περίπου και ενώ η ίδια δεν ελάμβανε αμοιβή για την εργασία της αποφάσισε να επισκεφτεί μια τοπική τράπεζα για να ειδοποιήσει την αστυνομία για την κατάστασή της¹⁷⁰. Πριν φτάσει η αστυνομία, κατέρρευσε δημοσίως, όπου αργότερα διαγνώστηκε με HIV και ψύχωση. Μετά την έξοδό της από το νοσοκομείο, η C.N. φιλοξενήθηκε από την τοπική αρχή και υπέβαλε αίτηση ασύλου, η οποία απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι η προσφεύγουσα μπορούσε να έχει πρόσβαση σε προστασία στην Ουγκάντα για να αποτρέψει περαιτέρω επιθέσεις με σεξουαλικά κίνητρα¹⁷¹. Ακόμη, απορρίφθηκε με την αιτιολογία πως είχε την δυνατότητα να δραπετεύσει από τον ξάδερφο της νωρίτερα¹⁷².

Η Βρετανική Αστυνομία αφού διεξήγαγε έρευνα για τις καταγγελίες της προσφεύγουσας, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε κανένα αποδεικτικό στοιχείο της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση¹⁷³. Η αστυνομία ισχυρίστηκε πως δεν πληρούταν η αντικειμενική υπόσταση της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση, καθόσον η έννοια της εμπορίας ανθρώπων στον ισχύοντα τότε νόμο του 2004, είχε περιορισμένο πεδίο εφαρμογής σε σχέση με τον ορισμό του Πρωτοκόλλου των Ηνωμένων Εθνών¹⁷⁴.

Προσφεύγοντας λοιπόν στο ΕΔΑΔ, η αιτούσα ισχυρίστηκε πως ήταν θύμα οικιακής δουλειάς, πως οι αρμόδιες αρχές δεν ερεύνησαν επαρκώς και δεόντως την υπόθεσή της, ένεκα

¹⁶⁶ *Ibid.*, παρ. 5

¹⁶⁷ *Ibid.*, παρ. 6 - 8

¹⁶⁸ *Ibid.*, παρ. 9

¹⁶⁹ *Ibid.*, παρ. 10

¹⁷⁰ *Ibid.*, παρ. 12

¹⁷¹ *Ibid.*, παρ. 14

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ *Ibid.*, παρ. 16, 18, 23

¹⁷⁴ *Ibid.*, παρ. 29

της απουσίας εθνικής νομικής διάταξης¹⁷⁵. Επομένως, ζήτησε να αναγνωριστεί η παραβίαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ από το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και των άρθρων 8 και 13 της ΕΣΔΑ που αφορούν το σεβασμό της προσωπικής και οικογενειακής της ζωής και το δικαίωμα σε μια αποτελεσματική προσφυγή αντίστοιχα.

Το Δικαστήριο από πλευράς του αναφέρθηκε στην υπόθεση *Siliadin*, αναγνώρισε εν τέλει ότι το νομοθετικό πλαίσιο που βρισκόταν σε ισχύ στο Ηνωμένο Βασίλειο, κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα, ήταν ελλιπείς και δεν παρείχε αποτελεσματική προστασία¹⁷⁶. Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 4 της Σύμβασης και ταυτόχρονα επιδίκασε χρηματική αποζημίωση¹⁷⁷. Τέλος, έκρινε πως η διερεύνηση των ισχυρισμών της προσφεύγουσας ήταν αναποτελεσματική ένεκα της έλλειψης ειδικής νομοθεσίας, η οποία ποινικοποιεί την οικιακή ειλωτεία.¹⁷⁸

Η εν λόγω απόφαση είναι ιδιαίζουσας σημασίας, αφού αναγνωρίζει ότι τα θύματα ειλωτείας και καταναγκαστικής εργασίας χρίζουν προστασίας από τις εθνικές έννομες τάξεις. Έστω κι αν δεν στοιχειοθετείτε η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, εντούτοις μπορεί να πληρείται αυτή της ειλωτείας, απαιτώντας με τον τρόπο αυτό τη χωριστή έρευνα και τη χωριστή κατανόηση των εγκλημάτων αυτών¹⁷⁹.

Η υπόθεση αυτή, έφερε στο προσκήνιο το σκιάδη χαρακτήρα της σύγχρονης δουλείας στον κόσμο της Ευρώπη αλλά και τις ελλείψεις στην δραστική διερεύνηση των υποθέσεων και την παραδειγματική τιμωρία των δραστών. Πέραν της νομικής εισφοράς που πρόσφερε η υπόθεση, συγχρόνως συνέβαλε στην δημοσιοποίηση της σύγχρονης μάστιγας της οικιακής δουλείας.

Εύλογα παρατηρούμε πως το Δικαστήριο δεν ερεύνησε αν όντως οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας είναι βάσιμοι, εντούτοις το θύμα ελαφρύνεται από το βάρος απόδειξης ότι είναι όντως θύμα διότι διαπιστώνει ευθύς αμέσως το κενό νόμου στο Ηνωμένο Βασίλειο. Κατά την άποψη μου ορθά έπραξε το Δικαστήριο εφόσον διαπίστωσε ευθύς αμέσως το κενό νόμου που υπήρχε στην εθνική έννομη τάξη του Ηνωμένου Βασιλείου. Εν κατακλείδι, το Ηνωμένο Βασίλειο τροποποίησε την νομοθεσία για την κάλυψη του κενού.

¹⁷⁵ *Ibid.*, παρ. 47

¹⁷⁶ *Ibid.*, παρ. 76

¹⁷⁷ *Ibid.*, παρ. 88 - 93

¹⁷⁸ *Ibid.*, παρ. 77 και 81

¹⁷⁹ Φανή Γαλατσοπούλου, *Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο Μπροστά στην Πρόκληση της Εμπορίας Ανθρώπων*, Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Απρίλιος 2013

6. Υπόθεση L.E. v. Ελλάδας

Στην παρούσα υπόθεση¹⁸⁰ η προσφεύγουσα L.E., Νιγηριανή υπήκοος, εισήλθε στην Ελλάδα μαζί με ένα συμπατριώτη της, ο οποίος της υποσχέθηκε πως θα της εργαζόταν σε μπαρ και νυχτερινά κέντρα¹⁸¹. Με την άφιξή τους στην Ελλάδα, ο συμπατριώτης της, κατάσχεσε το διαβατήριό της και την ανάγκασε να εκδίδεται προκειμένου να ξεπληρώσει το χρέος της ύψους 40.000 ευρώ που του όφειλε για την μεταφορά της στην Ελλάδα από την Νιγηρία¹⁸².

Η L.E. είχε συλληφθεί αρκετές φορές για πορνεία και παράνομη διαμονή στη χώρα, ωστόσο οι απελάσεις αναστέλλονταν επανειλημμένως¹⁸³. Διαμέσου μιας μη κυβερνητικής οργάνωσης, κατέθεσε μήνυση εις βάρος του συμπατριώτη της που την εξέδιδε και κατήγγειλε πως υπήρξε θύμα σωματεμπορίας μαζί και με άλλες κοπέλες.

Έπειτα από την έρευνα και προανάκριση που διενήργησαν οι αστυνομικές αρχές, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών Αθηνών απέρριψε την μήνυση της προσφεύγουσας. Επισήμανε, ότι δεν προέκυπτε από την δικογραφία, ότι υπήρξε θύμα σωματεμπορίας¹⁸⁴. Η προσφεύγουσα άσκησε προσφυγή στον Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών, όπου και ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά του φίλου της και της συντρόφου του¹⁸⁵. Ακόμη ο Εισαγγελέας, αναγνώρισε την προσφεύγουσα ως θύμα εμπορίας προσώπων και ανέστειλε την απέλασή της¹⁸⁶. Εν τέλει, η σύντροφος του συμπατριώτη της αθώωθηκε, ενώ ο τελευταίος δεν δικάστηκε, καθόσον δεν εντοπίστηκαν στοιχεία για την υπόσταση του αδικήματος¹⁸⁷.

Η κοπέλα, προσέφυγε ενώπιον του ΕΔΑΔ επικαλούμενη παράβαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, κατήγγειλε επίσης την μη συμμόρφωση του Ελληνικού Κράτους με τις θετικές τους υποχρεώσεις για την προστασία της ως θύμα της εμπορίας, την διαφυγή του δράστη και τις δικονομικές υποχρεώσεις του Κράτους¹⁸⁸. Η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι οι αστυνομικές αρχές καθυστέρησαν κατά τη διεξαγωγή της ανάκρισης με αποτέλεσμα, η πλέον των εννέα μηνών καθυστέρηση παραχώρησε στον δράστη την ευκαιρία να μείνει ασύλληπτος και να μην καταδικαστεί.

¹⁸⁰ ECtHR, *L. E. v Greece*, Application No. 71545/12, 21/01/2016

¹⁸¹ *Ibid.*, παρ. 6

¹⁸² *Ibid.*, παρ. 6 - 7

¹⁸³ *Ibid.*, παρ. 21

¹⁸⁴ *Ibid.*, παρ. 19

¹⁸⁵ *Ibid.*, παρ. 22

¹⁸⁶ *Ibid.*, παρ. 24

¹⁸⁷ *Ibid.*, παρ. 53

¹⁸⁸ *Ibid.*, παρ. 276

Το Δικαστήριο βασίστηκε στην υπόθεση Rantsev, η οποία έχει αποδεχτεί ότι η εμπορία ανθρώπων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4 της Σύμβασης¹⁸⁹. Τα κράτη μέλη είναι επιφορτισμένα με μία σειρά από θετικές υποχρεώσεις, οι οποίες έχουν κυρίως σχέση με την προστασία του θύματος της εμπορίας, καθώς και με την πρόληψη και την καταπολέμησή της.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε, πως οι Ελληνική κυβέρνηση αθέτησε τις θετικές υποχρεώσεις που είναι επιφορτισμένη¹⁹⁰. Οι ελληνικές αρχές δεν τέθηκαν σε εγρήγορση για την προστασία της προσφεύγουσας, εφόσον η περίοδος των εννέα μηνών πριν αναγνωριστεί με την ιδιότητα του θύματος δεν θα έπρεπε να χαρακτηριστεί ως δικαιολογημένη¹⁹¹. Ακόμη, η διενέργεια των αστυνομικών ερευνών ήταν ανεπάρκειες, αναποτελεσματικές και με σημαντικές καθυστερήσεις¹⁹². Τέλος, Δικαστήριο διέγνωσε ανεπάρκεια ως προς την τήρηση των δικονομικών υποχρεώσεων, του καταδικάζοντας εν τέλει το Ελληνικό κράτος για παραβίαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ¹⁹³.

Κατά την άποψη μου, η εν λόγω απόφαση συνέβαλε θετικά στον εμπλουτισμό της νομολογίας του ΕΔΑΔ, καθόσον αναδεικνύεται η επιμονή του Δικαστηρίου στη λήψη μέτρων προστασίας των θυμάτων. Εξειδίκευσε τις θετικές δικονομικές υποχρεώσεις των κρατών, εστιάζοντας στην αναποτελεσματική και ελλιπή προκαταρκτική έρευνα και την αβελτηρία των αστυνομικών και δικαστικών αρχών στη διερεύνηση των καταγγελιών¹⁹⁴. Έκαστο κράτος, επιβάλλεται να σέβεται και να προστατεύει τα θύματα που βρίσκονται εντός της επικράτειάς τους.

Στην αντίθετη πλευρά, το ΕΔΑΔ αδικαιολόγητα απέφυγε να εξετάσει κατά πόσο οι ελλείψεις και οι καθυστερήσεις των επιχειρησιακών μέτρων προστασίας των θυμάτων και δη οι χρονοβόρες διαδικασίες αναγνώρισης των θυμάτων, δύναται εύλογα να οδηγήσουν τις πλείστες φορές σε επαναθυματοποίηση των θυμάτων¹⁹⁵.

¹⁸⁹ *Ibid.*, παρ. 58

¹⁹⁰ *Ibid.*, παρ. 64

¹⁹¹ *Ibid.*, παρ. 75 - 77

¹⁹² *Ibid.*, παρ. 83 - 84

¹⁹³ *Ibid.*, παρ. 86

¹⁹⁴ Ιωάννης Τζιβάρας, Β. Σχολιασμένη Νομολογία ΕΔΑΔ, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, Τεύχος 1, 2016, σελ. 113

¹⁹⁵ Vladislava Stoyanova, *L.E. v. Greece: Human Trafficking and States' Positive Obligations*, Strasbourg Observers, 2016, Διαθέσιμο: <https://strasbourgobservers.com/2016/02/02/1-e-v-greecehuman-trafficking-and-states-positive-obligations>

7. Υπόθεση *Zoletic κ.ά. ν. Αζερμπαϊτζάν*

Η εν λόγω υπόθεση¹⁹⁶ αφορά τριάντα τρεις προσφεύγοντες οι οποίοι κατάγονταν από την Βοσνία και την Ερζεγοβίνη. Οι προσφεύγοντες προσλήφθηκαν ως προσωρινοί εργάτες, σε μια κατασκευαστική εταιρεία που έχει έδρα το Αζερμπαϊτζάν, με σκοπό να παρέχουν κατασκευαστικές υπηρεσίες¹⁹⁷. Οι εκπρόσωποι της εταιρείας, αιτήθηκαν και διευθέτησαν εκ μέρους των εργατών έκδοση τουριστικής βίζας ούτως ώστε να μπορούν να εισέλθουν νόμιμα στην χώρα. Παρόλα αυτά, με την άφιξη των εργατών στο Αζερμπαϊτζάν, οι εκπρόσωποι, κατάσχεσαν τα διαβατήρια τους και ταυτόχρονα τους υποχρέωσαν να διαμείνουν σε άθλια καταλύματα¹⁹⁸.

Αργότερα οι προσφεύγοντες, ισχυρίστηκαν πως εργάζονταν χωρίς την σύναψη οποιασδήποτε σύμβασης, ούτε διέθεταν άδεια εργασίας, υπό εξαντλητικά ωράρια εργασίας και περιορισμένη ελευθερία κινήσεων¹⁹⁹. Παράλληλα, κατήγγειλαν πως από το Μάιο του 2009 και έπειτα, δεν τους καταβλήθηκαν οι μισθοί τους²⁰⁰.

Οι προσφεύγοντες άσκησαν αστική αγωγή, ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου του Αζερμπαϊτζάν, καταγγέλλοντας την κατασκευαστική εταιρεία για ηθική βλάβη, για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για μη καταβολή μισθών²⁰¹. Η αγωγή απορρίφθηκε από το πρωτοβάθμιο εθνικό δικαστήριο, με την αιτιολόγηση ότι οι εργαζόμενοι ήταν άμεσα εργοδοτούμενοι από τη μητρική εταιρεία, η οποία ήταν υπεύθυνη για την καταβολή των μισθών. Ακόμη, έκρινε αβάσιμους τους ισχυρισμούς για ηθική βλάβη, καθώς δεν είχαν προκύψει βασικά στοιχεία για παραβίαση δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών των εργατών²⁰². Τέλος, απορρίφθηκε τόσο η έφεση όσο και η αναίρεση των εργατών

Οι προσφεύγοντες στη *Zoletic*, προσέφυγαν στο ΕΔΑΔ και ισχυρίστηκαν ότι υπήρξαν θύματα αναγκαστικής εργασίας και εμπορίας προσώπων εξαιτίας των πράξεων εις βάρος τους, από τους εργοδότες τους. Ενώ κατήγγειλαν ότι οι αρχές του Αζερμπαϊτζάν, δεν εκπλήρωσαν την υποχρέωση διαδικαστικής φύσης για διενέργεια έρευνας των ισχυρισμών τους.

Οι εργάτες, προσφεύγοντας στο ΕΔΑΔ επικαλέστηκαν παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου 1 της ΕΣΔΑ για την προστασία της ιδιοκτησίας λόγω της παρακράτησης των

¹⁹⁶ ECtHR, *Zoletic and Others v. Azerbaijan*, Application no. 20116/12, 07/10/2021

¹⁹⁷ *Ibid.*, παρ. 5

¹⁹⁸ *Ibid.*, παρ. 7

¹⁹⁹ *Ibid.*, παρ. 6

²⁰⁰ *Ibid.*, παρ. 9

²⁰¹ *Ibid.*, παρ. 18

²⁰² *Ibid.*, παρ. 25 - 28

μισθών τους, του άρθρου 6 για το δικαίωμα στη δίκαιη δίκη, ένεκα της απόρριψης της αστικής αγωγής στα εθνικά δικαστήρια του Αζερμπαϊτζάν²⁰³. Τέλος, επικαλέστηκαν το άρθρο 4§2 της Σύμβασης, υποστηρίζοντας πως υπήρξαν θύματα αναγκαστικής εργασίας και εμπορίας προσώπων εξαιτίας των πράξεων των εργοδοτών τους εις βάρος τους²⁰⁴.

Το Δικαστήριο, διαπίστωσε ότι οι ισχυρισμοί συνιστούσαν μαχητό τεκμήριο για την τέλεση διακίνησης ανθρώπων και αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας²⁰⁵. Ακόμη, το ΕΔΑΔ επανέλαβε το σκεπτικό της απόφασης Chowdury, για την έλλειψη συναίνεσης, καταλήγοντας πως η εργασία δεν προσφερόταν με τη συναίνεση των εργατών, αλλά εκτελείτο υπό απειλή. Η χρησιμοποίηση απειλών, από τους εργοδότες με σκοπό την απόσπαση εργασίας από τους εργοδοτούμενους, δύναται να οδηγήσει σε ακύρωση οποιασδήποτε συγκατάθεσης²⁰⁶.

Επιπλέον, το Δικαστήριο εξετάσει τις θετικές υποχρεώσεις του κράτους, αν δηλαδή οι κρατικές αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν την κατάσταση στην οποία είχαν περιέλθει οι εργάτες. Το κράτος είχε λάβει δεόντως γνώση για την κατάσταση των εργατών, διαμέσου της κοινοποίησης επιστολών από ΜΚΟ, μέσω της έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας και της έκθεσης από την GRETA, στην οποία περιγράφονταν οι συνθήκες εκμετάλλευσης εις βάρος αλλοδαπών που εργάζονταν στο Αζερμπαϊτζάν²⁰⁷.

Τέλος, το ΕΔΑΔ διερεύνηση αν πραγματοποιήθηκε αποτελεσματική έρευνα από τις αρχές²⁰⁸. Το Αζερμπαϊτζάν απέτυχε να αποδείξει ότι είχε προχωρήσει στην διενέργεια οποιασδήποτε έρευνας όπως απαιτείται δυνάμει του άρθρου 4²⁰⁹. Το ΕΔΑΔ, έγκρινε πως η εκμετάλλευσης αφορούσε αποκλειστικά το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ²¹⁰.

Κεφάλαιο Πέμπτο: Το φαινόμενο σε εθνικό επίπεδο

1. Το αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων στην Κύπρο

Η Κύπρος δεν αποτελεί εξαίρεση από το χάρτη της εμπορίας ανθρώπων, αντίθετα ένεκα της γεωγραφικής της θέσης αποτελεί ελκυστικό προορισμό για την είσοδο προσώπων στην Ευρώπη. Υπάρχουν αρκετά είδη εκμετάλλευσης ανθρώπων. Οι συχνότερες μορφές εμπορίας

²⁰³ *Ibid.*, παρ. 1

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ *Ibid.*, παρ. 159, 169

²⁰⁶ *Ibid.*, παρ. 166 - 167

²⁰⁷ *Ibid.*, παρ. 35 - 40

²⁰⁸ *Ibid.*, παρ. 197 - 198

²⁰⁹ *Ibid.*, παρ. 201

²¹⁰ *Ibid.*, παρ. 138

προσώπων που εντοπίζονται στην Κύπρο είναι η σεξουαλική και η εργασιακή εκμετάλλευση κυρίως στον αγροτικό και κτηνοτροφικό τομέα. Φυσικά οι μορφές εκμετάλλευσης αλλάζουν ανάλογα με τις αδυναμίες της κοινωνίας και του κράτους.

Σύμφωνα με την παγκόσμια έκθεση της ΗΠΑ, η Κύπρος αποτελεί χώρα προορισμού για γυναίκες, οι οποίες εκτίθενται στην αναγκαστική πορνεία και αναγκαστική εργασία, και για άντρες οποίοι εκτίθενται στην αναγκαστική εργασία. Οι κυριότερες χώρες προέλευσης των θυμάτων είναι η Ανατολική Ευρώπη και η Ασία, η διακίνηση τους πραγματοποιείται συνήθως σε ινστιτούτα μασάζ, ξενοδοχεία, διαμερίσματα, τα νυχτερινά κέντρα, οι γεωργικές καλλιέργειες, τα εργοστάσια.

Για σκοπούς εναρμόνισης με το ευρωπαϊκό δίκαιο²¹¹ θεσπίστηκε το 2007 ο Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος. Σκοπός του εν λόγω νόμου, είναι η προστασία των θυμάτων, η εφαρμογή κατάλληλων μέτρων και την δημιουργία μηχανισμού ελέγχου της προσήκουσας εφαρμογής των μέτρων.

Ο Νόμος καλύπτει το αδίκημα της εμπορίας τόσο για τους ενήλικους²¹² όσο και για του ανήλικους²¹³, την σεξουαλική εκμετάλλευση²¹⁴, την εκμετάλλευση στην εργασία²¹⁵, την παιδική πορνογραφία²¹⁶. Διαμέσου του νόμου ορίζεται η ποινή²¹⁷ στους δράστες αλλά και σε ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να οριστεί και στο ίδιο το κράτος.

Ακόμη, στον νόμο ορίζεται πως η Αστυνομία είναι υπεύθυνη να αναγνωρίσει τα θύματα²¹⁸ και το ΥΚΕ να ενημερώσει τα θύματα για όλα δικαιώματα που τους αναγνωρίζονται²¹⁹. Στα θύματα αναγνωρίζεται προσωρινή άδεια διαμονής²²⁰, μετά το πέρας της εκδίδεται άδεια διαμονής μεγαλύτερης διάρκειας²²¹ ούτως ώστε να διευκολυνθούν οι αρχές στις διερεύνηση της υπόθεσης.

²¹¹ *Supra*. n. 64

²¹² Άρθρο 5 του *περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014* (Ν. 60(I)/2014)

²¹³ *Ibid.*, Άρθρο 9

²¹⁴ *Ibid.*, Άρθρο 6

²¹⁵ *Ibid.*, Άρθρο 8

²¹⁶ *Ibid.*, Άρθρο 11

²¹⁷ *Ibid.*, Άρθρο 22 - 23

²¹⁸ *Ibid.*, Άρθρο 29§2

²¹⁹ *Ibid.*, Άρθρο 29§3

²²⁰ *Ibid.*, Άρθρο 30§1

²²¹ *Ibid.*, Άρθρο 30§2

Σημαντικό, είναι εξίσου η ίδρυση και η λειτουργία καταφυγίου για την διαμονή των θυμάτων²²², η εργασιακή αποκατάσταση των θυμάτων²²³ και ο ασφαλής επαναπατρισμός τους²²⁴.

2. Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων 2019 - 2021

Μέσω του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων 2019 - 2021²²⁵ η Κυπριακή Δημοκρατία καταβάλλει την μέγιστη προσπάθεια για μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του φαινομένου, με δράσεις που αποσκοπούν στην καταστολή και πρόληψη του φαινομένου και στην προστασία και στήριξη των δραστών και εμπλέκει όλες τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες και ΜΚΟ. Το ΕΣΔ καλύπτει μόνο τα έτη 2019 μέχρι 2021 και παράλληλα, αναμένετε η υλοποίηση του νέου Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά της εμπορίας προσώπων 2023-2026. Το ΕΣΔ εκπονήθηκε από την ΠΣΟ, λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις που προήλθαν από τους διεθνείς οργανισμούς και την έκθεση για την εμπορία προσώπων του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ.

Οι κυριότεροι στόχοι που θέσπισε το ΕΣΔ είναι αρχικά, ο εντοπισμός διατάξεων στις νομοθεσίες που πιθανών να διευκολύνουν την τέλεση αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων, με στόχο την τροποποίηση τους επομένως την βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου. Η κατάρτιση δικαστών και εισαγγελέων διαμέσου εκπαιδευτικών εργαστηρίων στα οποία θα μελετούν την εθνική, ευρωπαϊκή, διεθνή νομοθεσία και νομολογία, ούτω ώστε να σέβονται και να προστατεύουν τα δικαιώματα των θυμάτων και να επιβάλλουν τις κατάλληλες ποινές.

Ακόμη, αποσκοπεί στην συνομολόγηση συμφωνιών που περιλαμβάνουν την συνεργασία, την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών και την διοργάνωση σεμιναρίων. Περαιτέρω, την ενίσχυση της αστυνομίας με την ενεργή συμμετοχή της στο EMPACT-THB και την εκπαίδευση του προσωπικού της.

Η σημαντικότερη πρωτοβουλία για έμενα είναι η ετοιμασία ενημερωτικού υλικού σε απλή και κατανοητή γλώσσα, μεταφρασμένη σε διάφορες γλώσσες το οποίο ο αρμόδιος λειτουργός

²²² *Ibid.*, Άρθρο 35

²²³ *Ibid.*, Άρθρο 41

²²⁴ *Ibid.*, Άρθρο 4

²²⁵ Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων 2019 -2021 Διαθέσιμο:

[http://www.moi.gov.cy/moi/moi.nsf/All/C51EC588B4ACFECFC22585FB0038FFF6/\\$file/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%CE%94%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B7%CF%82%20\(%20%CE%95%CE%A3%CE%94%20\)%20%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%80%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%82%202019-2021%20%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%2015%2011%202019.pdf](http://www.moi.gov.cy/moi/moi.nsf/All/C51EC588B4ACFECFC22585FB0038FFF6/$file/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%CE%94%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B7%CF%82%20(%20%CE%95%CE%A3%CE%94%20)%20%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%80%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%82%202019-2021%20%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%2015%2011%202019.pdf)

θα παραδίδει στο θύμα κατά την πρώτη τους συνάντηση. Στο έντυπο θα επεξηγούνται οι διαδικασίες αναγνώρισης του, το είδος της υποστήριξης που πρόκειται να λάβει και τα δικαιώματα του μετά την αναγνώριση.

Συγκεκριμένα, στο κείμενο θα πρέπει να επεξηγούνται οι διαδικασίες αναγνώρισης, οι πληροφορίες που σχετίζονται με την υποβολή καταγγελίας στις διοικητικές αρχές, οι όροι και η διαδικασία για την προστασία που δικαιούται το θύμα, πως έχουν την δυνατότητα να λαμβάνουν νομικές συμβουλές, πληροφορίες για τον τρόπο υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας και τέλος την διαδικασία διεκδίκησης αποζημίωσης. Εξίσου σημαντικό είναι η 24^η γραμμής αναφοράς στήριξης και η ευαισθητοποίηση του κοινού μέσω ημερίδων, επιμορφωτικών σεμιναρίων και ενημερωτικών εκστρατειών.

Καίτοι το ΣΧΔ σκοπεύει να καλύψει αρκετά κενά στην νομοθεσία και στην κοινωνία για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο, εκ τούτου, διατυπώνεται δυσκολία στην επίτευξη των εν λόγω στόχων. Εξ όσων διαφαίνεται δεν υπάρχει συντονισμός των ενεργειών όλων των αρμόδιων υπηρεσιών, που λαμβάνουν μέρος στην ΠΣΟ για εμπορία προσώπων και αυτό αποτελεί ένα μεγάλο εμπόδιο ως προς την πρόληψη του φαινομένου, αλλά και την αντιμετώπιση του. Με αποτέλεσμα τα θύματα να μην τυγχάνουν της ανάλογης αντιμετώπισης και προστασίας των δικαιωμάτων τους. Ο μη ορθώς συντονισμός της ΠΣΟ γίνεται αντιληπτός από την μη ετοιμασία και εφαρμογή νέου σχεδίου δράσης, ήτοι του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Προσώπων και τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση Ανηλίκων για το 2023 – 2026.

3. Εμπορία ανθρώπων με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση

Περίπου πριν από το 2010, η Κυπριακή Δημοκρατία εξέδιδε «βίζα τύπου artiste». Με αποτέλεσμα να διευκολύνει τις γυναίκες, κυρίως από την Ανατολική Ευρώπη και τη Ρωσία να μεταβαίνουν στην Κυπριακή Δημοκρατία για να εργάζονται ως πόρνες σε καμπαρέ που λειτούργησαν εκείνη την εποχή. Το ΕΔΑΔ, έγκρινε πως ο τομέας των καλλιτεχνιδων συνέβαλε στις συνθήκες εργασίας που ισοδυναμούσαν με σύγχρονη δουλεία και οδήγησαν στην κατάργηση και επακόλουθο στο κλείσιμο των καμπαρέ²²⁶.

Μετά το κλείσιμο των καμπαρέ, οι έμποροι ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν μια καινούργια στρατηγική το λεγόμενο «loverboy»²²⁷. Συγκεκριμένα, ένας άντρας πλησιάζει ένα ευάλωτο

²²⁶ *Supra. n. 76*

²²⁷ Nasia Hadjigeorgiou, *Human Trafficking in Cyprus: The Crime, Victims, Perpetrators, and their Connection to the Island's Frozen Conflict*, 2022, σελ. 23

κορίτσι στην χώρα την οποία κατοικεί, προσποιείται ότι την ερωτεύεται και την αποξενώνει από την οικογένειά της. Μετέπειτα, η κοπέλα έρχεται για μόνιμη εγκατάσταση στην Κύπρο, ο έμπορος της υπόσχεται ότι θα ξεκινήσουν μια οικογένεια το συντομότερο δυνατόν. Ο έμπορος αναφέρει στην κοπέλα πως αν θέλει η ίδια να αποκτήσει πιο γρήγορα οικονομική ευεξία, δεν τον πειράζει αν εργάζεται ως πόρνη, αρκεί να του δίνει τα χρήματα.

Πλέον, υφίσταται η εξάπλωση ενός νέου φαινομένου που συνδέεται με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και την κουλτούρα της μοντελοποίησης²²⁸. Με άλλα λόγια, οι κοπέλες προσφέρουν υπηρεσίες σεξ, δίνοντας τους η υπόσχεση πως θα μετατραπούν σε μοντέλα. Ενώ σε άλλες περιπτώσεις εκβιάζονται για να προσφέρουν σεξουαλικές υπηρεσίες μετά την προσέγγιση τους σε φιλικό επίπεδο διαμέσου του διαδικτύου.

Παρά την συστηματική εξάπλωση του φαινομένου και τις διάφορες μορφές που λαμβάνουν, υπάρχουν σχετικά λίγα αναγνωρισμένα θύματα εμπορίας ανθρώπων που έχουν υποστεί σεξουαλική εκμετάλλευση. Καταρχάς, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η εμπορία ανθρώπων στην Κυπριακή Δημοκρατία έχει εξαιρεθεί σε μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα οι αστυνομικές αρχές να μην προσδίδουν την απαιτούμενη βαρύτητα. Ακόμη ένας παράγοντας της εξάπλωσης την σεξουαλικής εκμετάλλευσης είναι πως οι γυναίκες που είναι αιτούντες άσυλο καταφεύγουν σε αυτό τον δρόμο επιβίωσης καθότι δεν έχουν άλλη πηγή εισοδήματος.

4. Εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση στην εργασία

Ο τρόπος με τον οποίο η εμπορία ανθρώπων για σκοπούς εργασιακής εκμετάλλευσης λαμβάνει χώρα στην Κύπρο αφορά κυρίως μετανάστες σε ευάλωτες θέσεις, οι οποίοι πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης από Κύπριους εργοδότες. Υπάρχουν δύο διαφορετικές ομάδες ατόμων που υφίστανται τακτική εκμετάλλευση στη Δημοκρατία, αρχικά οι γυναίκες που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών και απασχολούνται ως οικιακοί βοηθοί, και από την άλλη οι άνδρες υπήκοοι τρίτων χωρών που εργάζονται στον γεωργικό και κατασκευαστικό τομέα.

Οι αλλοδαποί οικιακοί βοηθοί εισέρχονται στην Κύπρο, η οποία τους επιτρέπει να εργάζονται μόνο ως οικιακοί βοηθοί, τους αναγκάζει να υπογράψουν σύμβαση εργασίας που συντάχθηκε από την κυβέρνηση, τους περιορίζει τον αριθμό εργοδοτών που μπορούν να

²²⁸ *Ibid.*, σελ. 24

αλλάξουν κατά την εξαετία που τους επιτρέπεται να παραμείνουν στην χώρα και τους εμποδίζει προληπτικά να υποβάλουν αίτηση για μόνιμη διαμονή²²⁹.

Μια μελέτη του 2020 που αφορούσε 150 αλλοδαπούς οικιακούς βοηθούς σημείωσε ότι εργάζονταν, κατά μέσο όρο, 58 ώρες την εβδομάδα²³⁰. Ακόμη οι αμοιβή τους κατά μέσο όρον είναι 337 ευρώ καθαρά μηνιαία²³¹, ωστόσο, ακόμη και αυτό το ποσό δεν καταβάλλεται τακτικά από τους εργοδότες.

Οι Ελληνοκύπριοι εργοδότες εκμεταλλεύονται την ανάγκη των ξένων οικιακών βοηθών, καθώς οι τελευταίοι θεωρούν πως παρά τις απάνθρωπες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης είναι καλύτερη από ό,τι θα ήταν στις χώρες καταγωγής τους. Ακόμη, ισχύει το ίδιο για τις ντόπιους οικιακούς βοηθούς, καθώς οι εργοδότες εκμεταλλεύονται την ανάγκη για εργασία.

Η αντίληψη πως οι οικιακοί βοηθοί κατά κάποιο τρόπο αξίζουν λιγότερη προστασία των δικαιωμάτων τους αντανακλάται και στις πρακτικές των κρατικών οργάνων. Άξιο αναφοράς καθίσταται πως σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αρχές απελαύνουν τον αλλοδαπό οικιακό εργαζόμενο πριν από τη διερεύνηση της εργατικής διαφοράς²³², δεν προκαλεί έκπληξη το με αποτέλεσμα οι αρχές να παραβιάζουν τα δικαιώματα τους.

Όσον αφορά τους εργαζόμενους σε γεωργικές εργασίες και στον κατασκευαστικό τομέα, συνήθως οι εργοδότες προβαίνουν σε κατάσχεση των διαβατηρίων τους, τους επιβάλουν να δουλεύουν υπέρογκα ωράρια με σημαντικούς περιορισμούς της ελευθερίας τους, την παροχή μηδαμινής ή ακόμα και σχεδόν ανύπαρκτης αμοιβής. Τα περισσότερα άτομα που εργάζονται στον συγκεκριμένο τομέα συνήθως είναι άτομα με που δεν έχουν καμία νόμιμη δυνατότητα εργασίας. Συνεπώς οι εργοδότες γνωρίζοντας πως ακόμα και αν γίνεται εκμετάλλευση αυτών των εργαζομένων, δεν θα μπορούν να προβούν σε παράπονα στις αρχές. Αυτό επιτρέπει στους εργοδότες να προσφέρουν χαμηλότερους μισθούς και κατώτερες συνθήκες εργασίας, καθότι οι εργαζόμενοι δεν έχουν εναλλακτικές ευκαιρίες απασχόλησης.

Καθίσταται άξιο απορίας αν οι αρμόδιες αρχές, πραγματοποιούν ελέγχους για τις συνθήκες εργασίας ή αποφεύγουν τη διενέργεια των απαιτούμενων επιθεωρήσεων τόσο στα εργοτάξια

²²⁹ Nasia Hadjigeorgiou, *Helping those that Help Us: Challenges Faced by Foreign Domestic Workers in the Republic of Cyprus*, LSE Hellenic Observatory & Peace Research Institute Oslo (Cyprus Centre), PCC Report (2/2020), παρ. 15

²³⁰ RoC Ombudsman and Hadjigeorgiou, *The Status of Foreign Domestic Workers in Cyprus*, 18 December 2020, παρ. 24

²³¹ *Ibid.*, παρ. 27

²³² Έκθεση Της Επιτροπής Διοικήσεως Αναφορικά Με Τη Διαδικασία Εξέτασης Των Εργατικών Διαφορών Ανάμεσα Σε Αλλοδαπούς Εργαζόμενους Και Τους Εργοδότες Τους, Λευκωσία, 12 Μαρτίου 2010, παρ. 17

όσο και στις αγροτικές επιχειρήσεις. Για τις υποθέσεις απαιτείται πολυετής επεξεργασία μετά την υποβολή της καταγγελίας, συνεπώς πολλά από τα στοιχεία του αδικήματος ενδεχομένως να έχουν χαθεί.

5. Αποφάσεις Εθνικού Δικαστηρίου

Η υπόθεση Δημοκρατία ν. V.B., C.C.C., V.P.²³³, αφορά τρεις κατηγορούμενους οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν σεξουαλικά μια ανήλικη κοπέλα. Συγκεκριμένα, ο V.B. μετέφερε την τότε ανήλικη κοπέλα από τη Λάρνακα στη Λευκωσία με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευσή της αποστερώντας της τα αναγκαία μέσα με σκοπό να την εξαναγκάσει να προβεί σε σεξουαλική πράξη έναντι αμοιβής. Ο κατηγορούμενος (1), την προήγαγε σε κοινή πορνεία προς τον V.P. χωρίς τη συναίνεση της κοπέλας. Ακόμη, την απείλησε, την κτύπησε και της αφαίρεσε την ταυτότητά της με σκοπό να την εμποδίσει να διαφύγει. Τέλος, ο C.C.C., αποπειράθηκε να την βιάσει δύο φορές απειλώντας την πως την σκοτώσει.

Μόλις ενηλικιώθηκε, σε κοινή έξοδο που είχαν με τον V.B. την έβαζε να χορεύει με άλλα αγόρια λέγοντας τους πόσο καλή ήταν στο κρεβάτι. Έπειτα από αυτό το γεγονός, η κοπέλα βρήκε εργασία ως πωλήτρια και ζήτησε από τον V.B. να της βρει χώρο διαμονής κοντά από την δουλεία της. Ο V.B. της βρήκε διαμέρισμα σε πολυκατοικία στην οποία διέμενε ο C.C.C. Η κοπέλα, το βράδυ πήγε για δείπνο με τον C.C.C., οποίος το πρωί εκμεταλλεύονται την κατάσταση από το βράδυ αφότου κατανάλωσαν μεγάλη ποσότητα αλκοόλ, αποπειράθηκε να την βιάσει.

Την επόμενη μέρα ο V.B., της πρότεινε να κάνει σεξ με άλλον για να πάρει χρήματα. Η κοπέλα μη έχοντας άλλη επιλογή λόγω της οικονομικής κατάστασης που βρισκόταν, δέχθηκε. Ο V.B., επισκέφθηκε την νεαρή κοπέλα η οποία διέμενε με τον C.C.C. βάζοντας την με βία στο αυτοκίνητο, αφαιρώντας της τα προσωπικά της έγγραφα, αφήνοντας την χωρίς χρήματα και φάρμακα. Η κοπέλα μεταφέρθηκε εκ νέου στο σπίτι του C.C.C. όπου και επιχείρησε να αυτοκτονήσει παίρνοντας πολλά χάπια. Το βράδυ της ίδιας μέρας ο C.C.C. μαζί με την κοπέλα, πήγαν στο πάρτι γενεθλίων του V.B., καταναλώνοντας μεγάλη ποσότητα αλκοόλ. Την επόμενη μέρα ξύπνησε γυμνή στο κρεβάτι του C.C.C.

²³³ Δημοκρατία ν. V.B., C.C.C., V.P., Ποιν. Υπόθεση: 20869/21, 28/06/2023, ECLI:CY:KDLEF:2023:16

Το Δικαστήριο, καταδίκασε τον V.B. για σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιού²³⁴, σεξουαλική εκμετάλλευση ενηλίκου²³⁵, παρακράτηση προσωπικών εγγράφων²³⁶, οικονομική βία²³⁷, απειλή²³⁸, κοινή επίθεση²³⁹ και μαστροπεία²⁴⁰. Περαιτέρω, καταδίκασε τον C.C.C. για απειλή²⁴¹, απόπειρα βιασμού²⁴² και ο V.P. για βιασμό²⁴³ και για χρήση υπηρεσιών σεξουαλικής φύσεως από θύμα εμπορίας προσώπων²⁴⁴.

Ακόμα μια σημαντική υπόθεση που αντιμετώπισε το Κυπριακό Κακουργιοδικείο, είναι η απόφαση Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev Gordona Stoyancha Jeleva Krastich²⁴⁵. Στην εν λόγω υπόθεση, το θύμα κατάγεται από την Βουλγαρία. Η γυναίκα αντιμετώπιζε πολλά οικονομικά προβλήματα, καθώς ήταν μητέρα τεσσάρων παιδιών, άνεργη τόσο αυτή όσο και ο άντρας της. Ένεκα της κατάστασης που βρισκόταν ξεκίνησε να εργάζεται ως συνοδός ανδρών για μία κυρία στη Βουλγαρία.

Η Κατηγορούμενη προσέλυσε το θύμα στέλνοντας της μήνυμα στο υπηρεσιακό τηλέφωνο η οποία την ρώτησε αν ενδιαφέρετε για δουλειά στο εξωτερικό για να κάνει μασάζ και στοματικό έρωτα, το θύμα απάντησε καταφατικά. Αρχικά της ανέφερε πως θα εισπραττε αρκετά χρήματα, πως θα έμεναν μαζί και θα μοιράζονταν το ενοίκιο και τέλος πως κάποιος τρίτος θα της πλήρωνε το εισιτήριο για να ταξιδέψει. Οι κατηγορούμενοι, μαζί με ένα ηλικιωμένο άντρα την παράλαβαν από το αεροδρόμιο οδηγώντας την στο διαμέρισμα και αναγκάζοντας την να προβεί σε άσεμνες πράξεις. Η κοπέλα αντιλήφθηκε πως στην Κύπρο θα εργαζόταν με την ίδια δουλειά που έκανε και στην Βουλγαρία.

Η κοπέλα αποφάσισε να φύγει από τους κατηγορούμενους, έτσι επικοινωνήσε με μια φίλη της η οποία εργαζόταν στη Λάρνακα σε ένα μπαρ και η οποία της πρότεινε να δουλέψει εκεί. Χωρίς να ενημερώσει τους κατηγορούμενους, εγκατέλειψε τον χώρο εργασίας της και πήγε να

²³⁴ *Supra.* n. 212 Άρθρο 11, 12§1

²³⁵ *Ibid.*, Άρθρο 9(ε)

²³⁶ *Ibid.*, Άρθρο 16(γ)

²³⁷ Άρθρα 5(δ), 8 του *περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και περί Συναφών Θεμάτων Νόμος του 2021 (Ν.115(Ι)/2021)*

²³⁸ Άρθρο 91Α του *περί Ποινικού Κώδικα Νόμος - ΚΕΦ.154*

²³⁹ *Ibid.*, Άρθρο 242

²⁴⁰ *Ibid.*, Άρθρο 157(β)

²⁴¹ *Ibid.*, Άρθρο 195

²⁴² *Ibid.*, Άρθρο 146

²⁴³ *Ibid.*, Άρθρο 144

²⁴⁴ *Supra.* n. 212, Άρθρο 17Α

²⁴⁵ *Δημοκρατία v. I. Deyan Veskov Zhelev 2. Gordona Stoyancha Jeleva Krastich*, Αρ. Υπόθεσης: 32227/14, 06/10/2015, ECLI:CY:KDLEF:2015:36

εργαστεί στο εν λόγω μπαρ. Οι κατηγορούμενοι διαμέσου εικονικού προφίλ στο Facebook κατόρθωσαν να βρουν το θύμα και να το μεταφέρουν με βίαιο τρόπο στην Λευκωσία.

Οι Κατηγορούμενοι τοποθέτησαν την γυναίκα σε διαμέρισμα, όπου και την εξανάγκαζαν να προβαίνει σε σεξουαλικές πράξεις με πελάτες. Το θύμα έκλαιγε και αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι πελάτες να φεύγουν. Οι δε κατηγορούμενοι την απειλούσαν ότι αν δεν σταματήσει να κλαίει θα την ναρκώσουν και ότι θα την πουλήσουν σε μια Βουλγάρα, καθώς και ότι θα πράξουν το ίδιο και στην θυγατέρα της, δηλαδή να την κάνουν ναρκωτικώς εξαρτημένη και πόρνη. Ακόμη της αφαίρεσαν την ταυτότητα της.

Η γυναίκα έστειλε μήνυμα στη ξαδέλφη της ενημερώνοντας την ότι βρίσκεται σε κίνδυνο, και πως οι κατηγορούμενοι την κρατούν κλειδωμένη και θέλουν να την σκοτώσουν. Ακόμη, της ζήτησε να ειδοποιήσει την Αστυνομία, πράγμα που έκανε. Όταν προσήλθε η αστυνομία, οι κατηγορούμενοι έκλεισαν την κοπέλα στο δωμάτιο. Η αστυνομία συνέλαβε τους κατηγορούμενους και μετέφερε την κοπέλα στον αστυνομικό σταθμό και μετέπειτα σε καταφύγιο.

Συνεπώς, οι δύο κατηγορούμενοι καταδικάστηκαν για εμπορία ενήλικου προσώπου, για σεξουαλική εκμετάλλευση ενήλικου προσώπου και για εκμετάλλευση πόρνης.

Κεφάλαιο Έκτο: Βέλτιστες πρακτικές στην πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου

1. Οι αδυναμίες του κυπριακού θεσμικού πλαισίου με βάση την GRETA

Καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση των μέτρων για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου, διαδραμάτισε η GRETA. Η GRETA ανέλαβε από κοινού με την Επιτροπή των Συμβαλλόμενων Μερών την εποπτεία των συμβαλλόμενων κρατών για την εφαρμογή της Σύμβασης²⁴⁶.

Η GRETA εκδίδει Γενικές Εκθέσεις, σε ετήσια βάση, στις οποίες αναλύει λεπτομερώς τις νομοθεσίες, τις πρακτικές, τα κενά και τις αδυναμίες στην αντιμετώπιση του φαινομένου για έκαστο κράτος ξεχωριστά. Ακόμη, αναδεικνύει πρακτικές για την πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου.

Το 2020 η GRETA, δημοσίευσε την τρίτη έκθεση για την Κύπρο για την εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στην έκθεση γίνεται αναφορά στην πρόοδο

²⁴⁶ *Supra* n. 99, Άρθρο 38§1

εφαρμογής των προηγούμενων συστάσεων της, παρόλα αυτά εντοπίζει μία σειρά ελλείψεων και αδυναμιών του κυπριακού συστήματος.

Μια πρώτη αδυναμία που εντοπίζει η GRETA, είναι πως στην κατά υπό εξέταση περίοδο, δεν έχει παρασχεθεί νομική αρωγή στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Παρά μόνο, έχουν εγκριθεί από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα δύο αιτήσεις νομικής συνδρομής με σκοπό την αξίωση αποζημίωσης²⁴⁷.

Αξιοσημείωτο καθίσταται, η καθυστέρηση σύστασης του ταμείου υποστήριξης των θυμάτων, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αποζημίωση των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων²⁴⁸. Με αποτέλεσμα ουδένα θύμα εμπορίας δεν έχει λάβει μέχρι σήμερα κρατική αποζημίωση από την Κυπριακή Δημοκρατία.

Συγκεκριμένα τα θύματα εμπορίας ανθρώπων μπορούν να διεκδικήσουν αποζημίωση μέσω ποινικής διαδικασίας ή αστικής αγωγής. Ωστόσο, δεν υπάρχουν παραδείγματα αποζημίωσης που να παρέχονται με απόφαση ποινικού δικαστηρίου σε υποθέσεις εμπορίας ανθρώπων. Η σύσταση του εν λόγω ταμείου έχει καθυστερήσει και κανένα θύμα δεν έχει λάβει μέχρι στιγμής κρατική αποζημίωση.

Παρά τις αρνητικές παρατηρήσεις της GRETA, υπήρξαν μεταξύ άλλων και θετικές εξελίξεις. Συγκριμένα, το 2019 τροποποιήθηκε η νομοθεσία κατά της εμπορίας προσώπων, αυξάνοντας σημαντικά τις κυρώσεις και ποινικοποιώντας τη χρήση σεξουαλικών υπηρεσιών από τα θύματα²⁴⁹. Περαιτέρω, εγκρίθηκε νέο Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της εμπορίας προσώπων για την περίοδο 2019-2021²⁵⁰. Τέλος, το 2016 ιδρύθηκε ένας Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς για εντοπισμό και συνδρομή των θυμάτων εμπορίας²⁵¹. Στον συγκεκριμένο μηχανισμό καθιερύετε η συνεργασία μεταξύ των σχετικών υπηρεσιών και των ΜΚΟ, παρέχει καθοδήγηση για τον χειρισμό θυμάτων και δυνητικών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.

Με την έκθεση της, η GRETA καλεί τις κυπριακές αρχές να διασφαλίσουν ότι τα θύματα λαμβάνουν εξειδικευμένη νομική συνδρομή και δωρεάν νομική συνδρομή σε πρώιμο στάδιο της ποινικής διαδικασίας²⁵², η παροχή της νομικής αρωγής πρέπει να πραγματώνεται με την

²⁴⁷ Council of Europe, *Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA)*, Third evaluation round (Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2020), παρ. 44 Διαθέσιμο: <https://respect.international/wp-content/uploads/2020/08/EVALUATION-REPORT-CYPRUS-.pdf>

²⁴⁸ *Ibid.*, παρ. 62

²⁴⁹ *Ibid.*, παρ. 15

²⁵⁰ *Ibid.*, παρ. 18

²⁵¹ *Ibid.*, παρ. 158

²⁵² *Ibid.*, παρ. 46

αμέσως μόλις ύπαρξης βάσιμων λόγων να πιστεύεται ότι ένα άτομο είναι θύμα εμπορίας. Επιπλέον, πρέπει να παρέχεται η απαιτούμενη κατάρτιση στους δικηγόρους που εκπροσωπούν τα θύματα.

Ακόμη, η GRETA παρακινεί τις κυπριακές αρχές να δημιουργήσουν ένα ταμείο στήριξης θυμάτων κατά προτεραιότητα²⁵³. Περαιτέρω, προτρέπει τις κυπριακές αρχές, να διευκολύνουν και να εγγυηθούν την πρόσβαση σε αποζημίωση από τους δράστες, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με τη ζημία που υπέστη το θύμα και το οικονομικό όφελος από την εκμετάλλευση, στο πλαίσιο ποινικών ερευνών²⁵⁴.

Τονίζει, πως πρέπει να παρέχεται περαιτέρω κατάρτιση στους εισαγγελείς και τους δικαστές, για να διασφαλιστεί ότι οι υποθέσεις εμπορίας ανθρώπων δεν θα δικάζονται ως αδικήματα που επιβάλλουν ελαφρότερες κυρώσεις²⁵⁵ προκειμένου να μην στερούν από τα θύματα εμπορίας πρόσβαση στην απαιτούμενη προστασία και αποζημίωση. Ταυτόχρονα οι κυπριακές αρχές πρέπει να εφαρμόζουν προγράμματα τακτικής κατάρτισης των διαφόρων επαγγελματικών ομάδων που ασχολούνται με το συγκεκριμένο φαινόμενο²⁵⁶.

Περαιτέρω, η GRETA θεωρεί ότι οι κυπριακές αρχές πρέπει να καταβάλουν περαιτέρω προσπάθειες για την κοινωνική ένταξη των θυμάτων, κυρίως στον τομέα της εργασίας, της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης²⁵⁷. Η GRETA θεωρεί ότι οι κυπριακές αρχές θα πρέπει να ενισχύσουν την επαρκή πληροφόρηση για τα δικαιώματα που έχουν τα θύματα και την συνέχιση της εκπαίδευσης στο προσωπικό σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να εξηγήσουν δεόντως στα θύματα τα δικαιώματά τους²⁵⁸.

Επιπλέον, η GRETA καλεί τις κυπριακές αρχές να ενισχύσουν τις προσπάθειές τους για τον εντοπισμό σεξουαλικής κακοποίησης και την λήψη των απαιτούμενων μέτρων για να οδηγήσει σε αποτελεσματική δίωξη για τις εν λόγω υποθέσεις υποθέσεων²⁵⁹. Η GRETA θεωρεί ότι οι κυπριακές αρχές θα πρέπει να συνεργαστούν με τον ιδιωτικό τομέα²⁶⁰, λαμβάνοντας μέτρα κατά της διαφθοράς στο πλαίσιο της συνεργασίας τους²⁶¹.

²⁵³ *Ibid.*, παρ. 65

²⁵⁴ *Ibid.*

²⁵⁵ *Ibid.*, παρ. 89

²⁵⁶ *Ibid.*, παρ. 115

²⁵⁷ *Ibid.*, παρ. 51

²⁵⁸ *Ibid.*, παρ. 37

²⁵⁹ *Ibid.*, παρ. 86

²⁶⁰ *Ibid.*, παρ. 136

²⁶¹ *Ibid.*, παρ. 140

Η GRETA, τέλος, καλεί τις κυπριακές αρχές να εντείνουν τις έρευνες για την εμπορία ανθρώπων, λαμβάνοντας υπόψη το χαμηλό ποσοστό καταδίκης, ειδικά για την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας²⁶².

2. Προστασία και υποστήριξη των θυμάτων στην κυπριακή έννομη τάξη

Όπως αναλύθηκε ως άνω υπάρχουν διάφορες κατηγορίες διακίνησης. Κάθε τύπος διακίνησης αποτελείται από ξεχωριστές στρατηγικές για την στρατολόγηση και τον έλεγχο των θυμάτων²⁶³. Έκαστη χώρα θα πρέπει να ενθαρρυνθεί την ίδρυση φορέων, ώστε να έχει την απαιτούμενη δύναμη και επαρκεί μέτρα για να ανταποκριθεί έναντι της εμπορίας ανθρώπων. Επομένως, όλες οι εθνικές κυβερνήσεις, θα πρέπει να στηρίξουν και να παρέχουν την απαιτούμενη βοήθεια σε τέτοιου είδους οργανώσεις.

Από το 2004 συστάθηκε το Γραφείο Καταπολέμησης Εμπορίας Προσώπων του Αρχηγείου Αστυνομίας και από τον Μάρτιο του 2015 και τέθηκε σε λειτουργία σε επιχειρησιακή βάση. Αποστολή του Γραφείου, είναι η πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου, η προστασία, η ασφάλεια και στήριξη των θυμάτων. Τα κυριότερα καθήκοντα τους είναι η διερεύνηση των υποθέσεων εμπορίας ανθρώπων, η αναγνώριση θυμάτων και ο συντονισμός της επιχειρησιακής δραστηριότητας της Αστυνομίας.

Ακόμη, ρόλος του Γραφείου είναι, μεταξύ άλλων, ο συντονισμός όλων των Επαρχιακών Αστυνομικών Διευθύνσεων σε θέματα πάταξης της εμπορίας προσώπων, καθώς και η διερεύνηση των υποθέσεων αυτών παγκύπρια. Η Αστυνομία συνεργάζεται στενά με την Europol και την Interpol για την ανταλλαγή πληροφοριών. Επιπλέον συνεργάζεται νομικά με την Eurojust. Τέλος, παρέχει εξειδικευμένη εκπαίδευση των μελών της Αστυνομίας σε θέματα εμπορίας προσώπων και αναγνώρισης των θυμάτων.

Στη συνέχεια, σημαντικό στοιχείο αποτελεί η σύσταση της Πολυθεματικής Συντονιστικής Ομάδας κατά της Εμπορίας Προσώπων²⁶⁴, σκοπός της είναι η διαμόρφωση πολιτικής, η λήψη πρακτικών και επιχειρησιακών μέτρων και ο συντονισμός των δράσεων για αντιμετώπιση των πραγματικών διαστάσεων του προβλήματος της εμπορίας και την παράθεση συγκεκριμένων λύσεων. Στην ΠΣΟ προεδρεύει ο Υπουργός Εσωτερικών ως Εθνικός Συντονιστής και

²⁶² *Ibid.*, παρ. 114

²⁶³ Polaris, *The typology of Modern Slavery*, 2017, Διαθέσιμο: <https://polarisproject.org/resources/the-typology-of-modern-slavery-defining-sex-and-labor-trafficking-in-the-united-states/>

²⁶⁴ Υπουργείο Εσωτερικών, Εμπορία Προσώπων – Πολυθεματική Συντονιστική Ομάδα, Διαθέσιμο: <http://www.moi.gov.cy/moi/moi.nsf/All/903642DDEDE472EAC22585FB0038B17E?OpenDocument>

λειτουργεί θεσμικά από το 2007. Αξιοσημείωτο είναι ότι στην Πολυθεματική Ομάδα, μετέχουν πέραν των αρμόδιων Υπουργείων και Υπηρεσιών και τέσσερις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Η ΠΣΟ τον Μάιο του 2016 ετοίμασε τον Εθνικό Μηχανισμό Αναφορά για το χειρισμό θυμάτων εμπορίας προσώπων²⁶⁵. Ο EMA καθορίζει ένα πλαίσιο συνεργασίας των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και ΜΚΟ για τη διασφάλιση της πρόσβασης των θυμάτων στα δικαιώματά τους και τη δημιουργία προστατευτικού πλαισίου. Σκοπός του EMA είναι η διασφάλιση και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων εμπορίας προσώπων μέσω της παροχής ενός αποτελεσματικού τρόπου αναφοράς στις αρμόδιες αρχές και υπηρεσίες. Ακόμη στοχεύει να παρέχει στα θύματα εύκολη πρόσβαση στα δικαιώματά τους, μέσω της χαρτογράφησης των διαδικασιών και την επεξήγηση των ρόλων κάθε αρμόδιου φορέα.

Μια άλλη δράση όσον αφορά την αντιμετώπιση του φαινομένου, είναι η υιοθέτηση από το Υπουργικό Συμβούλιο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά της Εμπορίας Προσώπων 2019 - 2021, το οποίο αποτελεί διάδοχο του προηγούμενου Εθνικού Σχεδίου Δράσης 2013 - 2015. Όπως προαναφέρθηκε το ΕΣΔ καλύπτει μόνο τα έτη 2019 μέχρι 2021. Το υφιστάμενο Σχέδιο, αφορά τον συντονισμό της πρόληψης όσο και την πάταξη του φαινομένου.

Τέλος, έχουν, ακόμη, υιοθετηθεί πολλές δράσεις από ΜΚΟ, μερική απ' αυτούς είναι το Κυπριακό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Caritas Cyprus, Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, Cyprus STOP Trafficking, Οργάνωση Προστασίας Θυμάτων Σεξουαλικής Βίας και Εκμετάλλευσης ΣΤΙΓΜΑ. Η συνεργασία των ΜΚΟ και των Διεθνών Οργανισμών αποτελούν παράγοντα καταπολέμησης των διεθνών και ευρωπαϊκών κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων.

Τα τελευταία χρόνια οι ΜΚΟ αντιδρούν και δρουν μαζικά ούτως ώστε να καταπολεμήσουν το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων. Αυτό επιτυγχάνεται με την σωστή ενημέρωση και αφύπνιση των πολιτών για το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων, την υποστήριξη που

²⁶⁵ Υπουργείο Εσωτερικών Κυπριακής Δημοκρατίας, *Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς, Οδηγός για τον χειρισμό περιπτώσεων της εμπορίας προσώπων*, Διαθέσιμο: [http://www.moi.gov.cy/moi/moiup/moi.nsf/all/6214F3FB5833E58CC22585FF00660C5F/\\$file/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3%20%CE%93%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%9D%20%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%20%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%A0%CE%A4%CE%A9%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D%20%CE%95%CE%9C%CE%A0%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%A3%20%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A9%CE%A0%CE%A9%CE%9D-%CE%95%CE%9C%CE%91.pdf?openelement](http://www.moi.gov.cy/moi/moiup/moi.nsf/all/6214F3FB5833E58CC22585FF00660C5F/$file/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3%20%CE%93%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%9D%20%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%20%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%A0%CE%A4%CE%A9%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D%20%CE%95%CE%9C%CE%A0%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%A3%20%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A9%CE%A0%CE%A9%CE%9D-%CE%95%CE%9C%CE%91.pdf?openelement)

παρέχουν στα θύματα, την προάσπιση των δικαιωμάτων των θυμάτων και τέλος την πίεση που ασκούν στους κυβερνητικούς οργανισμούς για την κάλυψη των κενών στην εθνική νομοθεσία.

Οι ΜΚΟ διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο προς την ενημέρωση των πολιτών. Σημαντικό είναι πως προβαίνουν στην οργάνωση εκδηλώσεων, σεμιναρίων, συγγραφή άρθρων από επιστήμονες και τέλος την προώθηση ενημερωτικών φυλλαδίων. Περαιτέρω, στις δράσεις του περιλαμβάνεται η ψυχολογική στήριξη των θυμάτων και υποστήριξη για την ομαλή ένταξη τους στην κοινωνία.

Οι δράσεις των ΜΚΟ εύλογα μπορούν να χαρακτηριστούν ως σπουδαίες ένεκα του όσα προσφέρουν για την αντιμετώπιση του φαινομένου οι οποίες δεν υποκρύπτου κάποιο όφελος. Ακόμη, είναι αρκετά σημαντικό πως όλοι οι ΜΚΟ που αναλύσαμε έχουν ως κοινό υπόβαθρο τους, τους κοινούς σκοπούς και τις κοινές ιδέες, με τις οποίες αποβλέπετε η στήριξη και ενδυνάμωση των θυμάτων, πιέζοντας τους κρατικούς φορείς να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα.

3. Συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση του φαινομένου

Οι μορφές εκμετάλλευσης ανθρώπων τα τελευταία χρόνια έχουν εξελιχθεί ραγδαία. Οι διακινητές επωφελούνται από ευκαιρίες στρατολόγησης, ελέγχου, μεταφοράς και εκμετάλλευσης θυμάτων. Με την σειρά της η Επιτροπή προτείνει την ενίσχυση των κανόνων για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας, θέτοντας σε εφαρμογή αυστηρότερους κανόνες²⁶⁶.

Η πρόταση της Επιτροπής προβλέπει υποχρεωτικές κυρώσεις για το αδικήματα της εμπορίας ανθρώπων, εκτός κατά των φυσικών προσώπων, και κατά των εταιρειών που εκμεταλλεύονται ανθρώπους. Περαιτέρω, αποσκοπεί στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού μηχανισμού παραπομπής, διαμέσου αυτού θα βελτιωθούν οι διαδικασίες για τον έγκαιρο εντοπισμό και στήριξη των θυμάτων.

Εισήγηση της επιτροπής οι κανόνες να περιλαμβάνουν τη συμπερίληψη του καταναγκαστικού γάμου και της παράνομης υιοθεσίας ως είδος εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων, επομένως τα κράτη μέλη θα πρέπει να ποινικοποιήσουν τέτοιες συμπεριφορές. Ακόμη, προτείνει την ρητή αναφορά σε αδικήματα εμπορίας ανθρώπων που διαπράττονται ή διευκολύνονται μέσω της τεχνολογίας.

²⁶⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εμπορία ανθρώπων: Η Επιτροπή προτείνει αυστηρότερους κανόνες για την καταπολέμηση του μεταβαλλόμενου εγκλήματος, Βρυξέλλες, ημερομηνίας 19 Δεκεμβρίου 2022

Η Επιτροπή εισηγείται την επιβολή υποχρεωτικών εισηγήσεων κατά των νομικών προσώπων που θεωρούνται υπεύθυνα για την τέλεση του αδικήματος. Η στοιχειοθέτηση του εγκλήματος από τα νομικά πρόσωπα μπορεί να πραγματοποιηθεί με τον αποκλεισμό των θυμάτων από δημόσια οφέλη ή ακόμα το προσωρινό ή μόνιμο κλείσιμο τους στις εγκαταστάσεις που εργάζονται. Το ΕΔΑΔ αντιμετωπίζει συνεχώς τέτοιες περιπτώσεις, μια εκ των περιπτώσεων που αναλύσαμε ανώτερα αφορά την υπόθεση της Μανωλάδας.

Ακόμη, προτείνει την εφαρμογή επίσημων εθνικών μηχανισμών παραπομπής για τη βελτίωση του έγκαιρου εντοπισμού και της παραπομπής για παροχή βοήθειας και στήριξης στα θύματα. Δυνάμει των εθνικών μηχανισμών παραπομπής θα αποτελέσουν την εκκίνηση για την δημιουργία ενός ευρωπαϊκού μηχανισμού παραπομπής. Τέλος, εισηγείται να θέσει ως ποινικό αδίκημα αν κάποια άτομα γνωρίζουν πως χρησιμοποιούν υπηρεσίες που παρέχονται από θύματα εμπορίας.

Κατά την γνώμη μου αν η Επιτροπή θέσει σε λειτουργία τους ως άνω κανόνες και υποχρεώσει διαμέσου κανονισμών να τα εφαρμόσουν τα κράτη μέλη στην εσωτερική τους έννομη τάξη, θα κατορθώσει να αντιμετωπίσει σε μεγάλο επίπεδο την εμπορία ανθρώπων τόσο σε Ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Επομένως, για την εφαρμογή των εν λόγω κανόνων εναπόκειται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο να εξετάσουν την πρόταση. Στην συνέχεια με την εξέταση και έγκριση της πρότασης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεταφέρουν τους νέους κανόνες στο εθνικό τους δίκαιο.

4. Προτάσεις καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων

Το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων τα τελευταία χρόνια έχει λάβει γιγάντιες διαστάσεις τόσο στον ευρωπαϊκό κόσμο όσο και στην κυπριακή κοινωνία, καθιστώντας αναγκαία την άμεση εξάλειψη του. Καίτοι οι ΜΚΟ και η κυβέρνηση λαμβάνουν μέτρα για την καταπολέμηση του φαινομένου ωστόσο τα προβλήματα και οι ελλείψεις είναι εμφανείς και υποδεικνύουν την αναγκαία λήψη μέτρων και προτάσεων.

Αρχικά, είναι απαραίτητη η συνεργασία των οργανισμών και της κυβέρνησης με σκοπό να αντιμετωπίσουν τα γραφειοκρατικά προβλήματα. Βασικός άξονας θα πρέπει να είναι η αρχή της συνέχειας, κατοχυρώνοντας την μονιμότητα και την συνοχή για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Σημαντικό είναι η παροχή ενός οργανωμένου και σταθερού δικτύου πληροφόρησης προς την κοινωνία.

Εκτός από τις διαφορές οργανώσεις και την κυβέρνηση σημαντικό εξίσου ρόλο διαδραματίζει η οικογένεια και η εκπαίδευση, καθώς από εκεί ανακτώνται τα πρότυπα συμπεριφορών έκαστου του ατόμου. Διαμέσου της εκπαίδευσης πρέπει να προωθείται η ίση μεταχείριση των ατόμων αλλά και η προώθηση σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η οργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης για την πρόληψη και ευαισθητοποίηση, ο διαμερισμός ενημερωτικών φυλλαδίων, η οργάνωση συνεδρίων θα υποβοηθήσει στην ενημέρωση της κυπριακής κοινωνίας για την αντιμετώπιση και πρόληψη του φαινομένου. Δυστυχώς οι καταστάσεις και οι πληροφορίες αναφορικά με την εμπορία ανθρώπων τροποποιούνται συνεχώς. Επομένως επιβάλλεται να παρέχεται μια διαρκής, εμπλουτισμένη ενημέρωση και αναπαραγωγή και αξιολόγηση νέων ιδεών.

Η θεσμοθέτηση νέων μέτρων, η οργάνωση των υφιστάμενων υποδομών, η βέλτιστη συνεργασία των ΜΚΟ και των κρατικών οργανώσεων, η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της κυπριακής κοινωνίας αλλά και του γενικού πληθυσμού αποτελούν κάποια βήματα για την καρποφορία της αντιμετώπισης του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων.

Συμπέρασμα

Οι ποικίλες συνέπειες και μορφές που μπορεί να εκλάβει η εμπορία ανθρώπων καθιστούν επιτακτική ανάγκη την παροχή προτεραιότητας του φαινομένου στη διεθνή κοινότητα. Σαφές, δε, είναι ότι η εμπορία ανθρώπων σε μία χώρα ανθεί μόνον όσο υπάρχουν πελάτες έτοιμοι να αγοράσουν τα προϊόντα της. Κατά την γνώμη μου η ορθή διαμόρφωση μιας πολιτικής περιορισμού της ζήτησης παγκοσμίως και η προβολή του σεβασμού των δικαιωμάτων διαμέσου της πολιτείας και του κράτους, ίσως να αποτελεί τον πιο δραστικό δρόμο για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Επομένως, με εσκεμμένες πολιτικές για τη διοχέτευση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων σε μια νόμιμη ροή ίσως υποβοηθήσει στην μείωση της εμπορίας ανθρώπων. Ακόμη, το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να περιοριστεί άρδην με την ευαισθητοποίηση των ανθρώπων ως αποτρεπτικό όπλο. Απαιτείται επίσης, η επιβολή οικονομικών και νομικών κυρώσεων σε όσους εμπορεύονται αλλά και εκμεταλλεύονται άλλους.

Όπως είναι φανερό, το ΕΔΑΔ και το Συμβούλιο της Ευρώπης αποτέλεσαν τον βασικότερο μηχανισμό προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των θυμάτων, καθώς και το μηχανισμό ανάδειξης των ευθυνών των κρατών. Μέσω της ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε ως άνω, γίνεται αντιληπτό πως το Δικαστήριο ανταποκρίθηκε επαρκώς στην αυξανόμενη άνοδο του

φαινομένου. Περαιτέρω, με την ορθή και εκτενή ανάλυση των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη Σύμβαση, οχύρωσε ένα ύψιστο επίπεδο διαφύλαξης των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Συνεπώς, το Δικαστήριο δρώντας ενάντιον της μάστιγας της εμπορίας ανθρώπων με την διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, κατόρθωσε να εκδώσει μία υποδειγματική νομολογία που αποτέλεσε και το έναυσμα για τη θέσπιση κανονιστικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου ανέδειξαν σημαντικά προβλήματα και ελλείψεις στις νομοθεσίες πολλών κρατών. Τα κράτη εφαρμόζοντας τις αποφάσεις του ΕΔΑΔ στην εσωτερική τους νομολογία κατόρθωσαν να προστατεύσουν τα θύμα της εμπορίας ανθρώπων και να καλύψουν τα οποιαδήποτε κενά είχαν προηγουμένως.

Μέσω της νομολογίας που εξετάσαμε ως άνω προκύπτει ότι η απαγόρευση της εμπορίας ανθρώπων απορρέει από τις θετικές υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη έναντι στην διαφύλαξη των δικαιωμάτων των ατόμων. Με άλλα λόγια τα κράτη οφείλουν να διερευνούν περιστατικά ανθρώπινης εκμετάλλευσης, να ασκούν τις ανάλογες ποινικές διώξεις εγγυώντας έτσι την χρηστή απονομή δικαιοσύνης και παρέχοντας προστασία στα θύματα.

Όσον αφορά την εθνική έννομη τάξη, με την ως άνω ανάλυση διαφαίνεται πως στην Κύπρο τα περιθώρια βελτίωσης είναι αρκετά μεγάλα αλλά ταυτόχρονα τα λειτουργικά προβλήματα είναι άφθονα. Αυτό κυρίως οφείλεται στην έλλειψη συνεργασίας και στην έλλειψη συντονισμού μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών και των ΜΚΟ, των οποίων οι απόψεις κάποιες φορές δίστανται. Το νομικό πλαίσιο που υφίσταται στην κυπριακή έννομη τάξη αφήνει στην διακριτική ευχέρεια των υπηρεσιών να εφαρμόζει η κάθε μια την δική της χάραξη πολιτικής.

Ως εκ τούτου απαιτείται ο επανασχεδιασμός του νομικού πλαισίου, η ανάπτυξη σωστής και αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών και των ΜΚΟ. Περαιτέρω, ευελπιστώ λαμβάνοντας υπόψη την Έκθεση της GRETA η κυβέρνηση και κατ' επέκταση αρμόδιοι να λάβουν υπόψη τους και να ακολουθήσουν τις προτροπές της, έτσι ώστε να πετύχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα, ήτοι την καταπολέμηση και εξάλειψη του φαινομένου.

Η ανοχή και η αδράνεια των κρατικών αρχών έναντι της εμπορίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως κρατικό έγκλημα τελούμενο με παράλειψη²⁶⁷. Το ζήτημα της ανθρώπινης εκμετάλλευσης έχει απασχολήσει αρκετά τόσο τα ενωσιακά όργανα όσο και τα εθνικά όργανα

²⁶⁷ Χαράλαμπος Παπαχαλαράμπος, *Νόμιμη Άμυνα και Εμπορία Ανθρώπων. Δογματικές ιδιοτυπίες και αιτήματα αντεγκληματικής πολιτικής*, στο *Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή κρίσης*, Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2016, σελ.1570
Διαθέσιμο: <http://crime-in-crisis.com/wp-content/uploads/2017/06/courakis-ellinikos-tomos.pdf>

που ελέγχουν τη συμμόρφωση των κρατών προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διάφορες συνθήκες. Διαμέσου, λοιπόν, αυτών των οργάνων διαφαίνεται έντονα η πολυδιάστατη οπτική που έχει το καθένα στην αντιμετώπιση της εκμετάλλευσης.

Όλοι ανεξαρτήτως υπέχουμε ευθύνη και θα πρέπει όλοι να συμβάλουμε στην καταπολέμηση του φρικιαστικού εγκλήματος. Οι κυβερνήσεις τόσο των χωρών προέλευσης όσο και των χωρών προορισμού επιβάλλεται να προωθήσουν προγράμματα πρόληψης, να παρέχουν την απαιτούμενη προστασία και βοήθεια στα θύματα. Επομένως, κατά την άποψη μου θα πρέπει να ενισχυθούν οι υπηρεσίες και φορείς που ασχολούνται με την εμπορία ανθρώπων.

Τα κράτη, πρέπει να προωθήσουν μία συντονισμένη αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων σε διεθνές επίπεδο, ούτως ώστε να επιτύχουν την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου. Πράγμα που είναι όντως δύσκολο καθώς, η εμπορία ανθρώπων εξελίσσεται συνεχώς, χρησιμοποιώντας νέες τεχνικές και πρακτικές και λαμβάνοντας νέες μορφές και τεράστιες διαστάσεις.

Δυστυχώς οι εκτιμήσεις είναι δυσοίωνες, το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων τείνει να αυξάνεται συνεχώς τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η νομολογία του ΕΔΑΔ και η θέσπιση ενός ικανοποιητικού κανονιστικού πλαισίου εκ μέρους της Ένωσης δεν αρκεί. Αντίθετα, πρέπει τα όργανα και οι αρμόδιοι φορείς να λάβουν δραστικά μέτρα ώστε λοιπόν να εξασφαλιστεί ένα υψηλό επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ΕΣΔΑ.

Πηγές

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αθήνα Κομοτηνή, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα ανθρώπινα Δικαιώματα 50 χρόνια Εφαρμογής*, 2004
- Αντώνης Μαγγανάς, Χαράλαμπος Χρυσανθάκης, Δημήτρης Βανδώρος και Λίλα Καρατζά (επιμ.), *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Νομολογία & Ερμηνευτικά Σχόλια*, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011
- Βασίλειος Κούρτης, *Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005 για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων σε σε Ζ. Παπασιώπη-Πασιά, Το νομικό καθεστώς για τις αλλοδαπές γυναίκες- θύματα εκμετάλλευσης και παράνομης διεθνούς διακίνησης*, Τόμος ΙΙΙ. «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Προσπάθειες», ΕΠΕΑΕΚ Πυθαγόρας ΙΙ, Φύλο-Ισότητα, Τμήμα Νομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Επιτροπή Ερευνών, Θεσσαλονίκη 2008
- Γεώργιος Χλούπης, *Διασυνοριακό και Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004
- Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου, *‘Η Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων: Θεμελιώδεις επιλογές και προβλήματα εφαρμογής’*, στο Τιμητικός Τόμος Νικολάου Κ. Κλαμαρή, Τόμ.1, Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, 2016
- Ιωάννης Τζιβάρας, *Β. Σχολιασμένη Νομολογία ΕΛΔΑ, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, Τεύχος 1, 2016
- Ιωάννης Π. Τζιβάρας, *‘Το έγκλημα της σωματεμπορίας στην Κυπριακή Δημοκρατία’*, Τεύχος 10 Ποινική Δικαιοσύνη, 2016
- Ιωσήφ Κτενίδης, *Τα Ελληνικά Δικαστήρια και το δίκαιο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, Αρμενόπουλος Τεύχος 9, 2020
- Κώστας Παρασκευά, *Κυπριακό Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015
- Μ. Καραβίας σε Λ.-Α. Σισυλιάνος, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ερμηνεία κατ’ άρθρο*, 2017
- Πέτρος Στάγκος, *Η Δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Κοινοτική έννομη τάξη*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004
- Π. Νάσκου-Περράκη, *Δικαιώματα του Ανθρώπου – Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία*, 2η Έκδοση, 2019

- Τένια Κυριαζή, *Εμπορία ανθρώπων - Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010
- Τένια Κυριαζή, *Εμπορία ανθρώπων – Υπόθεση «Μανωλάδα». ΕΔΔΑ προσφ. αρ. 21884/15 αποφ. της 30.03.2017 υποθ. Chowdury κλπ κατά Ελλάδας*, 2017 Τεύχος 5 Θεωρία και Πράξη του Διοικητικού Δικαίου
- Χαράλαμπος Παπαχαραλάμπους, *Νόμιμη Άμυνα και Εμπορία Ανθρώπων. Δογματικές ιδιοτυπίες και αιτήματα αντεγκληματικής πολιτικής, στο Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή κρίσης*, Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2016
 Διαθέσιμο: <http://crime-in-crisis.com/wp-content/uploads/2017/06/courakis-ellinikos-tomos.pdf>

Ξενόγλωσση

- David Harris, Michael O' Boyle και Colin Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 3η έκδοση, Oxford University Press, 2014
- Giorgio Agamben, *Homo Sacer, Sovereign Power and Bare life*, California, Stanford University Press, 1998
- Karen Reid, *A practitioner's guide to the European convention on human rights*, 5η έκδοση, Sweet & Maxell, 2015
- Robin G.A. White & Clare Overy, *The European Convention on Human Rights*, 5η έκδοση, Oxford University Press, 2010
- Silvia Scarpa, *Trafficking in Human Beings- Human Slavery*, Oxford University Press, 2008
- Jean Allain, *Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery*, 2010, Volume 10 Issue 3 Human Rights Law Review
- Julietta Hua, *Trafficking Women's Human Rights*, 2011

Αρθρογραφία

Ελληνική

- Φανή Γαλατσοπούλου, *Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο Μπροστά στην Πρόκληση της Εμπορίας Ανθρώπων*, Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Απρίλιος 201

Ξενόγλωσση

- Louise Shelley, *Human Trafficking: A Global Perspective* (Cambridge University Press, 2010)

- Nasia Hadjigeorgiou, *Human Trafficking in Cyprus: The Crime, Victims, Perpetrators, and their Connection to the Island's Frozen Conflict*, 2022
- Nasia Hadjigeorgiou, 'Helping those that Help Us: Challenges Faced by Foreign Domestic Workers in the Republic of Cyprus', LSE Hellenic Observatory & Peace Research Institute Oslo (Cyprus Centre), PCC Report (2/2020)
- Michele Anne Clark, *Trafficking in Persons: An issue of human security (Journal of Human Development*, 2003
 Διαθέσιμο: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1464988032000087578>
- RoC Ombudsman and Hadjigeorgiou, *The Status of Foreign Domestic Workers in Cyprus*, 18 December 2020
- International Labour Organization, *History of the ILO*
 Διαθέσιμο: <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.html>
- Stefanie Fariior, *The international law on trafficking in women and children for prostitution: making it live up to its potential*, *Harvard Human Rights Journal*, Vol. 10, 1997,
 Διαθέσιμο: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=886444
- Stephani Fariior, *Human Trafficking violates anti-slavery provision: Introductory note to Rantsev v. Cyprus and Russia European Court of Human Rights Judgment of 7 January 2010*, Vermont Law School Legal Studies Research Papers Series, Research Paper No. 10-36, 2010
 Διαθέσιμο: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1598305
- Polaris, *The typology of Modern Slavery*, 2017
 Διαθέσιμο: <https://polarisproject.org/resources/the-typology-of-modern-slavery-defining-sex-and-labor-trafficking-in-the-united-states/>
- Vladislava Stoyanova, *Dancing on the Borders of Article 4: Human Trafficking and the European Court of Human Rights in the Rantsev Case*, 2017
 Διαθέσιμο: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/016934411203000203>
- Vladislava Stoyanova, *Irregular Migrants and the Prohibition of Slavery, Servitude, Forced Labour & Human Trafficking under Article 4 of the ECHR*, 26/04/2017
 Διαθέσιμο: <https://www.ejiltalk.org/irregular-migrants-and-the-prohibition-of-slavery-servitude-forced-labour-human-trafficking-under-article-4-of-the-echr/>
- Vladislava Stoyanova, *L.E. v. Greece: Human Trafficking and States' Positive Obligations*, Strasbourg Observers, 2016

Διαθέσιμο:<https://strasbourgobservers.com/2016/02/02/l-e-v-greecehuman-trafficking-and-states-positive-obligations>

Νομοθεσία

- Διεθνή Σύμβαση κατά της Δουλείας (1926)
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- Καταστατικός Χάρτης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας
- Οδηγία 2004/81/ΕΚ Του Συμβουλίου, 29ης Απριλίου 2004
- Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης- πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου
- Περί Ποινικού Κώδικα Νόμος - ΚΕΦ.154
- Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και περί Συναφών Θεμάτων Νόμος του 2021 (Ν.115(Ι)/2021)
- Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Ν. 60(Ι)/14
- Συνθήκη των Βερσαλλιών του 1919
- Convention concerning Forced or Compulsory Labour, adopted 28 June 1930, entered into force 1 May 1932, 39 UNTS 55
- European Convention on Action Against Trafficking in Human Beings (adopted 16 May 2005, entered into force 1 February 2008)
- ILO Convention No 105 Concerning Abolition of Forced Labour Convention, adopted 25 June 1957, entered into force 17 January 1959, 320 UNTS 291
- ILO Convention No 138 Concerning Minimum Age for Admission to Employment, adopted 26 June 1973, entered into force 19 June 1976, 1015 UNTS 297
- ILO Convention No182 Concerning the Prohibition and the Immediate Action for the Elimination of the Worst Form of Child Labour, adopted 17 June 1999, entered into force 19 November 2000, 2133 UNTS
- ILO No 143 Migrant Workers Convention, adopted 24 June 1975, entered into force 9 December 1978, 1120 UNTS 323
- International Convention on the Suppression of the Traffic in Person and of the Exploitation of the Prostitution of Others, 96 UNTS 271 (1949), adopted 2 December 1949, entered into force 25 July 1951

- Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime
- Treaty on the European Union, 97/340/02

Άλλου είδους πηγές

- Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων 2019 -2021
- Έκθεση Της Επιτρόπου Διοικήσεως Αναφορικά Με Τη Διαδικασία Εξέτασης Των Εργατικών Διαφορών Ανάμεσα Σε Αλλοδαπούς Εργαζόμενους Και Τους Εργοδότες Τους, Λευκωσία, 12 Μαρτίου 2010
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τη σωματεμπορία γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση (COM, 1996, 567 τελικό)
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα για την εκμετάλλευση της πορνείας και το σωματεμπόριο (Επίσημη Εφημερίδα, αριθ. C120, 1989)
- Υπουργείο Εσωτερικών, Εμπορία Προσώπων – Πολυθεματική Συντονιστική Ομάδα
- Υπουργείο Εσωτερικών Κυπριακής Δημοκρατίας, Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς, Οδηγός για τον χειρισμό περιπτώσεων της εμπορίας προσώπων
- Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA), Third evaluation round (Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2020)
- Rules of procedure for evaluating implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the parties (adopted on 17 June 2009 and amended on 21 November 2014)

Κατάλογος αποφάσεων

ΕΔΑΔ

- ECtHR, *C.N. v. the United Kingdom*, Application no. 4239/08, 13/11/2012
- ECtHR, *Chowdury and others v. Greece*, Application no. 21884/15, 30/03/2017
- ECtHR, *Chitos v Greece*, Application no. 51637/12, 19/10/2015
- ECtHR, *L. E. v. Greece*, Application No. 71545/12, 21/01/2016
- ECtHR, *M. and Others v. Italy and Bulgaria*, Application no. 40020/03, 31/07/2012
- ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russian*, Application No. 25965/04, 07/01/2010
- ECtHR, *Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic*, IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, 22/02/2001
- ECtHR, *Siliadin v. French*, Application No. 73316/01, 26/07/2005

- ECtHR, *T.I. & others v. Greece*, Application no. 40311/10, 18/07/2019
- ECtHR, *Van Der Musselle v Belgium*, Application no. 8919/80, 23/11/1983
- ECtHR, *Zoletic and Others v. Azerbaijan*, Application no. 20116/12, 07/10/2021

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)

- C-353/16, *MP v Secretary of State for the Home Department*, 24/04/2018, ECLI:EU:C:2018:276

Εθνικά δικαστήρια

- *Δημοκρατία v. V.B., C.C.C., V.P.*, Ποιν. Υπόθεση: 20869/21, 28/06/2023, ECLI:CY:KDLEF:2023:16
- *Δημοκρατία v. 1. Deyan Veskov Zhelev 2. Gordona Stoyancha Jeleva Krastich*, Αρ. Υπόθεσης: 32227/14, 06/10/2015, ECLI:CY:KDLEF:2015:36